



Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

UNIV.-BIBL. Afd. I *G. 1494/50*

Aage Schmidth:

Hvem er Knud Bach?

1941.

8°

Hvem er Knud Bach

Spørgsmaal besvaret af
Aage Schmidh

Hvem er
Knud Bach?

Spørgsmaal besvaret af
Aage Schmidh

1941
»Landbo-Værnet«s Forlag
København

Tryk:
A/S »LOLLANDS-POSTEN«
MARIBO

MILLIONER LÆSTE:

»Underbetalt sine Arbejdere, saa de maatte
have Fattighjælp . . .«

» . . . *Meget lidt Agtelse for Høvdingen i hans Hjemegn . . .*«

»Social-Demokraten« 25. Septbr. 1933.

»Hvor er Landmændenes Svinekroner?«

„**Man savner Regnskab for de indgaaede Millionbeløb**“

Konservative Generalkorrespondance 25. Oktbr. 1940.

»**Knud Bach's Pralerier om Forhandlingerne
om Smørprisen afsløret . . .**«

»Horsens Folkeblad« 30. Oktbr. 1940.

INDHOLDSFORTEGNELSE:

Millioner læste	5	
Egnen <i>Af Lærer Ejner Poulsen, Løvskaal</i>	11	
Gaardene <i>Af Lærer Ejner Poulsen, Løvskaal</i>	14	
Slægten — Bondeæten	21	
Anetavle (bag i Bogen), udarbejdet 1941 ved Personalhistorisk Institut.		
Barnet — Manden — Gerningen	23	
Karl paa Moderens Gaard.....		29
Paa Højskole og ud i Livet.....		31
Ansvar for Hjemmets Bedrift.....		35
Egnens Bønder kalder paa Knud Bach		37
Hjemmet er Baggrunden		39
Fremdrift i smaat som i større		45
Landbrugernes Sammenslutning bliver til		47
Knud Bachs Omhu i Pengesager.....		51
Arbejdsprogrammer og Retningslinier.....		52
Produktionsmagten sættes ind		57
Knud Bach i Dagliglivet og i Modgangen.....		58
Bondetoget og Bondestævnerne.....		59
Den nye nordiske Bondefront		72
L. S.'s Landsformand og hans Støbning.....		73
Martha Bach som Hustru og som fremmest blandt Bondekvinder		77
Knud Bachs Forhold til Tyskland		78
Omdømmet	87	
Bonden, som det danske Samfund ikke kan undvære — Samtale med Pastor <i>E. Bjørnbak</i> , Randers		87
En Mands Økonomi — Samtale med Bankdirektør <i>Roed</i> , Bjerringbro		90
Og Landsbyen sagde — Samtale med Gaardejer <i>Kresten Poulsen</i> , Rønge		91
Fagforeningsformanden — Den tro Tjener i 23 Aar — Samtale med Slagteriarbejder <i>Martin Pedersen</i> , Bjerringbro		93
Fader og 7 Sønner — Husmandsføreren om Knud Bach — Samtale med <i>Anton Bach</i> , Kjærsholm pr Gudumholm.....		98



EGNEN.

L IDT Syd for Linien Viborg-Randers, midt mellem disse to gamle jyske Hovedbyer, ligger Landsbyen Rønge i Sønder Vinge Sogn, Middelsom Herred. Byen ligger skærmet mod Nord af den lange Bakkeaa, der strækker sig fra Vest hen mod Langaa mellem Nøraa og Gudena. Paa dette Bakkedrag ligger Rønge Bys Jorder skraanende mod Syd, indtil de gaar over i Enge og Kær, som naar lige ned til Gudenaens Bred.

Gudenaadalen mellem Bjerringbro og Langaa er en geologisk interessant Egn. Her træder Tertiærtidens Dannelser frem til Jordoverfladen, og flere Teglværker udnytter Leret (oligoænt Ler). Her gives ogsaa god Lejlighed til at faa et Indblik i hele Lagfølgen fra næstsidste Glacialtid, sidste Interglacialtid til sidste Glacialtid¹).

Her findes en sjælden smuk Natur: Skov, Mark, Eng og Kær samt Aen, der snor sig gennem det frodige Dalstrøg. Mølle-dammen og Fiskedammene fuldender Idyllen, og Beboerne kan desuden glæde sig ved et rigt Fugleliv.

De skovklædte Bakker mod Nord skærmer for de stærke Storme. Sommersolens Straaler opsuges af de jævnt skraanende Jorder, og her bliver ofte som i et Drivhus; men til Gengæld er Vinterkulden haard, og Natfrosten kan holde sig til langt hen paa For-aaret og gør tidt Skade paa Afgrøderne.

Fra Arilds Tid har der boet Folk her ved Bredden af Danmarks Hovedflod. Her var livlig Sejlads med Smaaskibe (Kaage)²) og dermed en udmærket Forbindelse med Omverdenen. De skovklædte Bakker mod Nord og Aen mod Syd spærrede; men sidstnævnte blev tillige Forbindelsen ud i den store Verden. Fjender kunde ogsaa ad denne Vej finde ind i Landet, og til Beskyttelse rejstes derfor flere Borge langs Aabredde, saaledes Kjellinghøl lige Vest for Rønge By, hvor Omegnens Beboere kunde søge Ly i Ufredstider. Denne Borg sank i Grus og var i det 17. Aarhundrede en

Fæstegaard; men til Gengæld opstod Ulstrup Øst for Rønge By med større Glans, en Borg med Volde og Grave, Taarne og Spir. Rige Adelsslægter regerede paa denne Borg, og omkring den samledes gennem Aarene en Mængde Bøndergods, bl. a. ogsaa Rønge By.³⁾

I Sønder Vinge Kirkes Nordmur sidder et Relief med to Løver ved et Kors, et smukt Symbol for Sognets Beboere. En Runesten ved Kirken er rejst af Tove Bryde over hans Brødre Urøke og Kade. »Sæl den, som pløjede og saae ung. Det vil give Grøde«. Grøndalstenen i Ulstrup Have er den allerførste Runesten, som omtales i Litteraturen, og dens Indskrift tydes da som en Spaadom om Danmarks Fremtid. Senere er denne spændende Tydning dog ændret til: »Tord rejste denne Sten efter sine Skippere Tore og Tove«. En Helligkilde paa Ulstrup Mark med jernholdigt Vand gav Helse og Styrke til Slægten.⁴⁾

Egnen om Rønge har ogsaa sine Sagn⁵⁾: Fra Pestens Tid, Den hvide Dame⁶⁾, Skatten i Muren⁷⁾, o. fl. Ovre paa den anden Side af Aaen ligger Busbjerg, hvor Busbjerg Røverne⁸⁾ huserede i ældre Tid, og Aaen med Kaagfarten gav rig Lejlighed til Fortællinger af forskellig Art.

Her paa Bakkens Solside under Løvens og Korsets Symbol i Nærheden af, hvor Sundhedskilden sprang, laa i ældgammel Tid Enestegaarden Røngeholm, der maaske en Tid har været en befæstet Herreborg; men denne forsvandt før 1638, og Jorderne lagdes under Ulstrup. Kjellinghøl og Røngeholm delte Skæbne; men medens den første stadig er en Enestegaard, deltes Røngeholm i flere Ejendomme, og Landsbyen Rønge opstod.

I 1725 oprettedes Grevskabet Skeel med Hovedsædet Gammel Estrup. I Viborg Amt ejede Grevskabet Gaardene: Ulstrup, Skjern med Karmark, Himmelstrup og Viskum med tilhørende Bøndergods, og i næsten hundrede Aar styredes disse Godser under et af en Godsforvalter, som det meste af Tiden boede paa Skjern; men desuden var der paa de forskellige Gaarde en Række af Ridefogder, Ladefogder o. s. v.⁹⁾

Greverne Skeel (Scheel)¹⁰⁾ var et humant Herskab, der sørgede godt for deres Fæstere, var langmodige med Afgifternes Erlægelse og oprettede Skoler¹¹⁾ i: Langaa, Sønder Vinge, Vester Velling, Løvskaal, Hjermind, Lee og Vejrum. Disse Skoler oprettedes før vor første Skolelov 1739 og var altsaa en frivillig Sag.

Paa Skjern Birketing, der holdtes i Nærheden af Karmark¹²), afgjordes Bøndernes Retstrætte, og her kunde de ogsaa faa deres Synder takserede. De fleste Birkedommere og Birkeskrivere boede i Skjern Sogn; men en enkelt Birkeskriver var Gaardfæster i Rønge.¹³)

Til Skjern Birketing maatte Beboerne fra Rønge ogsaa søge i Tilfælde af Kæremaal, og Godsforvalteren paa Skjern var deres Skifteforvalter; men forøvrigt hørte de under Ulstrup, hvor de gjorde Hoveri, betalte deres Afgifter og modtog Hjælp i onde Tider.

Grev Jørgen Scheel pantsatte Ulstrup 1808 til en Bankier i Hamborg, og 1818 var Gaarden til Auktion; men først fire Aar senere fik den franske Statsminister L. A. F. de Bourienne Skøde. 1827—35 var den kgl. Kasse Ejer af Ulstrup, hvorefter et Par Ejere havde den en kort Tid, indtil Kammerraad P. G. Koch købte Gaarden, som han i flere Aar havde haft i Forpagtning. Han var en fremragende Dygtighed, der betegnes som en af Datidens dygtigste danske Landmænd¹⁴). Han anlagde Teglværker, Brænderier, plantede meget, solgte Bøndergodset til Selveje omkring 1841 og Ulstrup 1851, hvorefter han boede paa Tulstrupgaard i Hjermind til sin Død 1853.

Ulstrup Bøndergods kostede 2—300 Kr. pr. Td. Hartkorn. Ejendomsretten medførte nye Pligter; men Kammerrad Kochs store Dygtighed og Initiativ var et godt Forbillede for de nye Selvejerbønder.

Da Røngholm blev afbrudt, opstod der her en Landsby med fire Gaarde, en Vandmølle, to mindre Ejendomme og et Hus til Byhyrden. I 1794 og 1802 udskiftedes Byens Jorder, der tillagdes hver af de fire Gaarde godt 10 Tdr. Hartkorn, saa de blev akkurat lige store, og Møllen sattes til 2 Tdr. Møllekyld¹⁵). En senere Matrikulering har ændret Hartkornet, og Køb og Salg har gennem Tiderne bevirket nogen Forandring; men i det store og hele er Landsbyen Rønge af i Dag beboet af det samme Antal Familier som for 200 Aar siden.

Fra 1726 undervistes Børnene fra Rønge i Sønder Vinge Skole. Kort efter 1741 oprettedes en Omgangsskole i Rønge Gaarde, og Skoleholderen fra Sønder Vinge underviste saa tillige paa Omgang i Hjemmene her. Antagelig i 1820erne byggedes Rønge Biskole, hvor Undervisningen derefter foregik tre Dage om Ugen, og Læ-

reren fik da Middagsmad skiftevis i Gaardene. 1887 oprettedes et fast Lærerebende i Rønge, og en ny Skole byggedes, hvorefter Byen har haft tre Lærere, der alle hed Pedersen.¹⁶⁾

GAARDENE.

Rønge By laa i ældre Tid ret afsondret, og Byens Beboere dannede et lille Samfund for sig. Man giftede sig meget ofte ind i Nabohjemmet, og hvis man skulde opstille en Stamtavle over en af Røngeslægterne, saa vilde den ældste Del komme til at omfatte de fleste af Byens Slægter. Først efter at Fæstevæsenet var ophørt, kom nye Slægter til Byen; men i det hele og store er Byens fire Gaarde og Møllen Slægtsgaarde, ligesom de to mindre Hjem en Tid gik i Arv.

For hundrede Aar siden fik Byen sine første Haandværkere: en Smed, en Snedker og en Væver. Før den Tid havde her kun været lidt Tilvirkning af Træsko.

GAARD NR. 1.

Christen Jensen Holm døde her 1740, og Enken giftede sig med Jens Sørensen Bonde. Der var seks Børn i første, men ingen i andet Ægteskab. Peder Sørensen Bonde var Fæster her til sin Død 1787, han var gift to Gange, først med Dorthé Marie Pedersdatter, der døde 1776, og dernæst med Voldborg Christensdatter. Faa Maaneder efter Mandens Død blev Voldborg gift med Thomas Christensen, som saa overtog Gaarden; hun døde 1805 og efterlod sig to Døtre af første Ægteskab, og deres Værger blev: Chr. Bødker i Lille Torup, Niels Offersen i Terp og Chr. Bonde i Vester Velling.

1808 fik Søren Pedersen Bonde Fæstebrev paa Gaarden; hans Kone hed Karen Pedersdatter og havde forhen været gift med Jens Christensen Holm. Sønnen, Jens Sørensen Bonde, blev den første Selvejer her; han giftede sig 1840¹⁷⁾ med Karen Sørensdatter, en Datter af Selvejergaardmand Søren Christensen Bach i Ilsø, Skjern Sogn. Gaarden i Ilsø har i over 200 Aar været i samme Slægts Besiddelse, og flere af Slægten herfra griber ind i Røngeslægterne.

Gaard Nr. 1 i Rønge er nu flyttet ud og ligger Vest for Byen.

GAARD NR. 2.

Christen Nielsen Tind døde her i 1738 efterladende sig Enken, Maren Olesdatter, og syv Børn, hvoraf den tredieældste Søn, Jens Chr. Tind, blev næste Fæster. Han var gift med Maren Jensdatter, der døde 1770, og de havde to Børn, hvoraf Datteren, Mette, blev gift 1781 med Christen Jensen Ilsø, som saa overtog Gaarden og fik Svigerfaderen paa Aftægt.

Chr. J. Ilsø var en Gaardmandssøn fra Torup. Hans Broder, Casper Jensen, døde 1783 som Gaardmand i Ilsø, og hans Enke blev gift med Chr. Sørensen Bach, hvis Sønnedatter foran er nævnt som Kone i Gaard Nr. 1. Chr. J. Ilsøes ældste Broder fik Gaarden i Torup, og hans fire Søstre blev gift med: Gaardmand Søren Tind i Hjermind, Husmand Jens Bonde i Hjermind Skovhus, Gaardmand Søren Lassen i Lee og Gaardmand Jørgen Christensen i Hjermind.

Chr. J. Ilsø havde ingen Børn, og Gaarden overtoges af Laurs Nielsen Pind fra Terp i Vester Velling Sogn, der købte Gaarden til Selveje. Han blev 1834 valgt som Stænderdeputeret i 16. Distrikt og omtales i Stændervisen.

*Laurs Pind jeg prise vil dit Held,
du sødt og trygt kan blunde,
og af Diætens rige Væld
Selvejendom begrunde.¹⁸⁾*

Hans Søn, der ogsaa hed Laurs Pind, fik Gaarden 1869 efter Faderen og blev gift med Laura Cathrine Nielsdatter Bach fra Gaard Nr. 3; han døde, og hun blev da gift med Simon Christensen, som senere solgte Gaarden, der blev udstykket, og Knud Bach købte Hovedparcellen, der lagdes under Røngegaard. Gaardens Stuehus beboes nu af Knud Bachs Søn med Familie.

GAARD NR. 3. RØNGEGAARD.

Michel Nielsen Torup døde her 1718, hans Kone, Karen Laursdatter var død lidt før, og de efterlod sig seks Børn: Lauge, Niels, Jens, Peder, Bodil og Malene, der fik deres Farbrødre Jens Nielsen i Lille Torup og Christen Nielsen i Sdr. Tulstrup samt deres Mosters Mand, Mads Christensen i Vester Velling, til Formyndere.

Den ældste Søn, *L a u g e M i c h e l s e n*, overtog Fødehjemmet og blev gift med *Elle Jensdatter*, de efterlod sig *Børnene: Jens*, der fik *Gaarden*; *Michel*, der blev *Fæster af Gaard Nr. 4*; *Karen*, som blev gift med *Husmand og Skovfoged Jens Sørensen Bonde i Rønge* (af *Bondeslægten i Nr. 1*); *Kirsten* blev efter *Moderens Død 1760* *Husholderske for Faderen*.

J e n s L a u g e s e n, der var født her 1730, overtog *Gaarden* efter *Faderen*, og her døde han den 20. Marts 1793. Han var blevet gift den 2. November 1767 med *Lucia Simonsdatter fra Rønge Mølle* (se der), hun fortsatte *Fæstet* til 1808, kom da paa *Aftægt* og døde her den 6. September 1815. Dette *Ægtepar* havde fire *Sønner: Simon*, *Lauge*, *Jørgen* og *Niels*, hvis *Formyndere* blev *Mikkel Jensen i Terp* og *Søren Christensen i Sdr. Tulstrup*. *Boet* vurderedes 1793 til 157 Rdl., og der blev godt 8 Rdl. i *Arvepart* til hver af de fire *Sønner*.

L a u g e J e n s e n, født her 1770, var efter *Faderens Død* *Bestyrer* for *Moderen*. Den 24. August 1808 fik han *Fæstebrev* paa *Gaarden* imod en aarlig *Ydelse* af 2 Tdr. *Rug*, 2 Tdr. *Byg* og 3 Tdr. *Havre* i *Landgilde* samt *Huspenge*, en *Postrejse* og *Hoveri*. 1831 var *Gaarden* *brandforsikret* for 790 Rdl. *Lauge* var *ugift*, og i mange *Aar* havde han *Dorthe Marie Hansdatter* som *Husbestyrerinde*. Hun døde her 1831, 55 *Aar gammel*; hendes *Arvinger* var en *Broder* og to *Søstre*, der alle tre boede i *Ølby*. *Karen Pedersdatter*, som i et halvt *Aars Tid* havde været *Tjenestepige* her i *Gaarden*, blev nu *Husholderske* i de følgende seks *Aar*.

En *Familietradition* beretter, at *Karen Pedersdatter* kom til at staa højt hos *Lauge Jensen*, der lovede hende *Gaarden*, hvis hun kunde blive gift med *Avlskarlen* paa *Ulstrup*. Hvordan dette hænger sammen, kan ikke udredes nu; men hun fik ham, han fik hende, og de fik *Gaarden*. Det ligger nær at antage, at der paa en eller anden *Maade* har været en maaske fjern *Slægtsforbindelse*, som ogsaa var medvirkende til, at *Lauge Jensen* overdrog sin *Fødegård*, den gamle *Slægtsgaard*, til *Husholdersken* og hendes *Mand*; thi *Lauge* havde *Slægt* nok, der kunde synes nærmere til at træde i *Fædrenes Spor*. *Lauge* gik paa *Aftægt* hos de unge *Folk* og døde her den 4. Juni 1847, 77 *Aar gammel*, mæt af *Dage*.

Der kom nu et nyt *Navn* ind i *Slægten* med *N i e l s P e d e r s e n B a c h*, hvis *Slægt* kan føres tilbage til 1660 og havde hjemme i *Naarup ved Faarvang, Gjern og Skanderup*¹⁹). Han var født den

2. Februar 1801 i Holmstol i Skanderup Sogn som Søn af Gaardmand Peder Nielsen Bach og Hustru Maren Thomasdatter. Broderen, Thomas, fik Fødegaarden i Holmstol, og der døde Forældrene som Aftægtsfolk²⁰). Niels P. Bach flyttede fra Barndomshjemmet den 1. Maj 1833 og blev Avlskarl paa Ulstrup Hovedgaard hos Kammerraad Koch²¹). Det var en ansvarsfuld Stilling, og Koch havde kun Brug for dygtige Folk, saa der er ikke noget mærkeligt i, at Lauge Jensen ønskede en saadan Mand som Afløser.

Den 22. September 1837 stod Brylluppet i Sønder Vinge Kirke. Lærer Hansen i Sdr. Vinge²²) og Gaardmand Anders Sinding i Rønge var Forlovere. Karen Pedersdatter var født den 26. September 1806 i Over Hvam i Vium Sogn som Datter af Peder Nielsen og Hustru Ane Marie Sørensdatter²³). Hun døde i Rønge den 28. November 1876, og hendes Mand var allerede død den 29. April 1859. Deres Søn fik Gaarden, og Datteren, Laura Cathrine, blev gift med Laurs Pind i Gaard Nr. 2. En Plejedatter, Marie Jensdatter, der var født 1828 i Vium, blev gift 1855 med Christian Christensen Tind af Rønge, hvorefter de flyttede til Kvorning.

Jens Nielsen Bach var født her den 1. November 1843 og døde den 18. Juni 1875. Den 10. November 1865 blev han gift i Skanderup med Abigael Knudsdatter, der var født den 1. April 1842 i Holmstol, Skanderup Sogn, som Datter af Gaardmand Knud Andersen og Hustru Mette Marie Thøgerdatter²⁴); hun døde i Rønge den 10. December 1924. De havde to Sønner, hvoraf den ene døde ung, og den anden er Gaardens nuværende Ejer.

Knud Karl Nielsen Bach er født den 26. September 1871. Om hans Fødselsdag er der det mærkelige, at Præsten har indført Fødselen i Kirkebogen under 23. Juli, men senere rettet det til den 27. September, og saa er den rigtige Dato dog den 26. September. Knud Bach overtog Gaarden 1901, og den 4. August 1903 blev han gift med Martha Petrea Bach Pedersen²⁵), der er født den 2. August 1883 i Herskind, Skivholme Sogne, Datter af Gaardmand Søren Pedersen og Hustru Marie Pedersen²⁶); men hun er opfødt hos en Onkel i Stevnstrup, Grensten Sogn. Af deres to Sønner bor den ene i Stuehuset til Gaard Nr. 2, den anden kom for flere Aar siden ulykkelig af Dage under Ridning paa en kaad Hest.

RøngEGAARD, Martr. Nr. 4a m. fl Rønge samt 2c Tulstrup, har et Areal paa 96,4 ha og er nu større end forhen, idet Knud

Bach har købt Rønge Mølle og Hovedparcellen af Gaard Nr. 2; saaledes forøgedes Gaarden 1918 med ca. 22 ha; men senere frasolgtes ca. 10 ha. Den forrige Hovedbygning var meget gammel og af Bindingsværk, den erstattedes 1913 med den nuværende, der er grundmuret. Vandmøllen, der siden Knud Bach købte den, har været brugt til forskellige Formaal, leverede i en Aarrække Electricitet til Gaarden; men nu faas Lys og Kraft fra Tangeværket²⁷).

GAARD NR. 4. SINDINGGAARD.

Gaardfæster Jens Espersen døde her 1751 uden Børn, hans Søster, Anne, var gift med Jens Jensen i Kjellinghøl. Hans Enke, Dorthe Mouridsdatter, blev gift anden Gang med Michel Laugesen fra Gaard Nr. 3; hun døde 1763 uden Livsarvinger, og to Søstre, der begge hed Maren, var hendes nærmeste Arvinger, de var gift med Gaardmand Christen Jørgensen og Gaardmand Poul Jensen Østergaard, begge i Hjermind.

Michel Laugesen blev gift anden Gang med Mette Jensdatter, som døde 1791. Af deres fire Børn var den ældste en Søn, der da var 26 Aar; men alligevel gik Gaarden kort efter over paa andre Hænder.

Søren Jensen Sinding havde Gaarden fra 1790erne til 1824, da hans Søn, Anders Sørensen Sinding, fik Fæstebrev, og han blev Gaardens første Selvejer. Omkring 1879 blev Gaarden købt af Kommunen til Fattiggaard; men nu er den atter i privat Eje og kaldes Sindinggaard.

GAARD NR. 5. RØNGE VANDMØLLE.

Møller Mads Jensen døde her 1739, og hans Hustru var død kort før; de efterlod sig to Sønner, Jens og Peder paa henholdsvis 25 og 18 Aar.

Simon Rasmussen blev næste Møller her, tillige var han Birkeskriver²⁸) ved Skjern Birk. Hans Hustru kaldes i Kirkebogen Olgier Marie N., men ved hendes Død benævnes hun i Skiftet som Alhed Friderichsdatter. De havde to Døtre Lucia og Charlotte Louise. Ved den førstes Fremstilling i Kirken blev hun baaret af Grevinde Lucie v. Thienen²⁹), og hendes Mand Grev Jørgen Scheel³⁰) til Gammel Estrup og Herre til Ulstrup var Fadder, saa Simon Rasmussens Kone har nok staaet i Grevindens Tjeneste for Ægteska-

bet. Lucia blev gift med Jens Laugesen i Gaard Nr. 3, og Charlotte Lovise blev den næste Møllerkone her.

Christen Vestesen Rahbek blev gift med Formandens Datter og overtog Møllen; hun døde 1779, og han blev gift anden Gang med Helene Frandsdatter Møller, en Datter af Birkeskriver ved Skjern, Frands Møller³¹) i Tindbæk. Hendes Søster, Eleonora, der en Tid opholdt sig i Møllen, blev gift med Husfæster Jens Rasmussen Bagge i Rønge, der havde faaet Faderens Fæstested.

Jens Mogensen Welling fik Fæstebrev paa Møllen 1806. Han var gift med Mette Enevoldsdatter, der var Datter af Degnen i Hjerminde, Enevold Enevoldsen³²) og første Hustru Gisle Marie Listo. Fra Hjerminde Degnebolig medbragte hun en Del gammelt Arvesølv³³). Hun døde 1826 og han 1831. Af deres fire Børn overtog den ældste Søn Møllen, og en Datter, Eleonora, var først Faderens Husholderske og fortsatte for Broderen, indtil hun i Maj 1832 blev gift med Gaardmand Jens Nielsen Offersen i Ilsøgaard, Skjern Sogn³⁴).

Den 2. Marts 1822 Kl. 2 om Eftermiddagen brændte Møllen med alle Huse og Mølleværk, mens Møller Welling og Hustru var paa Besøg hos Familien; men det meste af Indboet reddedes³⁵). Der opførtes derefter en ny Mølle med en Rugkværn, en Grubbekværn og en Hvedekværn.

Christen Jørgen Jensen Welling overtog Møllen efter Faderen og døde her 1861³⁶. 1832 blev han gift med Voldborg Sørensdatter af Rønge. De havde syv Børn, hvoraf Ane Mette Marie³⁷) blev gift med Fætterten, Gaardmand Niels Jensen Offersen i Ilsøgaard.

Carl Severin Welling, der havde Skøde af 4. November 1875, solgte Møllen 10. Februar 1903³⁸) til Knud Bach og byggede en ny Ejendom paa Møllens Mark udenfor Byen. Denne Ejendom ejes nu af hans Søn.

I gamle Dage udsattes Bøndernes Svin paa Olden i Skovene mod Betaling til Herskabet, saaledes betaltes 1715 i Ulstrup Skov 24 Skilling for et »fuld Svin« i en Oldensæson, og to Polte eller tre Grise regnedes lig det »fulde Svin«. 1773 udsattes 168 Svin i Ulstrup Skov foruden Herskabets, Præstens i Langaa og Natmandens³⁹). 1831 var Rønge Skov aldeles ophugget, og Fæsterne havde Græsningsretten. Flere Skovfogder havde gennem Tiderne Bolig i Rønge, og i 1830erne havde Skovrider og Skytte Asmus Jürgensen og Hustru Maren Martha Marie Soetmann⁴⁰) tilhuse i Rønge Mølle.

Af deres Børn blev en Datter gift med Fabrikant Schoubye i Løvskaal Kro, og en Søn oprettede Løvskaal Farveri.

Husene i Rønge skiftede ofte Beboere, af og til var her Indsiddere, og forøvrigt var der ogsaa tidt i ældre Tid i Gaardene her »Inderste, der sad tilhuse i en Husende«.

Ejnar Poulsen.

NOTER.

Der har kun været en Frist paa tre Uger til Indsamling og Behandling af Stoffet, hvorfor de historiske Enkeltheder ikke er undersøgt til Bunds; men her er gjort Forsøg paa at give en samlet Oversigt over de Kaar, Slægten i Røngegaard levede under gennem 200 Aar samt Oplysninger om de Mennesker, Lauge- og Bach-Slægten var knyttet til og havde Omgang med.

Af Kilder, der ikke henvises til, er benyttet: Trap: Danmark o. l. alm. Haandbøger, desuden af utrykte Kilder: Sønder Vinge Kirkebog, der begynder 1730. Skifteprotokol for Ulstrup m. fl. Godser 1715—1842. Ulstrup Jordebog 1831—32. Folketællingerne 1787, 1801, 1834 og 1845. Regnskaber og Dokumenter fra Grevskabet Skeel. Det bedes bemærket, at Ulstrup Fæsteprotokol og andre vigtige Kilder er bortkommet.

1) Fra Viborg Amt 1929, S. 3. 2) Runestenene samt flere Oldtidsminder. 3) Adelsaarbogen m. m. 4) Wimmer: Runemindesmærker. 5) Ev. Tang Kristensen: Danske Sagn. 6) St. St. Blicher: Den jydsk hvide Dame. 7) Prospekter af Danske Herregaarde VII, Ulstrup. — Med Hensyn til Forvalteren, der fik Del i den indmurede Skat, da tænkes der paa Hans Adolph Høeg, adlet 1757 som Hielmcrone, død 1773. 8) St. St. Blicher: En jydsk Røverhistorie. 9) Hjemstavnsbog for Viborg Amt. S. 270 ff. 10) Optegnelser om Familien Skeel ved Vilh. Samuel Skeel. 11) Hjemstavnsbog for Viborg Amt, S. 55. 12) Soml. t. j. Hist og Top. 4' R. III, 392. 13) Danemarks Spejl. 1767, S. 462. 14) Trap: Danmark VI, S. 251. 15) Dokument opbevaret paa Røngegaard. 16) Forfatterens Samlinger. 17) Skjern Kirkebog. 18) Saml. t. j. Hist. og Top. 3' R. V., 149. Do. 5' R. I, 532. 19) Stamtavle i Slægtens Besiddelse. 20) Folketællingerne og Skanderup Kirkebog. 21) Sønder Vinge Tilgangsliste, hvor han da kaldes N. P. Holmstol. 22) Peder Hansen, 1828—68 Lærer og Kirkesanger i Sønder Vinge samt Lærer i Rønge Biskole, han var en Tid Folketingsmand for Sønder Vinge Kredsen. 23) Vium Kirkebog. 24) Skanderup Kirkebog. 25) Danmarks Landbrug, 1906. S. 60. 26) Skivholme Kirkebog. 27) Danske Gaarde, 1908. Større danske Landbrug, 1934. 28) Danemarks Spejl 1767—71. 29) Født 1718, død 1743 efter tre Aars Ægteskab. 30) Født 1718, død 1786. Var den første, der begyndte at sprede Grevskabets Rigdomme. Se Folkekalender for Danmark, 1852. 31) Fr. Sørensen Møller, død 10. August 1797 i Tindbæk, 82 Aar gl., g. m. 1) Elisabeth Cathrine Pind, en Degnedatter fra Vorning; 2) Marie Bredahl, en Godsforvalterdatter fra Fussingø. 32) 1777—1822 Degn i Hjerminde-Lee-Hjorthede. 33) J. P. Sørensen, Gulev: Min Slægt, S. 160. 34) Attest bevaret paa Ilsøgaard. 35) Viborg Samler 9. Marts 1822. 36) Skive Avis 14. December 1861. 37) Skudsmaalsbog bevaret paa Ilsøgaard. 38) Tinglæst 30. April 1908, angaaende Matr. Nr. 1 a, 3 d, 8 a og 8 c. 39) Fra Viborg Amt 1939, S. 30. 40) J. Vahl: Slægtebog over Alkommet af Christjern Nielsen, 1882. S. 64.



SLÆGTEN - BONDEÆTEN.

».. Han er en god, jydsk, dansk Mand, en ærlig Landmand ..«, siger Husmanden fra Vildmosen om Knud Bach.

Knud Bach har alle de slægtsmæssige Forudsætninger for at være netop det, der her er sagt. Fra urgammel Tid har Knud Bach's Aner været Bønder i Egnen omkring Gudenaen. Hans Forfædre hører til dem, som har været med til at skabe Gudena Kulturen, hans Aner kan sikkert findes blandt de første Landmænd i Danmark.

I Kirkebøger og Mandtalslister kan man konstatere, at Knud Bach's Fader, Farfar, Oldefar, Tipoldefar o. s. v. bagud i syv Generationer har været Gaardmænd deroppe. Ældre Kilder er endnu ikke fundne, men Slægtshistorikere erklærer blankt, at man kan være sikker paa, at den der, som Knud Bachs ældste Forfader paa Sværdsiden, er nævnt som Gaardmand i 1661, stammer ned fra Bondefolk, temmelig sikkert fra frie Bønder, helt fra Arilds Tid.

Op kaster vi et Blik paa Spindesiden, erfarer vi, at Forholdet er tilsvarende, Moderen, Abigael Knudsen, kan tælle 9 kendte Generationer bag sig, og der er det interessante, at baade Knud Bach og hans Moder har den samme Stamfader paa Fædrenes Side, *Jens Pedersen Bach*, der var Gaardmand i Naarup i Gern Sogn og

nævnes 1661. De to Slægters Indgifte er iøvrigt ikke fremtrædende, og det er først nu for nylig, det er blevet konstateret, men det viser med stor Tydelighed, hvad ogsaa vedføjede Anetavle gennem sine Stedbetegnelser giver Udtryk for, at Slægten Bach er engspræget og har præget Hjemmeegnen igennem Aarhundreder.

Mænd af den Bachske Bondæt har ikke svigtet deres Gerning, de er blevet bag Ploven igennem Seklerne, med den i alle Slægts-historier lille Variation, at en enkelt er blevet Smed, en anden Kro-mand og en tredje Møller. Knud Bachs Farfader blev Mand paa Røngegaard 1837, først og fremmest fordi han var en dygtig Bonde.

I Tusind Aar og rimeligvis langt, langt mere har Knud Bachs Forfædre dyrket den danske Jord i Middelsom Herred, og i 8 Aar-hundrede har de som unge faaet forevist Vartegnet paa Kirken derhjemme i Sønder Vinge, Korset med den gode Løve til højre og den onde Løve til venstre. — Knud Bach har fra Barndommen læst og levet efter Sætningen paa Runestenen fra Gudehovet ved hans Kirke: »Sæt den, som pløjede og saaede ung. Det vil give Grøde«.

BARNET - MANDEN - GERNINGEN.

KNUD BACHS Barndom har ikke været meget anderledes, end Barndommen var for andre jydsk Drenge, der blev født i den svære Tid i Slutningen af forrige Aarhundrede.

Han fødtes og levede paa sin Bys store Gaard, og han var tilfreds i den Verden, der havde Sognet til Grænse; ganske som enhver anden Landsbydreng, som er vokset op uden Savn af den store Verden og uden Trang til at beskæftige sig med andet end netop det, der da ogsaa var *alt* for ham, Hjemmet og Jorden. Han groede naturligt op og var saa sammenhørende med Gaarden, at han slet ikke tænkte paa, der kunde findes andet end netop den og Sognet.

Hans Livsbane gav ham større Udsyn.

Faderen, en dygtig og paalidelig Landmand, døde da Knud var 4 Aar gammel. Drengen var blevet født den 26. September 1871, og hans myndige Moder levede helt til 1924.

Knud Bachs Hjem havde et Særpræg frem for de fleste andre paa Egnen, Moderen var alvorligere, end Naboernes Koner var, hun nærmede sig en Streg til Missionen, og Egnen var ellers næsten udenfor denne religiøse Vækkelse. Fra sin aller første Tid husker Knud Bach saa at sige kun Missionens Folk i sit Hjem, og naar han kom ud, var det heller ikke hos andre end Missionens Familier. Moderen og hendes Omgangskreds var meget strenge Folk; og de vilde f. Eks. ikke have, at der skulde leveres Mælk til Mejeriet om Søndagen, de ønske-



Jens Nielsen Bach

de Forbud imod næsten alt muligt, saa det var ikke alene Knud Bach og hans Broder, der ikke rigtig forstod, at det Moderen og Missions Folkene ikke kunde finde tilladeligt, ogsaa i Virkeligheden skulde være forkert.

Alt i alt laa der ligesom en Tyngde over Knud Bachs første Barn-dom, og der kom mere Modgang til. Hans to Aar ældre Broder var svagelig, han blev rigtig syg allerede i sin pureste Ungdom; og Modgangen maa have præget Hjemmet Aar tilbage, inden Knud Bach saa Dagens Lys, for 4 smaa Søskende var bragt til Kirke-gaarden i Sønder Vinge, og det er forstaaeligt, at Moderen har faaet Tanken vendt mere paa Liv og Død end de fleste andre i Landsbyen.

Knud Bach var altsaa opdraget af sin Moder, men sandelig ikke som nogen Moders Dreng. Selv husker han hende som stille og fast og — syntes han — meget streng i de første Aar. Endnu kan han føle, fortæller han, hvordan det kunde ske, naar han og Broderen havde forset sig. Saa blev de beordret til at stille sig op paa hver sin Side af det store, gamle Klokværk i Folkestuen, og der maatte de staa til Skam for alle. Det er en Fornemmelse, han aldrig glemmer.

Dog, Knud Bach bevarer de smukkeste og varmeste Minder om sin strenge Moder, og han udtaler sig altid om hende med respektfyldt Taknemmelighed.

Den gamle Husmoder paa Rønge, *Abigael*, som hun hed, og *Abig'll*, som hun blev kaldt og aldrig andet, spiller den Dag i Dag en stor Rolle i Egnens Fortællinger, og i mange Aar efter sin Død satte hun Præg. Det skyldes hende, at det helt op til Nu er Vane paa Egnen at gaa tidligt hjem fra Samvær, ja selv fra Gilder. Abig'll vilde have, man skulde være frisk til Morgenarbejdet; og ved ni-Tiden om Aftenen lød hendes Stemme: »Nu gaar det mod Sengetid«. Og i Løbet af en Times Tid var saa Landsbyfolkene naaet hjem til deres. »Piger og Karle skal«, sagde Abig'll, »spænde for« i den aarle Morgen og faa Arbejdet fra Haanden, saa bliver der Tid til, at de kan være noget for sig selv og andre om Aftenen«. Aftenerne paa Rønge har deres særlige Betydning.

Straks Abig'll kom til Rønge By fra Holmstol satte hun sig i Respekt. Ogsaa dengang var det en Trængselstid, de tyske Soldater var paa Egnen, og de var næppe slet saa velopdragne, som den se-

nere Tid skulde vise os den tyske Soldat. I hvert Fald var Befolkningen meget bange for Tyskerne.

De fleste lukkede Dørene eller skjulte sig, naar Soldaterne viste sig paa Vejen, men Abig'el; hun var ikke bange. Da de første tyske Soldater kom til hendes Hjem og talte til hende, mødte hun dem med et . . . »Tre Skridt fra Livet«.

Det forstod Tyskerne jo ikke rigtig, hvad betød; men de fattede da Meningen takket være hele hendes Holdning, og bagefter fortalte de vidt og bredt om den unge Kvinde, der sagde tre Skridt fra Livet, og endnu den Dag i Dag kan man, naar Talen falder paa Abig'll, høre een og anden mumle med et Smil »Tre Skridt fra Livet«.

Tilnavnet har nu slet ikke betydet, at den unge Kone paa Rønge var utilnærmelig, tværtimod. Folk, og de er mange paa Egnen endnu, der har tjent hende, fortæller om, hvorledes hun havde en næsten aldrig udtalt, men alligevel ganske aabenbar Interesse i at holde de unge hjemme paa Gaarden. Hun kom og snakkede med os — fortæller de — og holdt Emnerne oppe, som de siger, saadan, at hun fandt ud af, hvad det var, der rørte sig hos den enkelte. Hun sørgede ogsaa for, at de unge skiftedes til at komme i Kirke og til Bibellæsning, hun tvang ikke nogen til denne Gang; men mange robuste unge Fyre og glade og livsfriske unge Piger fik hun til at søge til Kirke og til Læsning, ikke alene medens de var i deres Plads, men ogsaa i mange Tilfælde efter, at de var kommet andetsteds hen, eller havde sat Foden under eget Bord.

Abig'll var, hvad man paa Røngeegnen kalder en ferm Kone. Hun sørgede ikke alene for, at alt i Stuehuset var, som det skulde være, men hun fulgte ogsaa Livet i Kamrene. Hun saa efter, om de var holdt rene og pæne, og hun gik aabent i Skabe og Kister og passede paa, om de unge holdt deres Tøj ordentligt, og hun hjalp selv til eller sørgede for at der blev hjulpet, hvis den enkelte ikke kunde klare netop den Side af Sagen.

Nu skulde man maaske tro, at een eller anden vilde være blevet fornærmet over det, man vel nu om Dage vilde kalde Posekiggeri, men tværtimod! Abig'll gjorde sin Gerning og forfulgte sin Tanke saa naturligt og upaavirkeligt, at netop denne Form for Aarvaagenhed gjorde sit til, at Piger og Karle følte, de havde et Hjem paa Røngegaard.

Da den unge Kone kom til, da Knud Bach var 32 Aar, viste

Abig'll sig stadig som den kloge Kvinde, fortæller de, der tjente paa Gaarden. Hun holdt sig tilbage, men hun var dog stedse ved Haanden, naar der var Behov. Meget karakteristisk er det, at Abig'll altid, naar hendes gamle Piger kom ned og besøgte hende i Møllen, hvor hun boede efter Knud Bachs Giftermaal, lige saasnart Pigerne var vel bænket ved Kaffebordet, uvægerligt sagde: »Du har vel været nede ved Martha?«

Moderens Indflydelse strakte sig — som allerede antydet — vidt ud over Hjemmet, og man har vel Lov til at sige, at netop dette, at Knud Bach mødte Moderens Ry saa at sige overalt, hvor han kom, har lettet hendes Arbejde med ham og har gjort, at han ustandselig maa tænke paa »Mutter« med en kærlig Respekt; den Gang som idag.

Og ser man, hvordan Knud Bachs Liv formede sig i ydre Linier i hans tidligste Ungdom, saa forstaar man, at »Mutter« bevidst har sørget for, at hendes yngste Dreng ikke skulde blive nogen Hjemmefødning og slet ingen Svækling, hvad han da heller ikke tegnede til.

Hjemmefra kendte han, udover Folkene paa Gaarden, saa at sige kun »Egnens egne gode Folk«, Folk som han maatte se op til, fordi de stod paa fremragende Pladser, Amdsraadsmedlemmer, Sogneraadformænd, Vurderingsmænd og saadanne Tillidsmænd fra Egnen. Og det har ganske givet haft sin Betydning, at Knud Bach fra ganske lille har faaet Øret aabnet for Talen om offentlige Forhold, og han har allerede som Dreng forstaaet, at Tillid giver Ansvar.

Medvirkende til Knud Bachs tidlige Anerkendelse af Autoritetens Værdi har det sikkert ogsaa været, at han saa, hvorledes Moderen, der maatte holde Bestyrere paa Gaarden, Byens største, dog alligevel var den, der sad med Tøjlerne i Hænderne og den, der havde Bestemmelsen, naar det kom til Stykket. Han lærte fra første Færd Respekt for Autoritet.

Abig'll vilde ikke have, at hendes Dreng skulde vokse op uden, at han havde lært at lyde og at lyde i Arbejde, som var anderledes end det derhjemme.

Knud kom fra Hjemmet, allerede dengang han skulde til at gaa til Præst. Moderen havde mere Tillid til Præsten i Hjermind end til Sognets Præst — det var de religiøse Uoverensstemmelser, der gjorde det — og Drengen blev derfor sendt til Degnen i Hjermind. Her kom Knud til at bo i en gammel Bygning, hvor der holdtes Skole i den ene Fløj, og hvor der var Smedie i den anden Ende. Man holdt kun Skole tre Dage om Ugen, og Læreren var, siger Knud Bach, en retlinet Mand. Han sørgede for, at hans Piger og Dreng lærte Skrivning, og han holdt Børnene i Ave, ogsaa ved den svære Regning.



*Abigael Bach
f. Knudsen*

Knud Bach var, fortæller hans samtidige, den bedste netop i dette fundamentale Fag.

Knud nøjedes ikke med at gaa i Skole, og det vilde han vist ogsaa have følt underligt, for allerede i 8—9 Aars Alderen havde han været oppe praktisk talt med Solen for at passe de ca. 30 Faar, som dengang var ved Gaarden, og det var ofte et vanskeligt Arbejde for den lille Dreng, for Faarene skulde flyttes og passes fire Gange om Dagen. Saasnt han blev lidt ældre, hjalp han til med Kreaturerne, og der var ikke meget Tid til Leg, det faldt ikke saadan for Børnene under den Gaards Bedrift.

Dog, en Dreng faar altid Tid til Kunster, og Knud havde sine Vindmøller og sit Maskineri baade hist og her, som han passede med stor Alvor.

Tidens Rørelser naaede ham slet ikke, der blev holdt en Avis paa Gaarden, »Randers Dagblad«, det samme Blad læste Degnen, men Knud Bach og den anden Ungdom var ikke i mindste Maade optaget af, hvad der stod i Avisen. De kendte den knap nok af Udseende, og det var slet ikke Skik og Brug, at Børn kiggede i den Slags.

Tiden hos Degnen i Hjermind, *Valdemar Nielsen*, var god. Læ-

reren var en meget praktisk Mand, og han saa hurtigt, han kunde have Nytte af den kraftige og villige Dreng. Selv var Nielsen en dygtig Landmand, og de 10—12 Tdr. Land med en fem-seks Køer og et Par Heste blev passet af Degnen selv, naar han havde Tid for sin Skole, og Knud var hans eneste Hjælper. Det varede ikke længe, inden Drengen fik Lov til at tage sig af alt muligt i Bedriften, og han var snart, sagde Læreren, »for en hel Karl at regne«.

Efter denne Tids Skik fik Knud intet for sit Arbejde udover Kost og Logi; han havde et pænt lille Kammer, hvor han var i sin knap tilmaalte Hviletid, og da der var 7—8 Kilometer hjem til Rønge, var han kun paa Besøg hos Moderen en sjælden Gang.

Han kunde maaske godt have faaet Tid og Lov til paa sine raske Ben at stikke oftere hjem, men det var hans Lyst at agere voksen Karl i 13-Aars Alderen; og det er vist ogsaa meget sjældent, at et paa sin Vis saa ansvarligt Arbejde, som det Knud maatte øve, blev lagt paa saa unge Skuldre.

Samtidige vil fortælle, at Knud Bach var noget tung i det, ikke legemligt, men i sit Livssyn, hvis man kan tale om Livssyn hos en trettenaars Dreng; men det halve Aars Ophold i Lærerhjemmet gav ham friere Udsyn, han lærte andre Drengene at kende, og han erfarede, at selv om han ofte kunde blive drillet, fordi han nu engang var en fremmed, saa var der dog smaa Kammerater, der hjalp ham og opmuntrede ham ved deres Snak.

Knud Bach kan endnu blive helt rørt, naar han fortæller om, hvordan Gaardmandsdrengene, der vistnok ynkede ham lidt, fordi han efter deres Skøn havde saa haardt et Arbejde, kom og stak ham Haandfulde af Stikkelsbær, naar de havde været i forbudte Buske.

Efter Konfirmationen kom Knud Bach hjem igen, og alt gik, synes han, sin ganske stille Gang.

Nu maa man huske paa, at der netop paa dette Tidspunkt var megen Røre i Landet og politisk Rummel. Men det var som om, at intet af det naaede ind paa Egnen. Der var — saavidt Knud Bach kan rekonstruere sin 14-aarige Hukommelse — ingen der hagede sig fast i det, de maatte høre eller læse, om de Begivenheder, som endnu kaldes store og var mange. Egnen var ganske vist venstrepræget, men man kan ingenlunde sige, at Beboerne var politisk indstillede.

Forholdene medførte, at der ogsaa kom Politikere til Gaarden.

Folketingsmand *Søren Svendsen* havde en Søn som Elev hos Fru Abig'Il, og *Søren Kjær*, en anden af Egnens Folketingsmænd, kom der ofte; ikke for at politisere, men simpelthen fordi han var »blandt Egnens gode Folk«. Knud Bach lyttede som altid opmærksomt til de Voksnes Samtaler, og det gjorde et blivende Indtryk paa ham, da *Søren Kjær* og »Mutter« engang ikke var af samme Mening. Det gik maaske først da op for ham, at der overhovedet var noget andet i Verden, end det Mor mente, og han satte sig til at søge at finde ud af, hvem der nu maatte have Ret af de to.

Det lykkedes ham vistnok ikke, for han savnede Forstaaelse af, hvad det egentlig var Striden drejede sig om, men det betydningsfulde var, at han fik Sindet aabnet, saaledes at han søgte endnu opmærksommere at følge, hvad andre end Moderen, de Fremmede, maatte have at sige.

Karl paa Moderens Gaard.

Tjenesten som Karl paa Moderens Gaard var haard. Den 16-aarige Dreng maatte ud at grave og køre Mergel, saa hans Arme blev krogede af Slid, og hans Hænder værkede. Folk der har Forstand paa Hænders Historie siger, at man endnu to Menneskealdre efter kan se paa Knud Bachs stærke Haand, at han har maattet tage haardt.

Det var vistnok ikke noget, Moderen fordrede, at Sønnen tog Del i dette haarde, men nyttige Arbejde, der strakte sig over baade 8, 10 og somme Tider 12 Timer, saadan som det nu faldt, men Drengen selv syntes, at det var friere at være Karl, der gik i Marken og tog alt forefaldende Arbejde, altsaa ogsaa bl. a. det i Mergelgraven, end at være Fodermester, bundet og hjemmetrygt.

Engang imellem, naar Knud Bach lægger sig til Hvile om Aftenen, kan han endnu føle, hvor dejligt det var for de mange Aar siden at strække sig paa Sengen og forberede sig paa snarlig Søvn, naar han kom hjem fra Arbejdet i den friske Luft med den tunge Jord.

»Mutter« skulde nok sørge for, at Drengen ikke groede fast. Han blev, ganske ung som han var, sendt paa Grejsdalens Landbrugs-skole, hos Forstander *Gaarde*, hvor han kom sammen med tredive andre unge Karle, og hvor han lærte en lille Smule teoretisk Landbrug og en hel Del Regning og Skrivning.

Han har, siger han, ikke noget Indtryk af, at Gaarde »var noget særlig fremragende, men det kan jo være, tilføjer han, at han var alt for ung til at forstaa en Mand som Forstanderen«.

Hvis Abig'll havde troet eller tænkt, at Sønnen ved at komme paa Grejsdal Landbrugsskole skulde faa en videre Horisont, da var hun blevet skuffet. Men der var forøvrigt ikke meget, der tyder paa, at hun har tænkt sig andet, end at Sønnen skulde komme lidt mere fra Hjemmet. Det var næppe den Tids Skik og Brug der paa Egnen at søge at paavirke Ungdommen til Tankeflugt bort fra Dagliglivet.

Og de tredive Karle, Knud Bach var sammen med her i ca. tre Maaneder, var da heller ikke i mindste Maade indstillet paa den større Verden, ligesaa lidt som han selv var dengang. Naar Karlene snakkede sammen, var det kun om at pløje og harve. Sig imellem hørte de intet nyt.

Til Trods for, at Knud fik lidt daarlige Øjne i den Tid, han var paa Skolen, og derfor havde ret svært ved Læsningen — det var inden man fandt paa at give de ganske unge Brillen — saa søgte han alligevel, alvorligt og altid indstillet paa Arbejde, som han var, at følge med ogsaa i Læsningen. »Det vigtigste, der kom ud af det, siger han selv, var dette, at jeg troede, jeg vidste noget, da jeg kom paa Landbrugsskole, og at det nu gik op for mig, at der var saa grumme meget, som jeg slet ikke anede«.

Fjerdingaaret i Grejsdalen var hurtigt overstaaet, og Knud Bach kom tilbage til Gaarden igen. Paa den Tid interesserede han sig vistnok særligt for Hestene, og fra da stammer vel sagtens hans Interesse i Opdræt.

Stadig var hele hans Tankeverden optaget af Gaarden og hvad dertil hørte. Ikke saadan at forstaa, at han og de andre Karle var i Stilstand. De havde deres Stolthed og deres Kappelstrid. Det var paa sin Vis en vaagen Ungdom. Det drejede sig for den enkelte om at hæve sig over de andre. Den, der kunde strigle en Hest bedre end den anden, var den fremmeste. Og den, der trak sin Plovfure snorlige, han skulde roses, og ham blev der talt om Mand og Mand imellem. Det var saa langt fra Skikken, at der blev sagt noget til Karlene selv, slet ikke; men de vidste jo rigtig god Besked; de hørte efter i Folkestuen, og baade Mændene og Konerne snakkede sammen, ved Spisningen eller til og fra Kirke, og saa hed

det med Respekt, at Manden dér, han kan sagtens, han er heldig stillet, for han har en dygtig Karl.

Der er ingen Tvivl om, at Livet paa Røngeegnen, søm Livet paa Landet i den Tid, var ensidigt. Dermed skal ikke være sagt, at det var usundt folkeudviklende set; men ogsaa i Rønge var man sig selv nærmest og sig selv bedst. Folk fra fremmede Sogne og Folk fra Naboamter og Købstæder, dem saa man efter bondevis i alle Egne ikke med videre Tiltro paa.

Dette har skabt to, vidt forskellige Bondetyper: Den stille iagttagende og den selvoptagne, altid om sig og sit eget talende. Knud Bach hører saa absolut til den første Type.

Han var maaske helt fra Barn en Smule friere stillet og mere aaben for Forstaaelse af andre, end Kammeraterne, og det hang en Del sammen med, at Lærere og Præster færdedes i hans Hjem, og han havde Blikket aabent for, at Folk, der var anderledes klædt og havde andre Maader at føre sig paa, maaske ogsaa kunde have en Værdi og Betydning, selvom han ikke helt forstod hvordan.

Paa Højskole og ud i Livet.

I Havestuen paa Røngegaard hænger to Billeder paa en Æresplads. Det ene af dem er af Forstander *Jens Bæk* fra Mellerup Højskole, og det andet er af *Christensen-Randers* fra Ollerup. Det første Billede tilhører Knud Bach, og det andet Fru Martha Bach, som i sine Pige dage søgte den bekendte Højskole paa Fyn, og hendes Blik lyser endnu, naar hun mindes den Tid, og der kommer Sang paa hendes Læber. Mads Hansens Sange oftest. Hans Datter var samtidig paa Ollerup, og Martha Bach var Gæst i Nørre Snede.

Knud Bach er altsaa een af Jens Bæks Elever. Naar han tænker tilbage paa sin Tid paa Højskolen, saa har denne Skole langt mere Indhold for ham, end hans Skoledage paa Grejsdalen. »Men det er, siger han overvejende, maaske ogsaa, fordi jeg var blevet noget ældre, da jeg kom paa Mellerup, og bedre forstod at bedømme«.

Paa Højskolen fik han Øjnene op for, at der var langt mere, der havde Værdi i Livet, end han hidtil havde troet, og det var ikke alene Skoletidens aandelige Indhold, der opmuntrede ham og bar ham frem, det var ogsaa, fordi han dér for første Gang blev stillet

overfor den store Oplevelse, over for Gymnastiken, som han aldrig havde vidst eksisterede. Og under Gymnastikken lærte den stærke Knud først rigtig, hvad Legeme og Kræfter var, og hvordan han skulde bruge sine Evner i den Retning.

Paa Mellerup traf Knud Bach flere Personligheder, hvis Navne er kendt Landet over. Blandt disse holder han af at nævne sin egen Landsmand *Jacob Knudsen*, som han syntes var rar og udmærket god Taler, men som han ikke kunde se ragede op over de andre, der virkede paa Skolen.

Lidt svært havde han ogsaa ved at dele den Beundring, nogle af Højskolelærerne havde for Jacob Knudsen. Jacob Knudsen var jo kommet fra sin Kone, og dette, at han ikke havde kunnet passe paa sig selv, saadan som Knud Bach havde lært man skulde, gjorde, at den unge Mand fra Rønge synes det var lidt mærkværdigt, at Jacob Knudsen havde Lov til at føre det store Ord og saa at sige være Opdrager for de Unge.

Forøvrigt tror Knud Bach ikke, siger han, at ret mange af Karlene synes, det var saa overdrevent godt, det Jacob Knudsen havde at sige.

Der var omtrent Hundrede Karle paa Skolen, men heller ikke iblandt disse mødte Knud Bach noget større Udsyn. Og det til Trods for han var paa Mellerup i en Periode, hvor Jens Bæk og Skolen var ret omtalt, Ja, man betragtede endda Jens Bæk som Revolutionær, og man fortalte, at han var blevet truet med at komme i Fængsel, fordi han havde sagt i en Tale, at han maatte haabe, at der i Danmark vilde fremstaa en Ungdom, der havde Mod, Vilje og Levedygtighed til at forme Livet, som det var bedst for Landet.

Det gjorde et vist Indtryk paa os unge Karle, siger Knud Bach, men det vakte os slet ikke politisk, og det var meget sjældent, at de andre Gaardmandssønner i det hele taget førte Talen ind paa de Emner, som dengang eller som nu vilde blive betragtede som politiske.

Tiden var ikke helt moden, saaledes at de unge dem imellem kunde komme til at drøfte det samlede Landbrugs Tarv, fordi Spørgsmaal om Forædling af Racer og Forøgelse af Udbytte, og alt det vigtige, der senere kom frem, saa at sige slet ikke var naaet ud til Befolkningen i Landsbyerne. Der blev vel nok afholdt Dyrskuer og den Slags, men man arbejdede ikke meget med Præmie-

ring og sligt, og Ungdommen havde derfor ikke Spor af Adgang til at drøfte det, der i den senere Tid bragte Tankerne noget væk fra den enkelte Bedrift over til de mere fremragende Ydelser, maaske langt borte fra Egnen, og dermed gav Begyndelsen til Tanker over det samlede Landbrugs fælles Interesser.

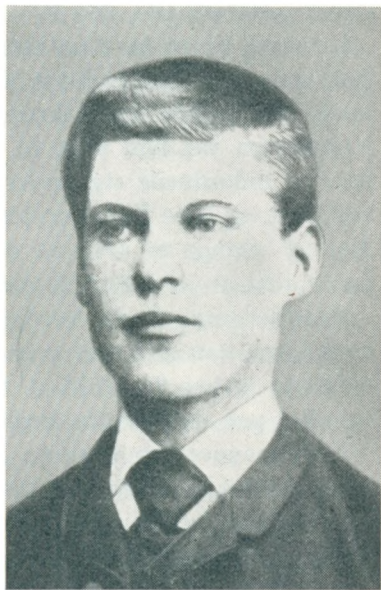
Knud Bach, som alle hans Kammerater, levede endnu i deres fædrene Gaardes Værn.

Men den 19-aarige Knud skulde, som Flertallet af andre unge Karle rykkes bort fra Hjemmet i en Periode, og Knud Bach skulde saa langt bort, som han næsten kunde komme her i Landet; han blev taget til Gardist paa Sessionen.

Om selve denne Begivenhed, er der det at fortælle, at Knud Bach vistnok for første Gang i sin unge Tilværelse tog et rigtigt selvstændigt Standpunkt overfor Moderen. Han var, som noget ganske selvfølgeligt i Moderens Kreds, blevet meldt ind i en Afholdsforening, men, da han skulde være Soldat, gik han til Moderen og sagde, at nu vilde han melde sig ud, han vilde have Lov til at tage sig en Bajer sammen med de andre Soldater.

Knud Bach husker ikke, om han var bange for at sige det til Moderen eller ikke, det kom vist ikke til nogen Diskussion; hun saa blot paa ham, og nikkede om ikke bifaldende, saa altsaa dog samtykkende, og dermed var den Sag, som dengang var en vigtig Sag, da afgjort.

Knud Bach skulde ud paa en lang Rejse, han havde paa sin Landbrugs- og Højskolefærd været i Aarhus og Vejle, ligesom han selvfølgelig i Ny og Næ paa Frilørdagene efter veloverstaaet Høst havde været i Rønges Oplandsbyer, Viborg og Randers, men nu skulde han ud paa den første store Færd. Og han naede glad, men ligevægtigt til København, hvor han hurtig gled ind i Geledet, mere veltrænet og bedre udrustet legemligt end de fleste andre.



*Knud Bach,
da han drog til Hovedstaden*

Livet i Garden bekom Knud Bach godt. Befalingsmændene lagde Mærke til ham, til hans gode Haandelag og til hans hurtige Fatteevne; og det er fortalt, at han allerede efter ganske faa Dages Forløb blev sat til at lære de af Kammeraterne, som havde svært ved at følge med i den ene eller den anden Retning. Det var »34« der blev kaldt paa, og »34« maatte tage sin Tørn som Rodefører.

For enhver, der kender Militæret, vil det være en Selvfølge, at Knud Bach hurtig fik at vide, han burde blive Befalingsmand. Kaptajnen, den senere General *Arendrup*, opfordrede ham først til at blive Underkorporal og senere vilde han have ham paa Løjtnant-skole, men Knud Bach vilde ingen af Delene. Han befandt sig godt nok i Militærlivet, men han kunde ikke rykkes væk fra Ansvar for Gaarden derhjemme; han syntes hele Tiden, at den Tid han tilbragte i København, den stjal han fra Moderen og fra Røngegaard.

Den nye Form for Liv, Knud Bach lærte at kende i Livgarden, gav ham nye Synspunkter. Det gik op for ham, at den megen Snak ofte kunde virke hæmmende, hvis der skulde ske noget. Hjemmefra var han vant til at *skulle*, og det gjorde vel nok, at han let indordnede sig under Disciplinen, men han fattede snart ved at se og høre Kammeraterne tale sammen, at det var nødvendigt for mange af dem, at de lærte at lystre, dersom de skulde komme til at gøre Spor Nytte.

Samlivet med Karle fra hele Landet gav Knud Bach meget at tænke paa, han grublede over, hvor forskelligt de enkelte Ting blev opfattet, og han fandt bl. a. hurtigt ud af, at han selv var langt bagefter paa det tillærte, boglige Omraade.

Københavnervilivet fristede ikke Knud Bach. Udenfor Kasernen havde han ikke mange Interesser, og da han kom hjem kunde han med Sindsro lade sig forhøre af een af de Missionærer, der besøgte Egnen. Den unge hjemvendte Gardist havde ikke noget at skjule.

— »Du kunde da have dumpet ind i et Missionshus af og til«, sagde den paagældende. Men det havde den unge Soldat nu ikke gjort.

Allt i alt var Knud Bach glad ved sin Tjenestetid, baade fordi han forstod Soldatervæsenets Betydning, og fordi Friluftslivet passede ham. Karakteristisk er det i denne Forbindelse at erfare Svaret paa et Spørgsmaal om, hvad han syntes om at gaa paa Vagt, paa Amalienborg f. Eks. — »Det ved jeg ikke noget om, svarer Knud Bach. . . . »Jeg synes ikke, der kunde være noget ved

saadan at gaa der og paradere, og jeg fik det da lavet saadan, at jeg altid havde andet Arbejde«.

Det var i Frinumrenes Tid, og for den store Sum af 535 Kroner købte Knud Bach sig Frinummer for at komme hjem og passe Bedriften.

»Mutter var dengang et bitte halvt Hundrede Aar«, fortæller han, »og der var altid et eller andet med Karlene eller Bestyreren, som hun hellere saa, at Sønnen tog sig af. Hun læssede en Del af sine Bryderier over paa mig, og jeg tror det udviklede mig at bakse med dem«.

Fem-seks Hundrede Kroner var mange Penge paa den Tid. »Men det, der blev betalt for Frinummeret, kunde jo gaa op med, at vi sparede en voksen Karl«, siger Knud Bach og fortsætter:

— »Da jeg nu var kommet hjem for at blive, og dengang faldt det slet ikke i min Tanke, at jeg skulde have andet at passe end netop Gaarden, saa kom det lidt efter lidt til, at jeg tog Styret. Det var nok Mutter, der vilde det saadan, og jeg var villig nok«.

Ansvar for Hjemmets Bedrift.

Da Knud Bach kom ind i Ansvar for Bedriften derhjemme var der nyt oppe i Tiden. Landboforeningerne var begyndt at virke under friere Form, og Foredragsholdere, der fortalte om anden Maade at dyrke Jorden paa end den hidtidige, berejste Landet. Knud Bach lyttede tøvende, men opladt til disse Foregangsmænd, og han begyndte at udvide Besætningen derhjemme og at dyrke Roer til Køernes Foder. Da Moderen slap Tøjlerne, og den sidste Bestyrer havde forladt Gaarden, var der tretten-fjorten Køer paa Rønge, men i Løbet af en kortere Periode fik den unge Mand 30 Køer paa sine Marker. Der var efter den gamle Plan en halv Tønde Land med Roer, nu var der udlagt 20 Tdr. Land. Bønderne i Nabolaget fulgte dette, som de vistnok kaldte Eksperimentering, med noget der nærmede sig Mistillid, men det varede ikke saa forfærdelig længe, inden de selv fulgte efter.

Med Moderen havde Knud Bach mange alvorlige Samtaler, hun var bange for Ændringer, og for Eks. blev hun ved med at kærne længe efter, at Flertallet sendte til Mejerierne. — »Først, da vi fik flere hundrede Pund Mælk om Dagen, bøjede hun sig. Men

Karlene skulde have Smør, ikke dette her Margarine, sagde hun.

Knud Bach gik og passede sin Bedrift, og fik meget at tænke paa, og han fortæller, at der allerede hurtigt efter, at de nye Produktionsformer var alment benyttede, havde slaaet ham, at det kunde være farligt, hvis alle nu gav sig til at anskaffe flere Køer og sendte mere Mælk til Mejerierne. Der kunde let, følte han, blive for mange Varer.

Naar han mødtes med Egnens Folk til de talrige Landbrugs-møder, han søgte, saa slog han altid paa, at Landmanden maatte have flere Strenge paa sin Bue, hvis han rigtig skulde være i Stand til at udnytte Jordens Muligheder. Men der var saa at sige ingen, der vilde høre paa ham, og snart gik det op for ham, at Folk gik rundt og fortalte, at nu var Knud Bach blevet Højremand. Dette fattede han jo ikke, for han tænkte overhovedet ikke paa den politiske Side af Sagen. Der var saa voldsom en Gæring i de Dele, men han forstod slet ikke at dette, at man drøftede Dyrknings-metoder og Opdræt kunde have politisk Mening.

Fra Barndommen havde Knud Bach, saadan som det blev fortalt foran, haft en Forkærlighed for Heste, og det viste sig snart, at han heller ikke med Hensyn til sine Yndlingsdyr kunde blive helt enig med Flertallet. Bønderne rundt omkring gav Hestene saa meget som muligt at æde, saadan at de blev fede og blanke og tog sig godt ud. Bach var bange for, sagde han til Møderne, at det meget Kød kunde komme til at dække over Skavanker, og han søgte at vinde Tilhængere for den Opfattelse, at det var Ydelsen, der skulde bedømmes. Det var Arbejdsheste, Landbruget havde Brug for, og ikke Dyr, som først og fremmest var skønne at se paa.

Man maa vist være med særlig Kendskab til Opdrætternes Forhold for at forstaa, at dette Standpunkt ligefrem kunde skaffe Knud Bach næsten bitre Fjender.

Dette, at den unge Landmand stedse var aarvaagen, naar det gjaldt om at bedømme det nye der kom op, skaffede ham alligevel flere Venner, end det modsatte. Der blev holdt mange Møder, smaa i Ulstrup, større i Langaa og Bjerringbro, og til Randers og Viborg kom de unge da ogsaa i Ny og Næ.

Knud Bach tog til saa mange af disse Forsamlinger, som hans Bedrift levned ham Tid til, han lærte meget af Samtalerne og han tænkte alvorligt over de Foredrag, man var samlet om. Een af de Mænd, han erindrer bedst fra den Tid, var *Anders Nielsen*, Svej-

strup Østergaard. Naar Knud Bach kom hjem, drøftede han det nye med Karlene paa Gaardene, med Moderen, og med de nærmest Naboer, og han blev gennem disse Samtaler bestyrket i mange Retninger i sit Mod til at ændre Former, der hidtil havde haft Sædvaneret. Og han havde Lykken med sig; det varede ikke længe, inden det paa Egnen kom til at lyde, at det var ubegribeligt, at den unge Mand kunde faa alt det ud af Gaarden derhjemme, som han kunde, og han begyndte at blive anset for en heldig Fremskridtsmand.

Egnens Bønder kalder paa Knud Bach.

Dette var naturligvis Aarsagen til, at Mejerikredsen begyndte at tale om, hvorvidt det ikke var godt at faa saadan en Mand ind i Mejeriets Bestyrelse. Selv anede Knud Bach intet om, at Kollegerne saa noget særligt i ham.

Paa det Tidspunkt vilde Sdr. Vinge Andels-Mejeri ikke rigtig gaa, og paa en Generalforsamling, hvor Diskussionen var ret heftig, blev Formanden angrebet, fordi Udbyttet var ringere, end det var paa andre Mejerier, de tilstedeværende Andelshavere kendte. Den gamle Formand stod saa frem og gav en lang Forklaring om de Brist, der var i selve Maskineriet derhjemme, og man var lige ved at slaa sig til Taals, fordi man ikke synes der var Raad til at forbedre de Forhold, man godt kunde se ikke var saa gode som de burde være.

Men den unge Knud Bach — han var dengang i Slutningen af Tyverne — tog saa Ordet og spurgte, om det ikke snarere var Mælkekørselen, der var for kostbar. Der var tretten Vogne igang, og mange af disse havde meget lange Strækninger at tilbagelægge. Ikke alene tyngede selve Kørselsudgifterne paa Budgettet, men Mælken kom daarligt frem, og Bønderne fik ilde skummet Mælk tilbage. Det Synspunkt havde Andelshaverne ikke før været opmærksomme paa, og denne frie Stillingtagen til Problemer, hvori alle var Parthavere, gjorde utvivlsomt sit til, at Knud Bach omgaaende blev valgt til Formand for Mejeriet.

I de Aar, Knud Bach stod for Styret af Mejeriet, revolutionerede han, saaledes som han havde foreslaaet, Kørselen, og ikke nok

med det, han fik lavet et nyt Mejeri i Udkanten af Distriktet; »Granly« kom det til at hedde, og det er et godt Mejeri den Dag i Dag. Hjemme paa det gamle Mejeri steg Mælkemængden voldsomt i den Tid, Bønderne havde faaet Tillid til Mejeriet, Mælken kom bedre frem, og Mælkeudbyttet blev ogsaa større. Det viste sig hurtigt, at saavel Mælkemængden som Udbyttet blev betydeligere, end inden den Afskæring blev til Virkelighed, som de gamle havde bekæmpet.

Som Eksempel paa, at Knud Bach allerede paa dette tidlige Tidspunkt af sin selvstændige Landbrugervirksomhed altid syslede med at finde en Adgang til rentabel Virksomhed ikke alene til Gavn for sig selv, men ogsaa for Egnen, kan nævnes, at han fik Fagfæller til at drøfte, om det ikke vilde være rimeligt at lave en fælles Foderstofforretning ved Ulstrup Station, saaledes at Andels-haverne kunde tage Kraftfoderet hjem sammen med Skummet-mælken. Tanken blev aldrig gennemført. Man kan maaske tænke sig til, at Aarsagen dertil var, at de Købmænd, der havde Handelen med Foderstofferne, havde for stor en Indflydelse.

At Knud Bach var en god Mejeriformand derhjemme rygtedes naturligvis snart, og det varede da ogsaa kun kort, inden han blev valgt til Formand for *Randers Amts Mejeriforening*. I den Periode, Knud Bach var den ledende Mand i denne vigtige Mejerikreds, var der netop adskillige Sager af Betydning, som skulde afgøres. Der var hele Andelsbankspørgsmaalet, Mejeriernes Driftskontors Igangsættelse, Regnskabstvangen og andre nye Fælleskrav, som trængte sig paa. Det var vanskeligt at faa Flertallene med, men Knud Bach gik ind for den nye Tids Planer om rationelt Arbejde, og han var med til at faa det hele i faste Former.

Efterhaanden faldt det saa at sige af sig selv, at den unge Bach skulde være Landboforeningsformand. Arbejdet i Landboforeningen gik han ind til med megen Interesse, men det tilfredsstillende ham ikke i saa høj en Grad, fordi han ikke saa Udveje til at løse andre Opgaver end dem, der allerede var i god Gænge. Knud Bach blev dog en Tid lang som Formand for Landboforeningen og senere i Slagteribestyrelsen, hvor han var Næstformand, han blev hverken kortere eller længere end han syntes, hans Bedrift kunde tillade ham det. Da man kom og bad ham om at blive Formand for Slagteriet, og da Standsfællerne i det hele taget vedblivende søgte at faa ham til at overtage flere og flere Mandater paa Egnen, blev

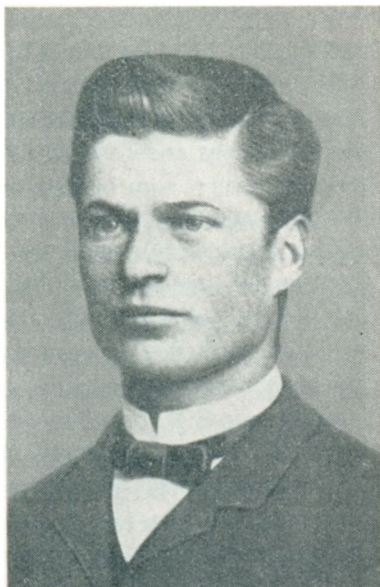
han betænkelig. Han saa dette, som han siger, »at være offentlig Mandfolk« jævnligt kan komme i Modstrid med, hvad der er bedst for Arbejdet derhjemme.

Det bliver sagt af alle dem man taler med, der var unge sammen med Knud Bach, at han allerede i tredivaars-Alderen blev betegnet som og betragtet som *Egnens ukronede Konge*.

Der var naturligvis ogsaa her nogle gamle og sure, der ikke vilde anerkende den fremadstræbende unge Bonde, men Flertallet af Standsfæller, ogsaa de ældre, værdsatte ham.

Et Bevis for, at dette er rigtig, ligger vel ogsaa i, at han modtog flere Opfordringer til at stille sig til Rigsdagen som Venstres Kandidat.

Naar man spørger Knud Bach om, hvorfor han ikke vilde gøre Forsøg paa at komme ind paa Rigsdagen, et Forsøg, der, som Stemmeforholdene laa dengang, næsten sikkert vilde være blevet kronet med Held, saa svarer Knud Bach, at paa Rigsdagen vilde han ikke, fordi han ikke kunde gøre nogen Nytte derinde. Han kunde ikke se, hvordan han skulde faa Magt til at lave det om, han syntes var forkert, og saa vilde han ikke spille sin Tid paa det.



Knud Bach.

Hjemmet er Baggrunden.

En Gaardmand blev bedømt først og fremmest efter, hvordan hans Bedrift saa ud, og hvordan han kunde klare sig økonomisk. Det var førend man fandt paa at bedømme en Mand efter det Antal Præmier, hans Kreaturer kan faa. Og den økonomiske Side af Sagen var ikke svær at hitte ud af. Forholdet var naturligvis saadan, at man hurtig kunde opdage, hvorvidt en Mand kunde svare

enhver sit eller ikke, og om han havde Penge paa Kistebunden. Knud Bachs Agre var en Ære for Egnen, hans Stalde var fulde, og han var en holden Mand.

Men der var et særligt Forhold, der gjorde, at Knud Bach maatte blive en særligt anset Mand paa sin Egn. Det var ikke alene hans offentlige Hverv, som han røgtede saaledes, at han kun vandt Tak, der foraarsagede det, det var den Evne, han havde til at oplære Ungdommen i sit Erhverv. Der søgte stadig flere og flere af Egnens Landmandssønner til ham, og han havde altid kun Medhjælpere i sin Bedrift fra Rønge og den nærmeste Omegn.

De unge gik veloplærte fra Røngegaard, og de gik tillige til anden Plads medbringende Rygtet om, at der var godt at være hos Martha og Knud Bach.

Dette var nemlig ikke alene Knud Bach, der var Aarsag i dette. Den strenge og retfærdige Abig'll havde skabt Traditionen som god Husmoder for alt levende paa Gaarden, og da den unge *Martha Vestergaard* rykkede ind som Kone i Huset, bragte hun gammel Husmoder-Kultur med, og hun tog Traditionen op paa den værdigst mulige Maade og gav Gaardens Dagligliv sit eget Præg. Der kan kun siges een Ting om Knud og Martha Bach, som Husfader og som Husmoder, at de var og er elskede.*)

Blandt de mange smaa og store Beviser for Gaardens gode Ry er der ogsaa et muntert fra den gamle Tid:

En Gaardmandssøn fra Omegnen, der i længere Tid havde passet Besætningen, skulde rejse til Amerika, og da han havde forladt Gaarden, saa fandt de skrevet paa Ladeporten, dette muntre Verseforsøg:

Af Lys, Luft og Varme fandtes her nok,
af Køer og Kalve en dejlig Flok,
i Kostalden god har ofte jeg svædt,
ved Abigaels Bord har jeg spist mig mæt.

Dette har »Grødslugeren« skrevet.

Abig'll, der var en husholderisk Kone, undte enhver al mulig god Føde og mere til, men hun passede nøje paa; og Folk, der havde været i Tjeneste hos hende kan endnu, fortæller de, føle hendes Øjne, naar de f. Eks. havde taget lidt vel rigeligt af det

*) *Martha Petrea Bach Pedersen*, Knud Bachs Hustru, blev almindeligvis kaldt *Vestergaard* efter Plejefaderen, den kendte Oplæser *Peder P. Vestergaard*. Bach i Navnet har ikke paavisselig Tilknøytning til den Familie Bach, K. B. er Overhovedet for.

dengang saa sjældne og kostbare Sukker. Saa løftede hun sine Brillen en Smule op og saa paa den paagældende; og mere skete der ikke. Det kan jo være at Abig'lls Brillen er blevet løftet et Par Gange, for at se vist paa samme Grødsluger, men det var altsaa ikke sket paa en saadan Maade, at han kom til at bære Nag til hende, tværtimod.

Det er højest sandsynligt, at Folk der har tjent paa Røngegaard ogsaa har skrevet velmente Digte til eller om Fru Martha Bach. Men een Ting er sikkert, at de Vers, hvis de huskes af Knud og Martha Bach, *de* vil ihvertfald ikke blive gentaget for nogen.

Martha Bach vil der ogsaa blive fortalt om andetsteds ved denne Lejlighed. Hun kom ved Knud Bachs Side ind i større Forhold med endnu mere vidtaabne gæstfri Døre, end Abig'll nogensinde havde kunnet tænke sig vilde blive Tilfældet.

Enhver der har været under Martha Bachs aarvaagne Husmoderblik, det være sig i Folkestue eller i den store Spisestue med den dejlige Udsigt over Gudenaen, vil ikke være i Stand til at glemme den Mildhed og Omsorgsfuldhed, der præger hele hendes Færd. Hun er en *Husmoder*, som man vil fortælle sine Børn og Børnebørn om.

Ved Martha Bachs Bord har igennem Aarene, siden Knud Bach blev L. S.' Landsformand, siddet bænket sejge Jyder og muntre Fynboer, Gaardmænd, Grever og Husmænd. Hvis det maaske, til Trods for alt det, der bandt sammen, hos den ene eller den anden har været en Smule uvant og svært, saa har Martha Bach ganske uvilkaarligt og ukunstlet sørget for, at hver og en følte sig hjemme.

Maalt med Slægtshistoriens Øjne er det en given Ting, at Martha Bach, da hun var kommet til Gaarden, stille har afløst det strengere Livssyn, der — ydre set — maaske kunde virke lidt trist, med et lysere og lettere, og at det har haft sin Virkning paa alle derhjemme siger sig selv.

Martha Bachs Alvor er sikkert ligesaa dyb som Abig'lls var det, men hun forstaar at faa det samme gennemført med et mildt Smil, som den gamle kun var istand til ved Hjælp af en streng Formaning. Inden Martha Bach kom til Gaarden, var Knud Bach en faamælt Mand, da hun havde været Frue i et Par Aar, havde han faaet ikke alene det Blink i Øjet, vi allesammen kender nu, men han havde ogsaa lært i Privatlivet at knytte Tanker i Ord og at nærme sig Folk og sige det, han hidtil udelukkende alvorlig havde



Martha og Knud Bach

talt om under højtideligere Former til Møderne, paa saadan en Maade, at den maaske lidt trykkende Alvor, der havde været omkring ham, faldt af og afløstes af aaben Kontakt med andre.

Maaske dette, at Knud Bach ogsaa overfor sine nærmeste, og hermed menes ikke alene nærmeste i Familien men ogsaa Arbejdsfællerne, fik Udløsning uden at maatte ty til Forsamlinger og Bestyrelsesmøder har medvirket til, at han indsaa, hans Virkefelt først og fremmest var derhjemme. Trods talrige Opfordringer trak han sig lidt efter lidt ud af Tillidshvervene og helligede sig helt Gaarden.

Der var ogsaa nok at beskæftige sig med. Ikke alene var der Forbedringen af selve Bedriften, men der var ogsaa Ejendommen som saadan at spekulere paa.

Da Røngegaard i sin Tid var blevet udskiftet, og Fæstet var overgaaet i fri Eje, saaledes som der er blevet fortalt om foran i denne lille Bog, var Gaardens Areal slet ikke bekvemt at dyrke. I 1892 var Gaarden paa ca. 100 Tdr. Land, men Knud Bach udvidede Arealet, idet han 1902 købte den gamle Vandmølle, der havde sin Mølle dam Nord for Gudenaen og Syd for hans eget Markskel, der paa denne Strækning gik saa at sige lige udenfor hans Vinduer. Han købte

Møllen nærmest fordi den havde Jorde, der laa midt oppe i hans egen Have, og han afrundede paa den Maade sin Ejendom, idet han samtidig solgte fra af den yderste Del af Arealet, saaledes han ialt fik et bekvemt Dyrkningsareal paa ca. 145 Tdr. Ld.

Tyve Aar senere udvidede han Gaarden igen, idet han købte Nabogaarden, hvis Stuehus laa opad hans Udbygningers Vestgavle. Atter solgte han det længst borteliggende fra, og Røngegaard havde nu et Areal af ca. 176 Tdr. Ld.

I 1892 var der kun Plads til 13—14 Køer og 13—14 Ungkreaturer i den gamle Stald, og den nye Driftsform fordrede helt andre Staldbygninger og helt anderledes Bygningsforhold i det hele taget. Udhusene blev bygget om, saaledes at der blev Plads til 60—70 Kreaturer og til et halvt Hundrede Svin.

Fra gammel Tid var der et rigtig godt Stuehus, ihvertfald hvad Pladsen angaar, men det var bygget paa lav Grund og efterhaanden havde Rotterne gjort det næsten ubeboeligt. I 1913 maatte der et nyt Stuehus til, og det er dette Stuehus, vi nu kender som Røngegaard, hvor Knud Bachs og Martha Bachs gæstfri Hjem har været Arnestedet for det, der skulde blive en landsomfattende Virksomhed til Gavn for den danske Bonde.

En Mand, der var 21 Aar i Knud Bachs Brød, fortæller senere hen i Bogen om Husbondens Omsorg for hans Karle.

Økonomisk set er det i store Træk gaaet Knud Bach omtrent efter de samme Linier, dansk Landbrugs Økonomi i det hele taget har været underkastet.

Skal man fæstne sig ved et Par Tal og et Par Tidspunkter, saa vil det ikke være urimeligt at tage Tallene fra 1903 og fra 1930, altsaa lige efter at Møllen var købt og lige inden, at Landbrugs-krisen traadte ind. I 1903 havde Knud Bach en skattepligtig Formue af 18.000 Kr. og i 1930 var Formuen steget til 48.000 Kr., hvoraf de 5000 Kr. var i Kontanter. »Man kan, som Knud Bach beskedent siger, da i hvert Fald se, at jeg ikke har handlet skidt med min Gaard«.

Knud Bachs Gaard kan idag beskrives som følger:

Røngegaard har Matr. Nr. 4 a m. fl. af Rønge og 2 c af Tulstrup med et samlet Areal af 46,4 ha, deraf 55 Ager, 29,4 Eng, 1 Have og Gaardsplads og 11 ha Plantage og Lyngbakker: Hartkorn 6 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 2½ Alb. Ejendomsskyld 101,000 Kr. Jordværdi 60,600 Kr. Bygningerne er forsikret i jydsk Brandforsikring for 67,000 Kr. Oprindeligt fik Gaarden Elektricitet fra Vandmøllen, men det blev urentabelt, og nu kommer Lys og Kraft fra Tange-Værket.



Røngegaard, Facade imod Haven

Jordene er samlet ved Gaarden, og der er 17 ha Lermuld paa Lerunderlag og 38 ha Sandmuld paa Sand- og Grusunderlag. Terrænet er ret jævnt, Kultur og Gødningskraft er god, Jorden er delvis drænet (sund Jord), der er merglet fra ældre Tid og nymerglet i 1920erne. Engen er god haardbunds Eng langs Gudenaen, Plantagens Bevoksning er Gran. Jorden dyrkes i fri Drift. Udgiften til Kunstgødning var i 1940—41 3000 Kr.

Kvægbesætningen bestaar af 30 Køer, 2 Tyre og 34 Stk. Ungkvæg, alt af jydsk Race, Fornyelsen ved eget Tillæg. Mælken leveres til Ulstrup Andelsmejeri.

Der holdes som Regel 7 Arbejdsheste, intet Tillæg. Svinebesætningen er for Tiden 5 Tillægssøer, og der leveres ca. 100 Slagterisvin om Aaret. Fjerkræholdet er ca. 150 Høns samt en Del Ænder og Gæs.

Røngegaard har grundmurede, gode Bygninger. Hovedbygningen, der ligger mod Syd til Haven, har høj Kælder og Trappe, en Frontspids mod Nord til Gaarden, to mod Syd til Haven og Skifertag. Den rummer en god Beboelse. De tre sammenbyggede Avlslænger, der oprindelig var dækket med Tagpap er nu ved at faa Pandeflager som Tækning. Af Længer er der Lade mod Nord, Værelser til Folkene, Hestestald og Vognport i den østlige Sidelænge og Kostald i den vestlige, fra hvilken Svinestalden udgaar fra den sydlige Ende som en Sidelænge mod Vest. Desuden er der Vest for Gaarden et Møddinghus, der mod Nord tillige rummer Vognport samt Maskiner og Redskaber. I Staldene er der Jernbjælker og murede Hvælvinger. Til Ejendommen hører et Hus, den tilkøbte Naboejendoms Stuehus, med 3 Lejligheder samt en Vandmølle med 2 Lejligheder.

Røngegaard er forsynet med moderne Maskiner og med 3 Elektromotorer. Der er eget Vandværk.

I Skatteaaret 1940—41 blev der betalt 1,535 Kr. i Amtsstueskatter og 2,862 Kr. i Kommune- og Statsskat.

Knud Bach er i Regnskabsforening m. v.

Fremdrift i smaat som i større.

Belysende for Knud Bachs Trang til Virke og for hans Sans for økonomisk Fremdrift er Forholdet med den Mølleejendom, der lige er blevet omtalt.

Han købte som sagt Møllen, fordi han havde Brug for den Jord, den havde tilliggende, men der var en Smule Maskineri deri, selv om det var gammelt og usselt, og han kunde alligevel ikke lide at tænke paa, at det skulde ligge helt ubenyttet hen. Saa stillede han, som han udtrykker det, lidt Savværk paa Benene, og det gik godt i en Række Aar. Skal man se nøje paa det, saa gik det godt, lige indtil Fagforeningerne kom og blandede sig i det. Knud Bach betragtede og maatte i Følge Forholdenes Natur betragte sin Ejendom som eet Brug; naar Medhjælperne paa Gaarden ikke havde andet at bestille, saa tog de Haand i Hanke paa det lille Savværk, og det gik udmærket til alles Tilfredshed. Men det vilde Fagforeningerne ikke finde sig i, de forlangte at de Folk, der stod ved Savene, skulde have tarifmæssig Løn, og en hurtig Beregning viste klart, at gik man ind paa det, kunde det slet ikke betale sig at opretholde Virksomheden. Knud Bach gjorde Fagforeningsfolkene opmærksom paa, at deres Fordring om tarifmæssig Løn for de Landbrugsmedhjælpere, der var beskæftiget ved Savbruget, vilde medføre, at Savbruget maatte lukke, og det maatte det da! Det kom ikke Fagforeningen ved, at Savværkets Værdi som saadant gik til Spilde, og at der blev nogle arbejdsløse.

Saa kom den Periode under forrige Krig, da Kartoffelmelseeventyret drog over Lande. Knud Bach og hans Naboer kom i Tanker om, at der maatte kunde stilles noget paa Benene med Møllens Vandkraft, og det skete da ogsaa, paa en Andelsbasis. Og Andelsbaseren var saa bred, at det ogsaa blev ordnet saaledes, at de beskæftigede Arbejdere skulde have Andel i Udbyttet. Det fik de, saa længe Eventyret varede, og da det var Slut med det danske Kartoffelmel for denne Sinde, saa sørgede Knud Bach for, at de Arbejdere, der blev ledige fik Beskæftigelse andre Steder, hvor han havde Indflydelse.

Een af de paagældende Arbejdere fortæller forøvrigt ogsaa en lille Ting, der kan have Interesse, i Forbindelse med Kartoffelmelsfabriken.

Kampagnen paa en Kartoffelmelsfabrik er jo tidsbegrænset, og Knud Bach foreslog derfor Arbejderne, at de skulde lade en Del af deres Ugeløn blive staaende inde, saaledes at de havde en god Skilling at staa imod med, naar de blev ledige. Ogsaa dette forpurrede Fagforeningen. Hele Lønnen skulde, trods de beskæftigedes Protest, udbetales Arbejderne hver Uge.

Medens der blev sørget saa godt som muligt for Arbejderne paa Kartoffelmelsfabriken, saa gik det hverken værre eller bedre med Andelshaverne i Rønge, end det gik med Kartoffelmelsfabrikanterne Landet over. Men de paagældende Andelshavere kan da fortælle, at Knud Bach, som var den økonomisk stærkeste blandt dem, strakte sig meget vidt for at lette de andre deres Forpligtelser.

* * *

En sidste Ting, der vel heller ikke er værd at forbigaa, naar man skal fortælle om Knud Bachs Interesse for den stedlige Økonomi, er hans Forhold til Bjerringbro og Omegns Bank og dermed til Banken i Randers.

I 1924, da *Rytter* og andre fremtrædende Mænd arbejdede for Andelsbankens Genrejsning, var Knud Bach ogsaa med for at løfte denne Sag for sit Amts, Viborg Amts Vedkommende; og det lykkedes da ogsaa at bringe det saavidt, at Viborg Amt kom til at staa bedst i Arbejdet. Men som bekendt gik det ikke for Andelsbanken.

Knud Bachs Arbejde med at samle Egnens Befolkning om Bankinteresser havde imidlertid gjort Interessen saa stor, at han ikke mente at kunne standse, hvis han ikke skulde svigte den Tillid, som var blevet vist ham, i denne Henseende. De Muligheder, der var for at skabe en selvstændig Bank i Bjerringbro blev undersøgt, men man kunde ikke faa rigtig fast Bund under det, og der blev derfor truffet en Ordning med Banken for Randers og Omegn om at aabne en Filial under de videst muligt selvstændige Former. Det er rimeligvis et af de faa Tilfælde i Landet, hvor fremtrædende Andelsfolk er gaaet ind i fast Samarbejde med en almindelig Bank. Dette Samarbejde varer endnu, øjensynligt til fælles Tilfredshed, og Knud Bach har stadig Sæde i Bankens Repræsentantskab.

Maaske det endelig ogsaa maa nævnes, at Knud Bach i 37 Aar

har været i »Jydsk Brandforsikring«s Bestyrelse. Knud Bach selv sætter stor Pris paa denne Post, fordi han, som han siger, derved kommer i Forbindelse med Folk af andre Livserhverv, som han vanskeligt havde kunnet lære at forstaa paa anden Maade.

De to sidstnævnte Mandater var de eneste, Knud Bach havde beholdt, han sagde efterhaanden alt andet fra — »det var ikke til at have det sammen med Gaarden«.

Landbrugernes Sammenslutning bliver til.

Naar han gik rundt og grublede over Tingene, blev han mere og mere paa det rene med, at det var umuligt for ham at gøre noget for sin Stand indenfor de Organisationer, hvori han virkede. De politiske Forhold og de stærkest politisk indstillede Personligheder, der ogsaa virkede i Organisationerne, hindrede ham deri. Han saa kun Splittelse, og han troede paa fælles Maal.

Han modstod trods det Synspunkt, der netop er paaapeget, en Kaldelse, som naaede til ham allerede i Tyverne, da han modtog et Udvalg fra Karupegnen, der vilde have ham til at lægge sig i Selen for en Samling af alle danske Landmænd....« — Saalænge jeg ikke kan samle mine egne Kolleger i Kommunen, saa nytter det heller ikke, at jeg søger at tage fat paa den store Opgave«.

Tiderne for Landbruget blev efter Ottawa og Englands Handelspolitik overfor Danmark daarligere og daarligere. Knud Bach havde en jævn god Indtægt af sin Gaard, og han stred sig igennem til trods for, han maatte ud med mange Tusind Kroner om Aaret til Aftægt og til Broderen, der var syg. Det ulmede stadig i ham, naar han hørte om Kollegers Bryderier, det var ham ubegribeligt, hvordan de Landmænd kunde klare sig, der slet ikke havde noget at staa imod med, og Egnens Folk kom bestandig og søgte at faa ham ind i det offentlige Liv igen.

En skønne Dag havde han indvilliget i at tage til et Møde i Randers paa Højskolehotellet, og der var mødt ca. 400 Mennesker. Talerne klarlagde, at det var dem umuligt at leve, naar deres Indtægter var svundet ned til Halvdelen, og deres Udgifter stadig steg.

— »Det maa gaa rivende galt«, tænkte Knud Bach ved sig selv, og han indvilligede da i at lade sig vælge til Medlem af et Udvalg, der skulde se at skabe den Form, der kunde skaffe Landbruget

Ørenlyd overfor Rigsdag og Autoriteter. *Rasmus Nielsen*, Houlbjerg, blev valgt til Formand. Han var ogsaa en dygtig Mand, Sogneraadsformand og fremstaaende Landmand, men Taler var han ikke, hvad han selv var ganske paa det rene med. Saa faldt det da saadan lidt af sig selv, at Knud Bach var den af Udvalget, der maatte holde for paa Møderne. Til at begynde med var det navnlig i Søndervinge og Langaa, man drøftede Sagerne, men den 18/11 1930 fandt der saa et Møde Sted paa Afholdshotellet i Rønge, hvor følgende nitten Mænd traadte sammen og dannede den første Landbrugernes Sammenslutning.

De nitten behjertede Husmænd og Gaardmænd var følgende:

Gaardejer *Knud Bach*, Gaardejer *Rasmus Poulsen*, Gaardejer *Chr. Poulsen*, Gaardejer *Rudolf Bay*, Gaardejer *Chr. Jørgen Velling*, Gaardejer *Ingvard Pedersen*, Husmand *Martin Simonsen*, Husmand *Martin Laursen*, Husmand *Viktor Rasmussen*, Husmand *Peder Degn*, Gaardejer *Laust Winther*, Husmand *William Willumsen*, Husmand *Anders Heegaard*, Husmand *Andreas Olsen*, Husmand *Peter Ørum*, Husmand *Karl Sørensen*, Husmand *Niels Kristensen*, Husmand *Laurits Madsen* og *Niels Kjellerup*, Ulstrup Hovedgaard.

Naar vi læser Listen over de nitten Foregangsmand igennem ser vi, at det allerede fra første Færd var lykkedes Knud Bach at faa Husmændene med i stort Antal; og i Virkeligheden var Forholdet det, at der var 160 aktive Landmænd i Kommunen, og kun fem-seks var ikke med, dengang der var blevet afholdt lovformelig Generalforsamling og Medlemsindtegningen i Kommunen var sluttet. De fem-seks manglende var de, der havde politiske Mandater, eller ventede at faa det. Det er en Selvfølge, at der ikke kunde være Tale om andre Formænd end Knud Bach.

Det første, der mødte Knud Bach, da han kom ud til Møder efter at Landbrugernes Sammenslutning i Rønge var blevet dannet, var hans egne Ord om, at han ikke vilde begynde, førend han havde sine egne Sognefolk med.

Nu var Timen der, kom Kollegerne og sagde til ham.

Naar de nitten tænker tilbage paa de Dage, der fulgte, siger de sig imellem, at det gik med en rivende Fart fremad. De havde Fingeren paa Udviklingens Puls, som en af de mere bogstuderte sagde. Der blev holdt Møde paa Møde, somme Tider flere om Dagen.

Det blev en fast Regel, at en Husmand og en Gaardmand fulgtes

ad til alle Møderne, og Agitatorerne vandt Øren alle Vegne. Saa-
dan gik 1930 — og 31 —, og der blev vundet Tilhængere af Knud
Bach's Tanker helt ned i Sønderjylland og over paa Fyn.

Man kan roligt sige, at der gik en stærk Bevægelse over Landet
blandt danske Bønder, og det er ikke med Urette, at denne Bevæ-
gelse er blevet kaldt *Randersbevægelsen*, for der var 22 lokale Orga-
nisationer omkring Randers, og her dannedes da ogsaa den første
Amtssammenslutning, som naturligvis kaarede Knud Bach til
Formand.

Det er ellers ikke saa nemt at være Profet i sit eget Hjemland,
men det var og er Knud Bach den Dag i Dag.

Hvad var det nu, der inderst inde bevægede alle de Bønder,
store Brugere, Gaardmænd og Husmænd, der sluttede sig op om
Knud Bach? I Virkeligheden kun et eneste, Kampen for at holde
Bedrifterne oppe og give dem bedre Kaar.

L. S. fik en storslaet Tilslutning, der var et Tidspunkt, 1933—34,
hvor man var overbevist om, at der stod 135,000, eller op mod tre
Fjerdedele af Danmarks Bønder, bagved Knud Bach. Der var in-
gen, der fik Tid til at holde Mandtal, men Tallet kan slet ikke
have været meget forkert. Begivenhederne i de kommende Aar viste
det, og vi skal senere komme tilbage netop hertil.

Da den Tid kom, at man skulde til at indkræve Medlemskontin-
gent og navnlig, da det kom til Kontingentforhøjelse, saa svandt
Antallet af faste Medlemmer ind. Og det kan ikke undre et eneste
tænkende Menneske. Afgangen da, og Afgangen senere var »Med-
løbere, der nok vilde være med paa Sejrens Dag, men næppe egnede
sig til at bære Kampens Byrder«.

Kontingent maatte der til. De mange Talere var i Regelen rejst
ud for egen Regning, og hjemme paa Røngegaard havde Knud Bach
et Kontor, som han betalte af sine egne Penge, og det blev mange
i det første Aar. Man kan høre Knud Bach ængsteligt ytre sig paa
Dage, hvor Breve og Forespørgsler strømmede ind fra hele Landet,
saa at sige allesammen med Tilslutning. . . . — »Vi maa vist hellere
holde op, hvor skal vi dog faa Penge til al den Porto«, brummede
han.

Det varede dog ikke saa forfærdelig længe, inden der kom ny
Orden paa Kontingentspørgsmaalet, saaledes at Lokalforeningerne,
Amterne og Hovedkontoret fik Penge at virke med. Dog naaede

det ikke højere op, end at Hovedkontoret havde knap 15,000 Kr. i aarlig Indtægt til Kontorhold og al Agitation.

Knud Bach selv har lige fra den første Tid kun modtaget det beskedne Honorar af 200 Kr. om Maaneden. Indenfor L. S. har der altid været mange, der syntes, at denne Honorering var al, al for lille, navnlig set i Betragtning af det Kæmpearbejde, han har udført personlig og maaske ogsaa sammenlignet med de store Summer, de gamle Organisationers Tillidsmænd oppebærer.

Denne Kritik er resulteret i, at en Kreds af Knud Bachs Kampfæller og Venner, dengang deres Formand, saadan som alle andre Landmænd, sad særlig haardt i det, kom til ham med en Gave, en stor Gave paa 15,000 Kr., som de bad ham modtage som Tak for hans Indsats.

Blandt dem, der gav Knud Bach disse Penge var større Brugere, og de gamle Partier, og da først og fremmest de radikale, lavede straks — og har forøvrigt siden vedligeholdt — en grimme Agitation, idet man søger at bilde Befolkningen ind, at Knud Bach fik Beløbet for at gennemføre Ændringer i en Kornordning til Ugunst for Husmændene. Begribeligvis er det kun taabelig Snak, som ingen kyndig tager alvorligt, men der er jo lettroende nok!

Knud Bach har hverken i Spørgsmaalet om Korn eller i andre Spørgsmaal af Rækkevidde foretaget sig noget, som Hovedledelsen ikke har været med til. Og i Hovedledelsen er de smaa Brugere, ligesom de er det i Amternes og i Sognenes Ledelse, ifølge Vedtægterne og da ogsaa praktisk, Flertallet. Det skulde være højst besynderligt, hvis disse smaa Brugere havde givet deres Minde til noget, der var til Ugavn for deres Standsfæller og dem selv.

Der kom dog ikke rigtig Orden og Fart i L. S.' Finanser, førend *Svinekronen* blev til. *Svinekronen* var som bekendt L. S.' Kontingent, og hvert Medlem skulde svare 1 Kr. af hvert tildelt *Svinekort*.

Det blev til Penge, og Penge trængte alle L. S. Kasser til, for alle tænkelige Funktioner var i fuldt Sving for Sagens Skyld. Det blev bestemt, at Sognene skulde have 2 Kr., Amterne 4 Kr. og Landskassen 4 Kr. af hvert Medlems Kontingentydelse, og Resten skulde indgaa paa et Kampfond.

Disse Kampfonds skulde kun kunde benyttes af den lokale Kasse i Samraad med L. S. Forretningsudvalg.

I *Svinekronens* Æra havde Hovedkontoret, der stadig havde til Huse paa Røngegaard, friere Hænder, og de mange Penge — Belø-



Et af de første Møder i L. S.s Hovedledelse

bet oversteg 100,000 Kr. for Hovedkassens Vedkommende — blev benyttet til flittig Agitation, til Møder, til Møderækker, til Udgivelse af Bondeaviser, Pjecer og meget andet for Sagen tjenligt. Hovedkontoret er desuden blevet udstyret med moderne tekniske Hjælpe-midler, f. Eks. med et Adresseringsanlæg, og alle Medlemmer kan følge, hvorledes hver Krone har gjort Gavn. Den lille Jernbanepoststation i Ulstrup var overbebyrdet; i 1940 udsendte Hovedkontoret over 50,000 Breve.

Vinteren 39/40 og 40/41 viste det overordentlige vanskelige i at have en Landsledelses tekniske Afdeling placeret i en næsten af-sides Landsby, og Knud Bach lod derfor Hovedkontoret flytte til Randers.

Knud Bachs Omhu i Pengesager.

Som den gennemforsigtige Mand, L. S. Landsformand har været fra Ungdommen, har han selvfølgelig sørget for, at alt, hvad der har med L. S. Pengeforhold at gøre, overvaages stadigt og sag-kyndigt.

Et Kontroludvalg paa 3 Mand, valgt af Repræsentantskabet, mø-

der frem paa Hovedkontoret, naar det passer dem, og i hvert Fald engang hvert Kvartal. Selve Regnskaberne og Regnskabsopstillingen kontrolleres af en statsautoriseret Revisor, der har Ret til at komme uanmeldt.

Bondestævnerne har deres egen Komité og Regnskab, og Stæverne har givet et lille Overskudsfond.

Blandt de faa Ting, Knud Bach viser sin Forundring over, er den Magt Agitationen har, naar den sætter ind og søger at fortælle ondt om L. S. Regnskabsaflæggelse. Og man forstaar ham godt, for der findes vist næppe nogen Organisation i Danmark, hvis Pengeforhold igennem alle Faser ligger saa klart i Dagslyset som netop L. S.'.

Regnskaberne forelægges i Sogneforeningerne og godkendes af de lokale Generalforsamlinger, Amtskassernes Regnskaber behandles paa samme Maade paa Generalforsamlinger, og Hovedledelsens økonomiske Dispositioner bliver forelagt Repræsentantskabet to Gange om Aaret, ved hvilken Lejlighed Enkelthederne gennemgaas, drøftes og Regnskaberne godkendes. Supplerende kan det tilføjes, at selve Hovedbestyrelsen faar Regnskaberne forelagt hvert Kvartal.

Der er da heller aldrig fra ærlig og saglig Side rejst Kritik imod L. S. Regnskabsførelse.

Medens vi endnu taler om Penge, kan der tilføjes dette, at Hovedkontoret aldrig opererer med rede Penge. Alle Indbetalinger og Udbetalinger foregaar igennem Andelsbanken.

Efter at de gamle Partiers Presse hoverende kunde meddele, at nu var Svinekorttildelingen ophævet, og dermed Svinekronen aflivet, gik L. S. over til en ny Kontingentreform »Jordkronen«, hvis Hovedprincip er, at der ydes 1 Kr. pr. 1000 Kr. Jordværdi i Kontingent.

Arbejdsprogrammer og Retningslinier.

Daarlignere og daarlignere gik det Landbruget, mange sled i det alene, praktisk talt Døgnet rundt, fordi de ikke havde Penge til betalt Medhjælp, og Knud Bach var straks paa det rene med, at det gik ikke samfundsmæssigt set. Slid og Nøjsomhed er gode Egenskaber, men man kan kun ase i en vis Periode, hvis ikke det

skal gaa ud over Mennesker og Bedrift, og man skaber Arbejdsløshed ved at paatage sig alt for meget selv.

* * *

Indenfor Rækkerne lød det bestandig, »der skal ske noget«, og end ikke L. S.-Folkene kunde paa det Tidspunkt tænke sig andet, end det man betegner som den parlamentariske Vej. Der blev sendt Deputationer til Rigsdagens Formænd, til Regeringen, og man forhandlede med *Madsen-Mygdal*, overalt tog man venligt mod Bønderne — der stod en god Del Respekt om L. S. selv hos de argeste Modstandere — men andet end gode Ord og mindre end halve Løfter, det fik L. S.-Folkene ikke.

— »Og, siger Knud Bach, man kan vel heller ikke tænke sig, at de parlamentarisk valgte skal kunde skride til en Handling, der ikke forfølger Særinteresser. Rigsdagshistorien viser jo, at saa at sige alle Folketingsmændene og Landstingsmændene er valgte for at pleje Særinteresser«.

L. S. krævede Retfærdighed for dansk Landbrug, ligelig Indtjeningsmuligheder og ordnede Forhold.

Det Opraab, man kan læse i Facsimile paa næste Side, angiver Retningslinierne fra første Færd.

L. S. Historie skal ikke skrives ved denne Lejlighed, men der skal dog fortælles saa meget, at vi kan følge Linen, som Knud Bach holder i Haanden.

L. S. Folkene begyndte at blive trætte af Rejserne til København og af at faa Lov til at opholde sig i Forværelser og i Vandrehal; og maaske skete der en lille Omvæltning i Tankegangen hos mange, da Knud Bach en Dag vendte hjem fra Hovedstaden og maatte fortælle, hvad *Stauning* havde svaret ham.

Knud Bach havde henvendt sig til Landets stærkeste Mand og paa sin stille Maade spurgt ham, om der da ikke fandtes en Udvej for at give Landbruget Retfærdighed.

— »*Retfærdighed findes ikke i Regeringssager, dér drejer det sig kun om Magt*«, svarede *Stauning*.

Det synes som om Landbrugets Mænd hurtig opfattede, at det nu var blevet nødvendigt at vise, at dansk Landbrug *havde* Magten. Derfor opstod Tanken om Erhvervsudvalget, der havde det Formaal at sætte Mænd med den rette Indstilling til at tage Styret i Mejerier og Slagterier. Skridtet herefter vilde konsekvent set blive

Staa fast sammen, Landbrugere, og værn Eders økonomiske Interesser; det kan ikke med Rimelighed forlanges, at andre skal gøre det.

Danmarks ca. 200,000 Landbohjem præsterer i Forhold til andre Klasser i Befolkningen, efter næsten alles Mening, et udmærket Arbejde. Værdien af Landbrugsproduktionen til Udførsel og Forsyning af Hjemmemarkedet andrager, selv med de nuværende smaa Priser, ca. 3 Mill. Kr. daglig. **Det er ca. 15 Kr. pr. Landbohjem om Dagen.** Men hele dette Beløb tages af andre; **der levnes os ikke en Krone.** For de fleste Landbohjems Vedkommende er Stillingen desværre saadan, at de foruden at afgive det hele, **yderligere maa skaffe noget frem til Dækning af Underskud.** Man kan fra den anden Side ikke engang nøjes med Udbyttet af Jord og Besætning. — **Grunden** er, at vi lønner næsten hele den anden Del af Befolkningen **efter et Pristal**, der ikke følger **Landbrugsvarernes Pris**, hvorfor Resultatet bliver, at vore mange organiserede Hjælpere, deri indbefattet Læger, Tandlæger, Dyr-læger og de organiserede indenfor Handel, Haandværk og Industri med mange, mange flere, tilkæmper sig i Læ af deres Fagforening og Prisaftaler hele Jordens Udbytte og mere til —

Er det ikke en meningsløs og uretfærdig Behandling at byde den Landbostand, som Verden over anses for at fylde Pladsen paa en udmærket Maade. Hvor urimeligt det end lyder, er Stillingen saadan, at **ca. 25 af de højstlønnede** og de, der tjener mest i vor Kommune, faar hele Værdien af **Kommunens Avl af Korn.** — I de almindelige Land-Kommuner følger det ikke saa stærkt i Øjnene, men det ligger maaske alligevel nogenlunde ens, da man i disse vil faa en tilsvarende Part af den organiserede Bybefolkning paa sin Kappe. —

I, der avler Kornet, levnes der ikke Værdien af et Pund. — Og saa synes det end-
da at være Tilfældet, at de Medborgere, der faar hele vor Jords Udbytte, ikke vil betale Skat efter Indkomsten sammen med Landbrugerne. I vor Kommune betaler I, der har Ejendomme, **forløds for dem, der har faaet Udbyttet af Landbrugene, ca. 60,000 Kr. til Kommu-
nen og ca. 40 à 50,000 Kr. til Amtet.** Denne skrigende Uret maa vi bort fra, Saml Jer derfor og kræve Retfærdighed. Det er ikke din Kollega, der har nogle Tønder Land mere end Du, der tager din Arbejdsfortjeneste eller gør Dig Uret, han plyndres lige saa voldsomt som Du selv.

I den sidste Maaned har en Kreds af Landmænd holdt Møder i 20 Kommuner i Randerseggen, **med det Resultat, at næsten alle Landbrugere i de 20 Kommuner har organiseret sig.**

Hvor Kommunernes interesserede Mænd har taget Arbejdet op, er indtil **98 % af Landbrugerne med.**

De sammensluttede Kommuners Bestvrelsesmedlemmer ialt 150 holdt Generalforsamling i Randers d. 20. Februar og stiftede en Amtsorganisation, Man valgte en Bestyrelse paa 9 Mand, hvoraf de 5 er Husmænd!

Hvis Landbrugerne andre Steder i Landet ogsaa anser det for klogt at danne Organisationer og ligesom her samles uden Hensyn til Partipolitik, **kan Landbruget gøres rentabel.** Vi vil derved kunde faa den Indflydelse, der er nødvendig for at lindre Udbytningen, **hvorved mange tusinde Landbohjem kan reddes fra økonomisk Ruin.** Har Landboerne i andre Egne Interesse for Sagen og ønsker Oplysning derom, kan man henvende sig til

Amtsudvalgets Kontor,

Røngegaard pr. Ulstrup, Telefon 12.

det, at Mejerier og Slagterier tog Magten ved at forpligte Produktionen: }

Erhvervsudvalgets Formaal var og er indtil Krigssituationen

ved Samvirke mellem de tilsluttede Produktionsforeninger og Organisationer at fremme Arbejdet med at skabe nye Prisdannelser for Landbrugets Salgsvarer, efter at den udenlandske Spærringspolitik har ødelagt den frie Prisdannelse udtill, medens Lovgivningsmagten og andre Erhvervsorganisationer har fjernet den indenfor Landets Grænser.

at udbygge Andelsarbejdet og føre Andelstanken til Bunds, saaledes at Landbruget gennem dets Produktions- og Salgsforeninger kan beherske Produktionens Udbud og Afsætningsmaade,

at fremme Rationaliseringen af Salget af Landbrugsvarer, specielt paa Hjemmemarkedet, enten ved selv at sætte det i System eller ved at føre Spørgsmaalet saa stærkt frem, at andre tager Opgaven op paa egen Haand eller i Samarbejde med Erhvervsudvalget,

at bygge Bro mellem store og smaa Brug og fremme disses Fællesskabsfølelse og modarbejde partipolitiske Skillelinier i de Landbrugsorganisationers Ledelse, der skal træffe Afgørelser af vidtrækkende økonomisk Betydning for Landbrugs-erhvervet,

at imødegaa urimelige organisationsmæssige og politiske Overgreb mod Landbruget, saavel af social som af økonomisk Karakter,

at medvirke til at skaffe økonomisk Ligevægt indenfor dansk Erhvervsliv, derved at Landbruget fagorganiseres saaledes, at det har samme Indflydelse som andre Erhverv i det danske Samfund, og kan gøre sig gældende, saaledes at der kan opnaas almindelig Rentabilitet i Landbruget.

Landbrugernes Sammenslutning har arbejdet efter nedenstaaende *Hovedlinier*:

1. Landbrugets Varer kræves betalt med Produktionsprisen paa Hjemmemarkedet, og dette beskyttes gennem Forbud mod Import af Fødevarer, der kan fremstilles her i Landet, saalænge der ikke er fri Prisdannelse.
2. En tidssvarende Sænkning af Renteniveauet.
3. Gennemførelse af nyorienterende Handelspolitik i Forhandling med L. S.
4. Fuldstændig Ophævelse af den siden 1914 stedfundne Forøgelse af Landbrugets Forhaandsbeskatning.
5. Fredning af Landbo-Hjemmene indtil Rentabiliteten er genoprettet, og Landmændene har haft Adgang til Konsolidering til Gengæld for den sidste halve Snes Aars tabgivende Produktion.
6. Naar rentable Forhold er genoprettet, og Balancen mellem Erhvervene sikret, gøres Landbrugets Skatter, Afgifter, Renter og Lønninger konjunkturbestemte i videst muligt Omfang.
7. Partipolitikerne udelukkes fra ledende Stillinger i Landbrugets faglige Organisationer. (Det er en Hovedregel indenfor L. S., at ingen mandathavende Politiker maa deltage i Ledelsen af L. S.).
- L. S. kræver for det danske Landbrug som saadant — Ejere, Brugere og Arbejdere — økonomisk Ligeret med andre Erhverv, d. v. s. sin Part i Landets

Indtægt i Forhold til det Antal, Landbrugets Udøvere udgør, og under Hensyn-
tagen til den erhvervsøkonomiske Indsats, Landbruget yder.

Saa inderlig i Pagt med Knud Bachs Aand og med hele L. S.'s Tankegang som noget er, som det da ogsaa fremgaar af »Hovedlinierne«s Punkt 5, maa nævnes Arbejdet med Debitor-Udvalgene.

Da Tusinder af Bønder i Slutningen af 1931 blev truet med at skulde forlade Gaard og Hjem, blev der i saa at sige alle Amter oprettet Debitor-Udvalg til Varetagelse af alle berettigede Interesser. Parolen fra de gamle Organisationer lød jo: »Lad falde hvad ikke kan staa....«

Det viste sig, at Udvalgenes saglige Forhandlinger saavel med Debitorer som Kreditorer og da først og fremmest med Pengeinstitutterne gav fortrinlige Resultater. Tusinder af Hjem blev bevarede, og mange ulykkelige Mennesker blev hjulpet over Vanskelighederne med et lille Laan, ofte ydet af Kolleger, som selv ikke var meget bedre stillet.

I en anden Henseende virkede Debitor-Udvalgene gavnligt, de udførte et Saneringsarbejde, idet de fik urigtige Paastande og Opgivelser, som altid trives bedst, naar det kniber med Pengene, givet den rette Belysning.

L. S. har aldrig været stærk i egen Statistik, men man kan med Sindsro sige, at der næppe er et Sogn i Danmark, hvor L. S. ikke paa denne Maade har forstaaet at gøre en Indsats.

Paa et lignende Omraade virkede L. S., dengang det gjaldt Konvertering og Kreditforeningslaanene. Rundt om i Byerne var Bestyrrelserne parate med Raad og Daad, og Tusinder og atter Tusinder kunde spare den kostbare Gang til Sagførerne for at faa Papirerne skrevet.

Dette blot for at nævne ganske enkelte, men talende Træk.

En af de store Sejre for L. S. og Knud Bach er Oprettelsen af D. L. K., Danske Landmænds Kreatursalg, der har haft et overordentlig resultatrigt Arbejde. Det er lykkedes Erhvervsudvalget og D. L. K. at organisere en Tilslutning af godt og vel Halvdelen af Landets Kreaturbestand. Hermed er en væsentlig Del af Hjemmemarkedet blevet samlet, og den fornødne Prisstigning blevet opnaaet ved Sammenhold og Samarbejde efter L. S.'s Linier.

L. S. og Erhvervsudvalget har udført et stort Oplysningsarbejde, og Offentligheden kender bedst den Bog »Det statistisk-økonomiske

Udvalg« i Samarbejde med Erhvervsudvalget udsendte i 1935 med Titlen »Landbruget kræver økonomisk Ligeret med andre Erhverv«. I dette man kan sige grundlæggende Arbejde blev Landbrugets Stilling i dansk Samfundsøkonomi belyst i alle Enkeltheder, og Bondens konkrete Krav blev underbygget.

Denne Form for sagligt Arbejde følger Knud Bach med vaagen Interesse, og han har da ogsaa sin væsentlige Andel i, at der netop nu er blevet nedsat et Udvalg paa bred og sagkyndig Basis, som kan videreføre det fra første Færd indledte og blive i Stand til at klarlægge L. S.'s Krav i den nuværende vanskelige Situation.

Produktionsmagten sættes ind.

— »Det er en god Ting at have Organisationen, har Knud Bach slaet fast Gang efter Gang, man maa ogsaa vide at bruge Magtmidlerne«.

»Det hele havde ingen Værdi, hvis man ikke som Værn kunde holde Varerne tilbage. L. S.' og Erhvervsudvalgets Arbejde maatte da bestaa i fortsatte Henvendelser for at faa selve Landmændene indstillet paa at bruge Produktionsmagten«, fastslog Knud Bach.

Denne i Agitationen kraftigt understregede Retningslinie mødte voldsom Modstand blandt alle de Landmænd, som ikke havde fulgt nøje med og set, hvordan Tilstandene var i andre Fag, hvor Dyr-læger og Læger, Arbejdere og Mestre forlængst havde indset, at de maatte holde deres Produktion — deres Arbejde — tilbage, naar de ikke kunde faa rimelige Arbejdsvilkaar.

Og Kampen var haard. Der var mange, som ikke saa længere, end at de, hvis de holdt Produktionen tilbage, kun var sikre paa een Ting, og det var, at de ikke fik Penge for deres Varer; ihvert Fald ikke i den Tid det stod paa. Der var andre, som lod sig skræmme af, at de radikale og socialdemokratiske Blade skrev om, at nu vilde Knud Bach til at udsulte Byerne, de fattige og de smaa Børn. Det kunde Bonden ikke staa for. Men først og sidst var Aarsagen til, at Kampen var svær, den, at Massen af Bønderne slet ikke var indstillet paa Knald eller Fald. Hele deres Tilværelse igennem havde de, naar det drejede sig om Forhandling med fremmede eller om Politik, set det eneste kloge i at lirke sig igennem. »Det kan ogsaa siges paa den Maade, hævder Knud Bach, at den enkelte

ikke turde mande sig op til at tage sit Ansvar for hele Standen«.

Knud Bachs Retningslinie blev den førende, og Beviset herfor — vi foretager et Spring frem i Tiden — ligger i det sørgelige berømte Møde i Odense i 1939, hvor Hauch, den snedige Politiker, gik ind paa L. S.' Linie og vendte Sagen til sin øjeblikkelige Fordel, fralokkede L. S. Bønderne »deres Produktionslister«, det vil sige de skriftlige Erklæringer, hvorved den enkelte forpligtede sig til at tilbageholde sine Varer, naar det i givet Tilfælde maatte blive krævet af Ledelsen.

Det er Blændværk, hvis der er nogen der tror, at det var Hauch der sejrede mere end for en stakket Tid den Dag. Enhver ved, det var Knud Bachs Sejr, og ærlige Mænd er tilbøjelige til at kalde Hauchs og Landbrugsraadets Optræden for en politisk Rævestreg.

L. S. arbejdede sig stadig fremad, og man prøvede ogsaa Produktionsnægtelses-Systemet i Praksis, idet man i Sønderjylland holdt Mælken tilbage, saaledes som det var aftalt som Demonstration, som en Prøveaktion. At den store danske Offentlighed og Fler-tallet af Bønder slet ikke fik at vide, at Demonstrationen havde klappet som den skulde — 97 pCt. af Mælkeleverandørerne sluttede sig til — skyldes den kendte Aarsag, at en overmægtig Partipresse blander Sandhed og Usandhed, som det passer den.

L. S. undersøgte ogsaa, hvorledes det vilde virke at holde Svinene tilbage, og den store *Valutaaktion* var i sin Tid maaske det klareste Bevis for L. S. konstruktive Linies Berettigelse. Den desperate Modstand, Byerhvervene og Politikerne rejste mod Aktionen, er ligesaa betegnende som Aktionen selv. Det hele endte med, at den politiske Magt paa Rigsdagen vedtog en Lov, der fastslog Bøndernes Hjemførelsespligt af Valutaen og satte Bom for Valutaaktionen. Til Skade, det kan enhver se idag, for Landbrugserhvervet og til Gunst for Beskyttelsen, den politiske Beskyttelse af Byerhvervene.

Som Knud Bach siger, har vi ogsaa her Eksempel paa, at et Mindretal, naar det kun virker politisk, »altid kan trynes økomi-sk«.

Knud Bach i Dagliglivet og i Modgangen.

Har nu f. Eks. denne afblæste Valutaaktion bragt Knud Bach Skuffelse, har Modgangen taget paa hans Sind og paa hans Arbejds-kraft?

Knud Bach selv har aldrig troet, at det lod sig gøre hurtigt at skabe Forstaaelse blandt danske Bønder. Derfor har han roligt og støt arbejdet videre, selv om Grupper indenfor L. S. er faldet fra i Ny og Næ. Hullerne er og bliver hurtigt udfyldt med friske Kræfter. *Landboudommen* erstatter dem, der traadte ud, fordi de, hver Gang det kom til en Afgørelse, lod sig lede af Politikerne.

Det er Knud Bachs store Stolthed, at Bondeungdommen Dag efter Dag gaar talrigere og talrigere ind i hans Rækker, og at det snart er hans stærkeste Agitation.

Man kan høre Knud Bach sige til en Professor, der er gaaet ind for L. S. Arbejde og stiller sin Viden til Raadighed: — »Jeg er glad ved Medhjælp fra alle gode Kræfter, men en Eksamen behøver nu ikke at være det værdifuldeste hos en Mand, det er Viljen og Retlinetheden, det kommer an paa, derfor foretrækker jeg at købe og betale den Sagkundskab, vi skal bruge udenfor Landbruget, og jeg gør det ogsaa fordi jeg kender Eksempler paa, at dette, man udruster Folk med Magt, der staar udenfor vor egen Kreds, kan føre til noget, som næsten ligner Forrædderi. Specialisterne har sjældent Sans for Helheden, og efter min Erfaring er det kun faa af dem, der kan magte sig selv til at tjene andre«.

Bondetoget og Bondestævnerne.

Den største Begivenhed i L. S.' Historie indadtil og maaske navnlig udadtil, er *Bondetoget til Kongen* den 29. Juli 1935.

Landbruget blev sig rigtigt bevidst, da Medlemmerne 50—60,000 i Antal stævnedes sammen paa Amalienborg Slotsplads. Og ikke alene blev Hovedstad og Regering klar over, at L. S. var en Magt, men Bondetoget til Kongen gav Respekt over store Dele af Verden. I Tyskland og i Holland tilkendegav man, ligesom man gjorde det i Sverige og i Norge, at Bondetoget ikke alene var en magtfuld Præstation, men ogsaa en klog Handling.

Det siger sig selv, at 50—60,000 Landbrugere samlet i København under stor personlig Bekostning er Beviset for, at der var mange flere Tilhængere af L. S., end Medlemsprotokollen udviste. Det er blevet bebrejdet Hovedledelsen, at Bønderne ikke blev staaende i København, indtil de havde faaet det, der tilkom dem. Politikerne magede det jo saa, at det Lovgivningsmagten som Resultat af

Bondetoget gik ind paa kun var en ringe Del, og Understøttelsespolitiken, som L. S. havde bekæmpet og bekæmper den Dag i Dag af al Magt, satte blot en ny, skinnende Blomst.

Det havde næppe nyttet noget at lade Bønderne blive staaende derovre. Rent bortset fra de tekniske Vanskeligheder, vilde det rimeligvis være lykkedes Politikerne at bringe Splittelse iblandt Bønderne med de falske Paastande, der er deres Virkemiddel.

Det var en stor Oplevelse for Bonden at komme til København, og det var en Oplevelse for København selv. Knud Bach og mange blandt Bønderne havde troet, at Københavnerne ikke vilde stille sig velvilligt, men fattige og rige Københavnerne aabnede deres Hjem for de Titusinder. Dette storslaaede Bevis for Samhørighed imellem By og Land understreger Knud Bach Gang paa Gang, og han siger, at det er godt at se, at Hovedstadens Folk ikke kan glemme, at de fleste af dem er af Bondeæt. Knud Bach mindes ogsaa med særlig Taknemmelighed de bedrestillede Landmænd, der støttede fattige Kolleger, saa de kunde komme med til København.

Den centrale Skikkelse paa Amalienborg, da de 60,000 Bønder samlede sig, blev Knud Bach.

Han og hans nærmeste Medarbejdere kom gaaende op ad den iøvrigt afspærrede Frederiksgade ind mod Mængden, og da Bønderne fik Øje paa ham, slog Begejstringen ham i Møde.

For Titusinder vil Billedet af den monumentale Værdighed, hvormed han modtog denne Hyldest være indgraveret.

Og senere hen, da Politiet kom og forlangte, at Bønderne skulde forlade Slotspladsen, skete der ogsaa noget, der betegner Knud Bachs Holdning i en spændt Situation.

Dirigenten havde forklaret hvad det var Politiet gav Ordre til,



Knud Bach paa Amalienborg

og saa gik Knud Bach hen til Højttaleren og hævede Haanden. Der blev Dødsstilhed.

— »Det er vel ikke Meningen sagde han ganske roligt, og gentog han, det er vel ikke Meningen, *at vi skal gaa uden at have faaet Besked*. Mens han talte, rakte han sin Haand ud imod Mængden og drog den atter til sig langsomt, ligesom han trak Svaret: »NEJ« frem.

Ogsaa ved denne store Lejlighed fik man Beviset for Knud Bachs uvilkaarlige Evne til at gøre netop det han føler, at de han repræsenterer ønsker han skal foretage sig.

Der var, som netop antydet, Folk den 29. Juli, som løb til Knud Bach og opfordrede ham til at sætte haardt imod haardt eller til at foretage dramatiske Ting; men Knud Bach mestrede Mængden paa Slotspladsen, saadan at Politidirektør *Ivan Stamm* bagefter kunde udtale sin Beundring for den Ro, Orden og Disciplin, der havde karakteriseret Bondetoget og al Bøndernes Færd.

Bondetoget satte sine direkte Spor Aar efter Aar, idet det blev Skik og Brug, at Bønderne samlede sig paa Aarsdagen. Først i Rønge, hvor Knud Bach havde den stolte Oplevelse, at der blev stævnet til hans Gaard fra hver en Krog i Danmark, og hvor Begejstringen for den fælles Sag og for ham gav sig maaske det mest talende Udtryk. Og ingen Under er det, det er vist sjældent blevet givet nogen Mand at aabne sit Hjem, som han gjorde, paa een Dag for Tusinder og atter Tusinder af Medkæmpere.

Det følgende Aar erobrede L. S. den historiske Skamlingsbanke, næste Aar stævnede man til Odense, hvor Borgerskabet viste Bønderne den kolde Skulder, og man ikke vilde flage for Bønderne, saaledes som man havde gjort kort Tid i Forvejen, da Stauning holdt et saakaldt Arbejder- og Bondestævne. I 1939 fandt det store Stævne Sted i Aarhus, og ved denne Lejlighed viste L. S., at Organisationen forstod at samle flere end nogen anden var i Stand til her i Landet.

Det er værd at understrege dette, fordi de gamle Partiers Blade vedholdende søger at bibringe deres Læsere det Indtryk, at der ikke var nær saa mange til Bondestævnerne, som angivet. Tallene kan der strides om, for det er vanskeligt at kontrollere Besøget, navnlig i en stor By, men enhver, der vil henvende sig til Politiet i Kolding, Odense og Aarhus vil erfare, at denne Myndighed vil gaa



*Bondestævnet
i Rønge*

Tre Generationer ved Mindevasen



ind for, at L. S.' Stævner hvert af de enkelte Steder har været større end nogen anden tidligere Forsamling.

Bondestævnerne er en mægtig Styrkelse for L. S. selv, og saa store har de været, at deres Afholdelse har tvunget Partiernes Blade til at bringe omfangsrige Referater, og disse Referater har været mindre urigtige, end Referater vedrørende L. S. i Almindelighed, og det af den simple Grund, at der har været saa mange til Stede, at Bladene ikke turde fortælle andet, end det, der var sket. Paa den Maade er Indholdet af de Taler, L. S.' førende Mænd har holdt, og L. S.' Resolutioners Ordlyd kommet ud til de Hundred Tusinder af Læsere, L. S. til daglig er afskaaret fra at komme i Forbindelse med.

Forøvrigt havde de Krav, L. S. gjorde sig til Talsmand for, allerede inden Bondetoget, vist sig at kunne bære store Mødemængder. Bedst kendt fra tidlig Tid er velsagens Folkemødet i Viborg i Februar 1934, hvor 20,000 Bønder »trampede haardt i Gulvet« for at faa deres økonomiske Forhold ind i renere og sundere Gænge.

Den, der opmærksomt gennemlæser Bondetogets og Bondestævnernes Resolutioner, faar maaske hermed det bedste Syn for Knud Bach og hans Arbejde — og et værdifuldt Indblik i dansk Landbrugspolitik.

Bondetogets Henvendelse til Kongen i 1935.

Den Resolution, der blev overrakt H. M. Kongen, lød:

»Ud fra den faste Overbevisning, at de Arbejdsvilkaar, Lovgivningsmagten i Dag byder dansk Landbrug, virker ødelæggende ikke alene paa vort Hovederhverv, men ogsaa socialt og økonomisk vil drage Landet som Helhed i Ulykke, har danske Landmænd efter forgæves Henvendelser til Regering og Rigsdag og til de enkelte politiske Partier besluttet at bringe vor Sag frem for Nationen som Helhed, og henvender os derfor til Deres Majestæt som Folkets øverste Repræsentant.

Danske Bønder har næppe i de senere Aarhundreder været udsat for lignende Prøvelser, som i de Aar, der er forløbet siden Verdenskrisens Indtræden. Gennem det almindelige Prisfald og Afspærringspolitikken i de Lande, der aftager Landbrugets Eksportvarer, er Nationens Indtægter blevet forringet med ca. 600 Millioner Kr. Der har været Tid til at indrette Landets Økonomi efter de beskednere Livsvilkaar, som Indtægtsnedgangen medgav. Under Krisetidens Lovgivning har Landbruget, der udgør ca. 27 pCt. af Befolkningen, ikke kunnet gøre sig gældende. Gennem en Række Lovforanstaltninger er der bl. a. gennem Importbegrænsning i Byerne skabt et kunstigt højt Prisniveau, medens Landbruget har været henvist til at sælge sine Produkter, saavel her i Landet som i Udlandet til Verdensmarkedets lave Priser. Dette har medført en uudholdelig Spænding imellem Landbrugets Indtægts- og Udgiftsniveau.

Af vor udenlandske Eksport, der for Tiden andrager ca. 800 Millioner Kroner, foregaar særlig Smøreksperten med et stort Tab. Det har trods gentagne Henvendelser ikke været muligt at faa gennemført en Valutapolitik, der medfører lønnende Afsætning af Landbrugets Eksportoverskud. Følgen er, at vort Landbrug arbejder med et aarligt Tab af henimod 200 Millioner Kr. Dette Underskud har kun kunnet dækkes gennem et stadigt Forbrug af Landbrugets Kapital, som i en tiaarig Periode er formindsket med ca. 1¼ Milliard eller 49 pCt.

I de sønderjydske Landsdele er Bondens Forarmelse foregaaet i endnu stærkere Tempo end i det øvrige Land, saaledes at Landmændenes Formue, f. Eks. i Haderslev Amt, i Tiden fra 1921—22 til 1934—35 er faldet fra 134 Millioner til 38 Millioner Kr. Vi ser med Skam paa den Lod, der er blevet den sønderjydske Bonde til Del efter Genforeningen med Moderlandet og hævder, at en hurtig Genoprettelse af Landbrugets Rentabilitet i Betydningen overstiger ethvert andet Problem i Sønderjylland. De Vilkaar, hvorunder Landbruget for Tiden arbejder, giver Danskhedens Modstandere i Sønderjylland det bedste Vaaben i Hænde.

Da Landbrugets Varepriser under Krisen er faldet til under Halvdelen virker Skatter og Renter med dobbelt Vægt. Alligevel kræver man Landbrugets Milliardgæld forrentet med et uforandret Beløb i Kroner.

Tusinder af Landmænd drives uforskyldt i Ruin eller nedsynker i en Ufrihed og et Afhængighedsforhold af Kapitalmagten som i Hoveriets og Stavnsbaandets Dage.

Ganske naturligt opstod derfor i Landbefolkningen et stærkt Krav om, at ogsaa Kapitalen maa bære sin Del af Krisens Byrder gennem et mindre Renteudbytte — et Krav, som ikke vil ophøre, før det er taget til Følge, eller før der er skabt

saadanne Forhold for Landbrugserhvervet, at tidligere indgaaede Forpligtelser kan opfyldes.

I Betragtning af det nøje Sammenhæng, som bestaar imellem vort Hovederhvervs Trivsel og Landets Økonomi som Helhed, maa Landbrugets Underskud medføre økonomiske og sociale Forstyrrelser af den alvorligste Art. Den stadige Nedgang i Landbrugets Egen-Kapital vil om kort Tid bringe Rentebetalingen af Landkreditobligationerne i Fare.

Dette Forhold forstærkes væsentligt derved, at Landbrugets Ejendomsskatter siden 1914 er steget med et kapitaliseret Beløb af ca. 1 Milliard, hvorved Skat paa fast Ejendom paa Landet er blevet mere end dobbelt saa høj som den tilsvarende Skat paa Byejeendomme.

Endelig er Landbrugets manglende Betalingsevne Hovedaarsagen til den store Arbejdsløshed, idet Landbruget har maattet afskedige ca. 65,000 Arbejdere.

Vi mener, at Bønderne gennem Danmarks Historie har forstaaet at bære Modgangsaar, men der rejser sig en velfortjent Bitterhed, naar et Erhverv, der — netop under Krisen — opretholder hele Nationens økonomiske Eksistens, fortsat maa drives med Underskud, samtidig med at der i Byerne opretholdes et kunstigt højt Prisniveau.

Naar vi i Dag forelægger vor Sag for Deres Majestæt, er det i Bevidstheden om, at kun gennem en Krænkelse af Landets Grundlov kan en Befolkingsklasse som Landbrugerne gennem politisk Magt berøves Adgang til lige Erhvervsvilkaar med Hovedparten af den øvrige Befolkning. Vi beklager os over, at den Adgang, Grundloven giver til at drage en Minister til Ansvar, nu gøres betydningsløs gennem Flertalsmagt, og at den Adskillelse, Grundloven forudsætter mellem Lovgivning og Administration, er udslettet derved, at Rigsdagens Udvalg har overtaget store Grene af Administrationen.

Ogsaa i Administrationen af Landbrugets Anliggender har Landbrugets faglige Organisationer maattet kæmpe mod Overgreb og Misbrug. — Efter at Kødpriserne er sunket til et Lavmaal, som gør Kødproduktionen tabgivende og virker ruinerende, ikke mindst for de vest- og sønderjydske Egne, er der givet et ministerielt Udvalg Autorisation paa alt Opkøb og Eksport af Kvæg. Dette Udvalg har modarbejdet Landbrugets eget Andelsselskab, Danske Landmænds Kødforsyning, og berøvet Landet foreliggende Eksportmuligheder for Slagtekvæg. Dette Udvalg, hvor flere Rigsdagsmænd har Sæde, har skaffet enkelte af sine Medlemmer et faktisk Monopol paa Størstedelen af Landets Kvægekseport, hvilket er blevet misbrugt til Skade for Landmændene. Den almindelige Retsbevidsthed i Folket kræver, at det paagældende Udvalgs Medlemmer nedlægger deres Mandater, saalænge Undersøgelsen staar paa, og at Retsforfølgning og Straf af de Skyldige fremmes uden Ophør.

Samtidig offentliggjordes:

Erhvervsudvalgets Krav.

Landbruget kræver økonomisk Ligeret med andre Erhverv.

For at opnaa dette maa følgende gennemføres:

Punkt 1.

Produktionsprisen sikres for alle betydende Produktionsgrene. Under nuværende Pris- og Afsætningsforhold:



a) Smørrets Produktionspris sikres, enten ved en Valutapolitik, hvorefter den udenlandske Valuta afregnes Landmændene til en Kronekurs, der udligner Tabet for Produktionen, eller ved en Afgift paa Valutaattester, hvis Udbytte fordeles til Smørproducenterne.

b) Kødets Produktionspris sikres derigennem, at man giver Landbruget Ret til Kompensationshandel med Udlandet, og paa Hjemmemarkedet sikrer ubegrænset Afsætning af de ikke sælgelige Kreaturer til en Mindstepris af 40 Øre pr. kg slaget Vægt.

c) Landbruget sikres mod Indførsel af Korn fra Udlandet til Priser, der ikke dækker de danske Produktionsomkostninger og imod Indførsel af animalske Fødevarer.

Punkt 2.

Den Skatteprioritet paa Landbrugsejendomme, som er indført siden 1941, fjernes.

Landbruget kræver yderligere:

Punkt 3.

At der lovfæstes saadanne Henstandsbestemmelser, at flittige og dygtige Landmænd, som uden egen Skyld er kommet i Betalingsvanskeligheder kan opnaa en rimelig Frist til at afvikle deres Forpligtelser efter det Tidspunkt, hvor Landbrugets Rentabilitet er genoprettet.

Disse Krav, hvorom der er Enighed i saa godt som hele den danske Landbefolkning, har fundet Udtryk i talrige Henvendelser til Regering og Rigsdag, bl. a. fra Erhvervsudvalget i September 1934.

Det maa anses for en Selvfølge, at Landbruget ikke med Tab for sig selv gennem sin Eksport kan tvinges til at fremskaffe den udenlandske Valuta, der er nødvendig til Opretholdelse af Landets Erhvervsliv som Helhed, og efter at ethvert Haab er opgivet om, at Rigsdagen er i Stand til at løse Krisens 2 Hovedproblemer, Landbrugets Vanskeligheder og dermed Arbejdsløsheden har det været nødvendigt for Landbruget selv at fastsætte de Vilkaar, paa hvilke det kan forsvares at fortsætte Produktionen.

Paa en den 16. Juli i Odense afholdt Generalforsamling, indkaldt af Erhvervsudvalget for Mejerier, Slagterier og L. S. har en Forsamling, der kan siges at repræsentere det arbejdende Landbrug som Helhed uden Hensyn til Brugsstørrelse eller politisk Stilling, eenstemmigt vedtaget at overlade til Erhvervsudvalget indenfor Lovens Rammer at foretage de nødvendige Foranstaltninger til Gennemførelse af Landbrugets Krav, saafremt Lovgivningsmagten vægrer sig ved at efterkomme disse.

Men under Hensyn til Forstyrrelser og Tab, blot en Indskrænkning af Produktionen vil medføre for Landet som Helhed, har vi ikke villet undlade at fremføre vor Sag for Deres Majestæt i det Haab, at der, mens Tid er, paa sagligt Grundlag, og saaledes, at der ses bort fra de Partiinteresser, der deler Rigsdagen og lammer Lovgivningsmagtens Handleevne, maa blive gennemført en Plan for Landbrugets Økonomi som Helhed, hvorunder Landbruget kommer til at arbejde paa lige Fod med de øvrige Erhverv.

Vi tillader os sluttelig at anmode om, at Erhvervsudvalget i Fremtiden maa blive betragtet som Landbrugets officielle Repræsentant i erhvervspolitiske Spørgsmaal samt om, at der uden Opsættelse maa blive givet os Lejlighed til en Forhandling med en Repræsentation for Rigsdagens Partier, saaledes at der senest 14 Dage fra Dato skabes Klarhed over, om Landbrugets Krav vil blive imødekommet.

Aaret efter gav Situationen følgende:

Røngestævne-Resolution 1936.

50,000 Bønder forsamlede i Rønge paa Aarsdagen for Bondetoget udtaler, at kun paa Bondetogets Grund kan det danske Landbrug genrejses.

Efter Kongens Opfordring henvendte Bondetogets Mænd sig til Regering og Rigsdag, men de fire gamle Partier stemte Bondetogets Krav ned.

Vi vil ikke godvilligt taale, at man i oplagt Strid med Landets Grundlov gennem Valutacentralen kaster Landbrugets Arbejdsfortjeneste i Grams til andre Befolkingsklasser.

Med Forargelse er vi Vidne til baade, at Landbrugsministeren forgriber sig paa Landbrugets Puljer for at honorere de kompromitterede Eksportørers private ansatte Sagførere, og at Folketinget med overvældende Flertal afviste Det frie Folkepartis Forslag om Valutacirkulærets Prøvelse ved Højesteret.

Trods alle Løfter og trods L. S.' Forslag narrede de fire store Partier dog Folket for Rentesækning.

Skønt vor overskydende Landbrugsproduktion kan finde lønnende Afsætning paa det tyske Marked, naar vi indgaar paa at bytte Varer mod Varer, saboteres disse Muligheder gennem Valutacentralen til lige Skade for Landbrug, Handel og det forbrugende Folk.

Paa alle Punkter triumferer det usle System, der fører det danske Folk ud i Armod og Fornedrelse.

Vi tager derfor Afstand fra Stavnsbaandsfesterne som ilde anbragt under de nuværende Forhold, og vi betegner det som parodisk, at Systemets smaa Mænd, Hauch, Holdgaard og Konsorter, anmasser sig Mindet om Historiens store Mænd, Reventlow, Colbjørnsen og Aandsfrønder.

Forhandlingens Vej har vist sig forgæves. For at styrke vor Kampkraft opfordrer Bondestævnet alle Standsfæller til at arbejde for den øjeblikkelige Oprettelse af et Kamp- og Dispositionsfond ved Indbetaling af 1 Kr. pr. Slagtesvin gældende fra 1. Januar 1936.

Som en Protest mod de Kaar, man fortsat byder Landbruget og mod Landbrugsministerens skandaløse Optræden, forpligter Bondestævnets Deltagere sig til i Ugen 3. til 8. August, begge Dage inklusive, at standse egne Levering til Slagterierne og opfordrer Knud Bach til uopholdeligt at udstede Parole herom til samtlige Landmænd.

Lad dette være Prøven paa, om den danske Bonde vil have Frimands Ret eller kun er Systemets lydelige Redskab.

Knud Bachs Parole.

Jeg modtager Bondestævnets Opfordring og takker Deltagerne, fordi de alle som een har sluttet op bag Protestaktionen, og jeg udsteder herved denne Parole

til alle L. S.-Organisationens Medlemmer i Danmark: »I Ugen 3.—8. August d. A. begge Dage inklusive leveres intet Svin til noget Slagteri«. Samtidig opfordrer jeg Landmænd uden for L. S. til for deres Stands Skyld at slutte op bag Bondestævnets Deltagere.

Forholdene blev ikke bedre for Landbruget, og derefter følger:

Bondestævne-Resolutionen 1937.

I Bondetogets Henvendelse til Kongen blev der udtalt, at Regeringen paa en Række Punkter handlede i Strid med Landets Grundlov, idet man berøvede Landbruget Adgang til lige Erhvervsvilkaar med den øvrige Befolkning.

I 10 Aar er Halvdelen af Landbrugets Egenkapital gaaget tabt, og den for Landet uundværlige Landbrugseksport opretholdes kun gennem stadig Forøgelse af Landbrugets Gældsbyrder. Disse Forhold skyldes ikke Konjunkturerne, men en bevidst Politik, hvorved Landbruget bliver udnyttet til Fordel for andre Erhverv.

Vi hævder Nødvendigheden af, at Landbrugets Eksportvaluta afregnes Landmanden med sin fulde Værdi, og vi stempler Regeringens Konfiskation af Valutaen som en ulovlig Handling, der bør være Genstand for Tiltale og Straf.

Vi protesterer mod den meningsløse Forlodsbeskatning af et Erhverv, hvis Forrentningsevne kun er 2,2 pCt.

Vi hævder, at den høje Rente er en Følge af Regeringens økonomiske Politik, der fordyrer Produktionen og forøger Arbejdsløsheden, og vi kræver en almindelig Sænkning af Renten.

Vi protesterer imod, at Regeringen har afvist L. S.' og Erhvervsudvalgets i Forbindelse med det af den bedste Sagkundskab udarbejdede Forslag til Genoprettelse af Landbrugets Rentabilitet og delvis Ophævelse af Arbejdsløsheden.

Mejeriernes Fællesorganisation stod nylig med et samlet Landbrug bag sig, da deres Formand tilkendegav Regeringen Mejeriernes Vilje til at gennemføre en rentabel Smørpris, hvis Landbrugets Krav ikke opfyldes, men Lederne svigtede. Vi kræver derfor, at Mejeriernes Fællesledelse erstattes med Mænd, der kender deres Ansvar og er rede til straks at foreslaa vore Andelsorganisationer en solidarisk Optræden overfor Statsmagten.

Indtil Landbrugets Økonomi er genoprettet og en retfærdig Gældsordning gennemført, kræver vi Landbohjemmene fredet mod Tvangsauktioner.

Enhver Landmand maa deltage i Kampen, og det er hans Pligt at undertegne Erklæringen om Produktionens Tilbageholdelse! Vore Krav kan kun gennemføres af en fasttømret og offervillig Organisation. Vort politiske System og en næsten enig Presse staar imod os. De fornødne Pengemidler vil staa til Raadighed, hvis hver Mand tegner sig for Svinekronen. Indsend i Dag Deres Navn og Adresse til L. S.' Hovedkontor og De vil faa tilsendt Tegningsblanketter. Hver Krone, der sættes ind i Kampen for Landbrugets Ligeret, vil komme den enkelte Landmand tusindfold tilgode!

Idet Bondestævnet af 1937 anerkender Ledelsen i de to Organisationer for deres utrættelige Arbejde for Bondens Frigørelse og Erhvervets Ligeberettigelse med andre Erhverv, tilsiger vi dem fremdeles vor ubetingede Støtte til Fremme af de Midler, de eventuelt maatte blive tvunget til at bringe i Anvendelse.

Vi er rede til Forhandling, men forberedt paa Kamp.



Pligt, Ret og Retfærdighed.

Umiddelbart forinden Bondestævnet i Odense 1938 afslog Statsradiofonien at transmittere Stævnets Forløb.

Som Protest imod dette og som Varsel for det kommende Stævne besluttede L. S. at tænde Bavner.

Generalstaben udpegede omkring Tusind Bavnehøje, og paa disse Tusind Høje flammede Baalene den stille Sommeraften.

Det var en Demonstration, langt større og langt kraftigere end L. S. havde turdet haabe. De allerfleste Steder blev der holdt Møder under Baaltændingen, og fra over 400 af disse smaa og store Stævner var der allerede den næste Morgen Referater hos Bondestævne-Komitéen i Odense. Det vil med andre Ord sige, at over 400 L. S.-Mænd i den mørke Nat har maattet begive sig, ofte lang Vej, til den nærmeste Jernbanestation for at lægge det Brev i Postkassen, der kunde dokumentere, at Budskaber om det kommende Bondestævne var bragt ud over Landet.

Knud Bach tændte den første Bavne paa den anden Side af Gudenaadalen, paa Busbjerg lige overfor sin egen Gaard.

Og her holdt Knud Bach en Tale, hvis Motto var: »Pligt, Ret og Retfærdighed«, hans eget Valgsprog, og den Inskription, der er præget med stærke, gyldne Bogstaver paa L. S.'s Amtsfaner.

Arbejdet fortsattes ufortrødent:

Bondestævne-Resolutionen 1938.

Danske Bønder forsamlet i Odense den 29. Juli 1938 til det fjerde Bondestævne, anerkender L. S.' og Erhvervsudvalgets Indsats for Genskabelsen af Landbrugets økonomiske Ligeret og for Opbygningen af en stærk og kampklar Fagorganisation, der kan hyde det nuværende Klassestyre Trods og gøre en Ende paa Landbrugets økonomiske Fornedelse.

Vort Arbejde for Sikring af Produktionsprisen kalder paa Medvirke fra alle Landmænd uden Hensyn til Brugsstørrelse.

I vore konkrete Krav staar vi fortsat paa Bondetogets Grund.

Vi forlanger af Landbrugets Tillidsmænd paa Tinge og i de faglige Organisationer, at de fuldt og helt gaar ind for Erhvervets økonomiske Ligeret og anerkender dets Adkomst til at sætte sine faglige Magtmidler ind i Kampen herfor. Modstanderne vil ubønhørligt blive udskiftet.

Saalænge Landbrugsraadets Flertal ikke vælges af vore produktive Organisationer, kræver vi vore Handelsaftaler forelagt Slagterierne og Mejerierne til Godkendelse.

Vi henstiller til Ledelsen at tilrettelægge en Aktion, f. Eks. ved Dannelse af Abonnentforeninger ved de Landboblade, der saboterer vort Arbejde.

Akkorder, Gældssaneringer, Tvangsauktioner, Udvandring til Venezuela, voksende Arbejdsløshed, stigende Understøttelser, himmelhøje Skatter, forringet Produktionsapparat, 2000 Millioners Formuetab, 78,000 Landmænd, hvis Gæld langt overstiger Værdierne, og 36 nye Millionærer er vore ledende Mænds Gave til dansk Landbrug i Jubilæumsaaret.

Falsk klinger paa denne Baggrund Staunings Tale om Samarbejdet mellem Arbejder og Bonde.

Vi kræver Realiteter, vi har kun os selv at stole paa!

Tiden har modnet vort Sammenhold. Sit praktiske Udtryk har dette fundet ved Tegningen af Svinekronen og Produktionslisterne.

Naar Halvdelen af Produktionen staar tilsluttet, er Tiden inde til Handling, til Kamp mod vor Tids Magthavere, der søger at fravryste os det Adelsbrev paa Frihed og Uafhængighed, som den enevældige Konge og hans storsindede Raadgivere for 150 Aar siden til Held for hele vort Folk skænkede den danske Bonde.

Vi er Mænd for at afværge at dette sker!

Og endelig kom den — indtil idag — sidste

Bondestævne-Resolution af 1939.

50,000 Bønder forsamlet i Aarhus paa den historiske Dag for Bondetoget til Kongen kræver vidtgaaende Reformlovgivning indenfor dansk Landbrug.

Sikkerhed for Hjem og Jord og Udbytte af den enkelte Jordbrugers Arbejdsindsats; Respekt for Ejendomsretten og Tilbagegivelse af den Bondestanden i Strid med Grundloven gennem urimelig Ejendomsbeskatning og Valutalovgivning frarøvede Formue.

Vort Maal kan naaes ved:

1. at der sikres Landbruget en rentabel Smørpris saavel paa Hjemmemarkedet

- som for Eksporten, i modsat Fald bør der gives Landbruget Adgang til fri Kompensationshandel og Udnyttelse af Smørvalutaen,
2. at Kornprisen fuldtud dækker Produktionsomkostningerne.
 3. at Landbrugets faste Skatter halveres, saaledes at vi skattemæssigt stilles lige med den øvrige Befolkning og den oprørende Uret, at Landmanden af Jord og Bygninger udreder dobbelt saa høj Skat som Byens Grundejere, derved bringes til Ophør,
 4. at der ved Lov gennemføres en Konvertering af Prioritetsgælden og banes Vej for en ny Pengepolitik og et lavt Renteniveau,
 5. at Statshusmændenes Rentebetaling fastlægges saaledes, at Husmanden opnaar samme Vederlag for sin Indsats som fagorganiserede Arbejdere,
 6. at der til lige Gavn for Landbruget, Beskæftigelsen og Folkets Sundhed, uopholdelig indledes en hurtig Afvikling af Margarineindustrien,

Vi vil uden Skaansel eller Persons Anseelse stemple enhver Jordbruger, der dyrker Margarinegulerødder, som Forræder mod sit eget Erhverv og mod sine Kolleger, der skal leve af at producere Smør.

Vor Kamp er ikke rettet mod vore Medarbejdere. Ved Gennemførelse af de nævnte Krav er vi villige til at sikre vore Medhjælpere lige Kaar med Byarbejderne.

Vi opfordrer alle danske Landmænd til at medvirke ved Gennemførelsen af Centraliseringsplanerne for Afsætning af Landbrugsprodukter paa Hjemmemarkedet.

Under de Kaar, der i Dag bydes Bonden maa vi kræve Fredningslovgivningen overfor Landbohjemmene opretholdt i fuldt Omfang.

Vi godkender den af L. S. og Erhvervsudvalget gjorte Indsats til Genskabelse af Landbrugets økonomiske Ligeret og til Forening af Nordens Bønder i frugtbart Samarbejde.

Med Beundring og Taknemmelighed modtager vi det af Knud Bach i Dag givne Tilsagn om en for alle at ville tage Kampen mod det System, der har bragt Titusinder af danske Bønder til Tiggerstaven og truer vort Erhverv med Undergang.

I hvad der sker, staar vi samlet bag vor Fører.

Da Bondestævnet i Aarhus 1939 viste, at L. S. Mentaliteten havde sejret i dansk Landbrug, og da dette blev haandfast klart for de gamle Organisationers Ledere, foretog Landbrugsraadet, ledet af Hr. Hauch, sit »store Kup«.

Landbrugsraadet indkaldte til et Møde i Odense den 21. November 1939, hvor samtlige Talere, med Undtagelse af en enkelt konservativ Politiker, gik ind efter L. S.' Retningslinier, og Forsamlingen, der bestod af 3000 Delegerede, besluttede at give Produktionen i Hænde paa Ledelsen af Slagterier og Mejerier, *ganske som L. S. havde krævet det igennem Aarene.*

Hauchs Tone var ny og dristig, han erklærede: »Landbruget ven-

der ikke dennegang den anden Kind til«, og Slagteriernes Formand *Byriel* krævede »at man kom bort fra den usikre og den ulønnende Produktion«.

Vendt til Erhvervsudvalgets Formand erklærede Hr. Hauch, at der i den foreliggende Situation ikke skulde være nogen Uoverensstemmelse imellem Erhvervsudvalget og Landbrugsraadet.

Politikeren Hauch syntes at have Tøjlerne i sin Haand, og han troede at mestre L. S. Hestene.

Men allerede næste Dag var der aarvaagne Venstreblade, som maatte gøre opmærksom paa, at Landbrugsraadet havde givet Magten fra sig, idet Hr. Hauch havde maatte strække sig saa vidt, at han — i Virkeligheden helt paa Linie med Erhvervsudvalget — havde maattet overlade Afgørelsen i den givne Situation ikke til hans eget Raad, men til Ledelsen af Mejerier og Slagterier.

Og idag forhandler Regeringen maaske nok formelt med Landbrugsraadet, men mest — og bedst — med de faglige Organisationer, d. v. s. efter Erhvervsudvalgssystemet.

Den nye nordiske Bondefront.

Bonestævnerne har haft Betydning paa et andet, overordentlig vigtigt Omraade. Ved Stævnet i Odense havde L. S. for første Gang Repræsentanter fra Norge, Sverige og Tyskland som Gæster, og det tyske Landbrugsministeriums, Reichnährstands, Udsending kunde med Forbavselse konstatere, at der, relativt set var mødt flere danske Bønder frem, end der kom til de store Høsttakkefester paa Büchelberg i Harzen.

Allerede ved Mødet paa Stadion i Tilknytning til Bondetoget havde den svenske Broderorganisation sendt en Taler.

I Odense, den 30. Juni 1938, fandt der en Begivenhed Sted med betydelig Rækkevidde:

Den første *Bondekonference* imellem det svenske R. L. F., Riksförbundet landsbygden folk, det norske Bondelag og L. S. fandt Sted, og hermed indledtes et regelmæssigt Samarbejde, der har ført til Drøftelser af praktiske Forhold og fælles Interesser i København, Oslo, Stockholm og Gøteborg. De nordiske Bondekonferencer kan kun betragtes som midlertidig afbrudte, og det ligger Knud Bach overordentlig paa Sinde at dette Samvirke fremmes.

Ved Bondestævnerne og paa mangfoldige andre Maader er det lykkedes at aabne Øjnene paa Landboerne. . . . »Saaledes at der i Virkeligheden nu kun er faa Bønder, der har Respekt for den henholdende Politik, fastslaar Knud Bach, og det er vistnok ogsaa gaaet op for de allerfleste, at de Penge, Landbruget har faaet i i Form af Tilskud og Hjælp, er blevet givet fra den anden Side paa den Maade, at man blot har taget af de Penge, Hovederhvervet havde faaet mindre i Indtægt, takket være den Handelspolitik Regeringerne har fulgt. — Der er i Virkeligheden kun betalt en lille Smule tilbage, og hele Understøttelsespolitken havde jo slet ikke været nødvendigt, saafremt Bonden havde faaet den Løn, han fortjener for sit Arbejde og Indsats, ligesaavel som enhver anden nyttig Samfundsborger«.

»Knud Bach har fulgt den bjørnbakske Linie«, sagde Bjørnbakernes Ætling i Randers«, han er Oplysningsmanden, der sætter Saglighed højere end alt andet«. Og dette vil man erindre, naar man maa fæstne sig ved det store Arbejde, der er udført af L. S. og Erhvervsudvalget med Udarbejdelse af systematisk underbyggede og landbrugsvidenskabeligt affattede Landbrugsplaner; Planer, som er blevet til i Samarbejde imellem praktiske Landmænd og særlige Sagkyndige.

Landbrugsplanerne har gjort deres uomtvistelige Nytte; og sammenligner man Datoerne for deres Udgivelse med Datoerne for de Love og Bestemmelser, der er fremkommet siden hen, ser man let, at Statsmagten og Lovgivningen snart paa det ene Omraade, snart paa det andet Omraade, har maattet tage netop de Forholdsregler, L. S. først har paapeget som værende aldeles nødvendige.

— »Men det er alltsammen Lapperier og Henholden«, siger Knud Bach, »det gennemgribende mangler endnu«.

L. S.'s Landsformand og hans Støbning.

Den der drøfter L. S.' Forhold med Knud Bach, og de er mange, vil altid faa Beviser for hans Taknemmelighed imod Medarbejderne i Amterne og i Sognene. — De Tusind Medkæmpere, der har baaret det store Læs. Knud Bach har vist aldrig indledet et Møde, uden at han har takket Tilhørerne for deres trofaste Medarbejder-

skab. Og denne Tak er ikke en Formssag, Taknemmeligheden ligger dybt i ham.

Og nu nærmer vi os vistnok Kærnen i Knud Bach. Hans Trang til at anerkende og hans Samhørighed med alle, der følger den Linie, L. S. har anlagt. Og netop derfor indeholder denne lille Bog ikke et eneste Navn paa Knud Bachs Medarbejdere. Han vilde ikke være tilfreds med et Udvalg. Han vilde have haft alle med.

Man skal se Knud Bach hjemme paa Røngegaard. Man skal høre ham ved Telefonen, og den staar sjælden stille. Knud Bach taler med alle, der søger det saa umaadeligt gæstfrie Hjem, og har han ikke nogen i Stuen at tale med, saa drøfter han sine egne og L. S.' Sager — og det er jo eet for ham — med dem han kan naa i Telefonen.

Ukyndige og uvenlige har misforstaaet dette, at Knud Bach saa at sige taler ud med alle og enhver, og mangfoldige har i Tale og i Skrift kaldt dette hans Svaghed. De tror ikke, han har noget fast Standpunkt, fordi han mere end villigt hører paa, hvad andre har at sige, og hører paa det med en Respekt, der er saare ualmindelig i Dagens Danmark.

Knud Bachs Trang til at tale Sagerne igennem stammer oprindelig fra de timelange Samtaler i Folkestuen paa de mørke Vinteraftener og i Haven blandt Arbejdsfællerne om Sommeren. Og hans Respekt for andres Mening fører han selv hen til dette, at han allerede som 29-aarig blev Mejeriformand og saa at sige altid maatte drøfte vigtige Spørgsmaal med Folk, der var ældre end han, og som han alene derfor mødte med taalmodig Ærbødighed, saadan som det sig hør og bør for en ung Bonde, der staar i de ældres Kreds. Knud Bach *taler* sig igennem til Sagernes Kærne, ofte igennem mange, mange Samtaler Dage igennem. Han prøver sin Mening og lytter til andres, iæden han tager sit Standpunkt, og *netop deri ligger hans Styrke*.

Dette, at Knud Bach ved sin uvilkaarlige, men i egentlig Forstand alligevel systematisk Samtalen, skaffer sig Viden om, hvad andre Mennesker mener om Tingene, giver ham en Forrang frem for de fleste, og i Tusindvis sidder de Folk Landet over, ikke alene i Landsbyerne, men ogsaa i Byerne, som han har knyttet til sig, netop igennem disse Samtaler. Hans Hukommelse for, hvad andre har sagt til ham er ganske forbløffende. Det hænder stadigvæk, at han kommer til en Mand og siger: — »Du, sagde saadan og saa-

dan dengang — ofte for lang Tid siden — og jeg har tænkt over.«

Naar Knud Bachs Standpunkt een Gang er taget, og det varer sommetider længe, inden han naar til det, saa sidder det fast, enhver der vil fortælle noget andet, han er enten komplet ukyndig, eller han taler mod bedre Vidende.

»Han er en tæt Tønde at slaa Slanter i, som de siger i Viborg« er ogsaa blevet sagt om Knud Bach, og dermed mente Fortælleren, at det man betroede Knud Bach, holdt han tæt med; han løb slet ikke med Sladder og ej heller med en halv Vind.

Det, der bliver brugt til at karakterisere Jyden, og da navnlig Jyden fra Randers Egnen, kan ogsaa i mange Tilfælde anvendes paa Knud Bach. Det siges f. Eks. af *Gravlund*:

»Jyden drømmer altid om at gøre sin Tanke og sit Arbejde mere mangfoldig, at gøre Verden bedre, tror aldrig paa, at den ikke lader sig forbedre, hvad andre end Jyder kan komme i Tanker om«.

Der er særlig een Egenskab hos L. S. Landsformand, der knytter hans nærmeste Medarbejdere fast til ham. Det er ikke længe siden, at han i en Samtale med »Jyllandsposten« sagde, at han, hvis han skulde arbejde med lutter Engle, maatte holde op med at arbejde.

Naar Knud Bach taler og taler med Folk, og man bringer bestemte Personers Navne ind i Samtalen, saa sker der næsten uvægerlig det, at den Knud Bach taler med, giver et Skudsmaal, som stiller den nævnte i et daarligt Lys. Saadan er vi nu engang; og det hænder vel oftest, at netop de Mennesker, der er Knud Bachs nærmere Medarbejdere, faar en Omgang.

Men Knud Bach har en Livsopfattelse, der gør den Slags Beklikken virkningsløs i de fleste Tilfælde. Han siger: — »Hvis vi hager os fast i de daarlige Sider hos Folk, saa trænger vi det gode, der vistnok findes hos de fleste af os, væk. Det gælder netop om at opmuntre hver enkelt til at udnytte de gode Egenskaber, han har, opmuntrer man en Mand til et Arbejde, han evner, saa faar man de gode Egenskaber frem hos ham og trænger de onde tilbage. Det er en nyttig Gerning«.

Med Rette er der forøvrigt blevet skrevet saaledes om Knud Bach:

»Skønt Knud Bach ikke er helt ung længere, har han forstaaet at hævde og befæste sin Stilling som Formand. Han er altid hensynsfuld i Formen, men haardnakket i sit Forsæt, og han besidder

en udpræget Evne til at omgive sig med indsigtfulde og loyale Medarbejdere. Uden disse Egenskaber i Forbindelse med hans monumentale Ydre vilde det ikke være lykkedes for ham at hævde sin Plads inden for en Organisation, der paa een Gang skal være kæmpende og sagligt opbyggende«.

* * *

Knud Bach gaar kun paa Talerstolen, naar han kan sit Emne. I strid Modsætning til de fleste, der er vant til at tale, er det en ny Begivenhed for ham hver eneste Gang. Selv siger han, at han aldrig er glad, naar han skal ud og tale, men han er lykkelig, naar han er færdig, og naar han faar det Indtryk, at Forsamlingen har været lydhør.

Knud Bach virker paa en stille, indtrængende værdig, næsten faderlig Maade, og derfor føler de enkelte lydhøre det, som var det netop til hver især, Knud Bach taler. Naar han kommer til det, der bevæger ham selv mest, saa fører han sine Hænder sammen og holder dem foran sig, ikke knyttede, men tilforladeligt, ligesom visende sin Styrke i Hændernes Ro. En Taler i Harmoni med sit Emne.

Mange, der Aar efter Aar maa bestige Talerstolen, faar visse ensartede Udtryksformer, og det hænder ogsaa, at Talere kun har en eneste Tale. Dette gælder ikke Knud Bach.

Som den Agitator han er, kommer han naturligvis Dag efter Dag altid ind paa det samme, og han har Udtryk for sin Mening, der er bleven næsten ordsprogsagtige, men det, der gør ham lidt beklemt, inden han skal ud at tale, er det, at han ikke altid rigtig ved, hvad det nu er, der maatte bevæge de Tilhørere, han skal møde, og hvad der fylder deres Sind lige akkurat den Dag, han skal staa for dem. Derfor holder han mest af, inden han tager Ordet, at have hørt sig godt for blandt de forsamlede. Og det er ikke svært for ham. For, saa snart Knud Bach viser sig, staar der altid Folk parat, som har noget paa Hjerte overfor ham.

Der er ikke Stemning som i en Præstegaard Lørdag Aften, naar Knud Bach er i Færd med at danne sine Taler, men man skal dog alligevel ikke regne altfor meget med, at man kan paakalde hans Opmærksomhed. Hele Huset ved, og alle hans Medarbejdere ved ogsaa, at han arbejder intenst for at kunne gøre sin Pligt bedst muligt paa den Talerstol, der staar og venter paa ham.

Det er vistnok sjældent, at den offentlige Kritik er sat ind overfor Knud Bach, netop som Taler. Men nede i Forsamlingen sidder ofte Fru Martha Bach, og hun følger ikke alene Traaden, Fald og Stigning i Mandens Tale, hun vogter paa hver af hans Bevægelser, og naar han kommer hjem, saa er det Fru Marthas Tur; ikke til at holde Tale, men ved smaa kammeratlige Bemærkninger gør hun Knud begribelig, at *dét* var mindre godt, men at til Gengæld saa var det, han sagde saadan og saadan endnu bedre, end han havde udtrykt sig før.

Martha Bach som Hustru og som fremmest blandt Bondekvinder.

Der tales saa tit om harmoniske Ægteskaber. Paa Røngegaard træffer vi eet af dem.

Fru Martha Bach har et lille Mundheld, som hun benytter med et Smil, og det lyder: — »Blomster og Mænd skal passes, ellers gaar de ud«.

Den Livsvisdom, der ligger bag dette, er ganske givet ikke opstaaet som et Værn imod Knud Bach; naar Knud Bach er gaaet ud, har han altid Martha Bach med, ofte bogstaveligt, og altid i Tankerne. Der er saa mange, sagde Pastor *Bjørnbak*, den Dag han begyndte at fortælle om Martha Bach, der taler om at bære Dagens Byrde sammen med sin Mand. Det er ofte kun Tegn paa Surhed og i Reglen kun Ord, men naar det gælder Martha Bach, saa ved alle vi, der har fulgt dette Ægtepar, at denne Hustru af hele sit Sind — maaske rent uvilkaarligt — netop forstaar at bære Dagens Byrde sammen med den, hun valgte i de unge Aar.

Saadan lød Præstens Ord med nogen Højtidelighed. Fru Martha kan udtrykke det med Smil og jævne Ord. Forleden var der et Par Blade, der refererede Venstremanden *S. P. Larsens* Spaadom: »Knud Bach vil være alene paa Vognen til sidst«. Fru Martha læste Referatet og sagde lunt: »Naa'e, jeg kører da med ogsaa!«

Men Martha Bach bærer ikke alene Dagens Byrder med sin Mand, hun bærer ogsaa Dagens Smil, og hun *er* Dagens Smil.

Martha Bach trækker et stort Læs derhjemme. Knud Bach vilde slet ikke tænke paa at tage ud, som han nu i mange Aar har

maatte gøre det, hvis han ikke stolede paa, at alt laa godt i Martha Bachs sikre Haand.

En given Ting er det ogsaa, at der ikke er sket noget af afgørende Betydning for Knud Bach selv eller i hans Gerning for andre, uden han har taget Hustruen med paa Raad. I Regelen tier Martha Bach stille, naar dé mange Diskussioner finder Sted i hendes Stue, men siger hun endelig sin Mening, saa sker det fast og afklaret, og man kan være sikker paa, at hendes Anskuelse hver eneste Gang bærer Præg af, at hun ogsaa tænker paa andet end sit eget, naar det gælder Knud Bachs offentlige Stillingtagen.

Der bliver tænkt paa Fremtiden i Fru Marthas Hjem som i alle gode Bondehjem. I Stabler i Skabe og Kister ligger stærkt og broget Bolster, vævet af Garn, som Abig'll og hendes Piger har spundet, og blevet til i Fru Marthas Tid. Børnebørnene er ikke vokset til at hæve denne Skat endnu; men Abig'll Børnebørns Børnebørn vil komme til at hvile deres Hoveder paa gode Puder, betrukne med skønne, næsten uopslidelige Vævninger med Slægtens Bomærke, kan vi næsten sige.

Knud Bachs Forhold til Tyskland.

Efter den 9. April 1940 er der vist ikke nogen anden Mand i Danmark, der har mødt saa aktiv og ond Modstand og været Genstand for saa uretfærdig Bedømmelse som netop Knud Bach.

Det er Knud Bachs Forhold til Tyskland, der kritiseres, hvis man kan benytte saa vagt et Ord. Findes der noget Virkemiddel, de gamle Organisationers og Partiers Mænd har kunnet bruge, som ikke er bragt i Anvendelse?

Dengang det, efter *Ottawa* blev klart for enhver kyndig, at den Landbrugspolitik og Importpolitik, som førtes af Storbritannien, maatte blive til stor Skade for Danmark, søgte Knud Bach og hans Fæller straks at formaa det danske Landbrug og Salgsautoriteterne til ogsaa at søge forøget Salg paa andre Markeder. Og man pegede straks paa den sydlige Nabo, fordi man let var i Stand til at regne ud, at Tyskland havde danske Landbrugsvarer behov i videre Udstrækning, end der hidtil var købt i, og fordi man havde hørt ymte om, at Tyskland var villig til at ændre Aftaler og betale højere Priser for Landbrugsvarerne, end England vilde yde.

De første Henvendelser til dansk Offentlighed og dansk Myndighed i denne Retning fandt Sted i 1935 og i 1936. I Tyskland var man kendt med L. S.' Landbrugsplaner og hele konstruktive Indsats, og den nye tyske Økonomis Mænd havde ved Lejlighed udtalt sig forstaaende overfor Kravet om, at Landbruget skulde have Produktionsprisen for sine Varer.

Denne Indstilling var antagelig Aarsagen til, at den tyske Landbrugsminister *Walther Darré* i Oktober 1938 sendte Knud Bach en Indbydelse til at komme til Tyskland. Oprindeligt var det kun Meningen, at Knud Bach og hans Ledsagere skulde deltage i Takke-Festerne i Anledning af Høstens lykkelige Forløb, men Forholdene medførte, at der skete noget ganske andet og vigtigere. Knud Bach og hans Medarbejdere fik Lejlighed til at forelægge sit Syn paa Danmarks Landbrugseksport og at redegøre for danske Vilkaar overfor Darrés sagkyndige, og der skete i Virkeligheden det, at Knud Bach hermed indledte Forhandlinger om en Nyorientering paa Sammenhandelens Omraade, ligesom man allerede ved denne Lejlighed antydede overfor ham, at Tyskland vilde strække sig vidt for at sikre den danske Bonde bedre Pris- og Produktionsforhold.

I 1939 fortsattes Meningsudvekslingen; ogsaa under Knud Bachs Rejse til Tyskland dette Aar, og straks i Begyndelsen af 1940 kom der Bud fra Tyskland efter L. S. Folk; man vilde gerne forhandle yderligere med dem.

Saa kom den ulykkelige Konstaterings Dag den 9. April, og Knud Bach forstod straks, at han under de Forhold ikke kunde rejse til Tyskland uden at sige fra behørigt.

Han henvendte sig da til Landbrugsraadets ledende Præsident, Landstingsmand *Hauch*, der fraraadede Knud Bach at tage til Tyskland. Knud Bach rettede sig efter denne Henstilling. Til trods derfor stod det at læse i Dagspressen, ogsaa i Venstrebladene, at L. S. Landsformand var taget til Tyskland. Knud Bach glemmer ikke, at der i den Anledning skete en forgæves Henvendelse til Hr. *Hauch* for at faa ham til at gøre sin Indflydelse gældende og faa standset denne Usandhed. — Og det bør dansk Offentlighed heller ikke glemme.

I Juni Maaned udsendte L. S. Forretningsudvalg en Redegørelse, hvori man klarlagde den skandaløse Fremgangsmaade, de danske Forhandlere og Regeringen havde benyttet i Tyskland, idet de søgte

at sælge Landbrugets Varer til lave Priser for at danske Købere til Gengæld kunde faa tyske Varer tilsvarende billigere. Enhver Landmand forstod, at dette ikke kom Landbruget — Nøgleerhvervet — til Gode, i Kraft af, at dette som saadant kun er Køber af ca. $\frac{1}{3}$ af de tyske Importvarer.

Samlingsregeringen var blevet til, og de aldeles ensrettede Partier og Blade rejste en saadan Storm imod L. S., at man kunde sige; at *alt* blev sat ind paa at slaa L. S. ned. Det blev klarere og klarere, at det vilde være en Umulighed under Regeringen Stauning at bringe Danmark i det rette Tillidsforhold til Tyskland, hvad L. S. klart indsaa var en tvingende Nødvendighed, ikke alene for Landbruget, men for hele det danske Folk.

Ud fra disse Kendsgerninger blev Resolutionen af 17. Juni til, og alle opbyggende Kredse blev heri opfordret til at medvirke ved Dannelsen af en paa bred Basis hvilende Sammenslutning af alle de nationale og sociale Kræfter, som vilde arbejde for at afløse det bestaaende partipolitiske System.

Udelukkende Bondepartiet, D. N. S. A. P. og et Par Smaagrupper har sluttet sig til, og dette til Trods for, at Venstre og Konservative igennem en Aarrække har haft netop Bekæmpelsen af Systemet Stauning, af Understøttelsessystemet, som det vigtigste økonomiske Programpunkt.

Den nationale Hetz satte ind mod Knud Bach uden smaalig Hensyntagen til Realiteter, og en svagere Mand end netop Knud Bach vilde sikkert en Tid have trukket sig tilbage til Ubemærketheden for at ride Stormen af.

I Traad med Erklæring af 17. Juni udsendtes den bekendte Resolution med de otte Punkter, og disse lyder:

1. *Rigets Selvstændighed underbygges og bevares.*
2. *Systemet Stauning afløses snarest gørligt af en Regering, der har Vilje og Evne til at genrejse vort Folk politisk, økonomisk og moralsk og som er i Stand til at bringe os i det rette Forhold til det nye Tyskland.*
3. *Den kristne Kirke sikres, og den kristne Tro forkyndes i Kirke og Skole.*
4. *Grundlaget for Landets Økonomi maa være et rentabelt Landbrug og et nøje afstemt Forhold mellem Løn og Priser. Spekulation i Folkets Arbejdsudbytte bringes til Ophør.*
5. *Arbejdsmulighederne og Landbrugets Produktion og Salg sikres paa Andelsforeningernes Grundlag.*
6. *Produktionen fremmes mest muligt gennem en tidssvarende Rente-, Valuta- og Skattepolitik.*

7. *Arbejdsløsheden bekæmpes efter moderne Principper om Arbejdsret og Arbejdspligt. Arbejdsviljen og Selvopholdelsesdriften styrkes.*
8. *Det offentlige Liv og Administrationen sikres mod Korrupption og Bengnaveri.*

Det skal tilføjes, at den ovenfor omtalte Resolution blev vedtaget enstemmigt af L. S.' Repræsentantskab, hvis absolutte Flertal bestaar af Mænd, der igennem mange Aar har staaet i Venstres eller Konservatives Organisationer.

Det falder vanskeligt at forstaa, at der kan være nogen dansk, udenfor de marxistiske eller ortodoks-radikale Kredse, som ikke er parat til at skrive under paa mine otte Punkter, siger Knud Bach.

Maanederne gled, og paa Foranledning holdt L. S. Reichnährstand underrettet om de Landbrugsplaner, der blev videreførte af L. S. og Erhvervsudvalget og den seneste Udgave, den fra Maj Maaned, blev drøftet i afgørende tyske Kredse, ikke alene i Reichnährstand, men ogsaa hos Rigsregeringens andre Sagkyndige og i Værnemagten.

Dette førte til, at Knud Bach og hans Delegation i Slutningen af September modtog en Indbydelse fra Rigsbondéføreren *Walther Darré*, og naturligvis kunde Knud Bach ikke afslaa en Invitation fra en Rigsminister til en saglig Drøftelse, og ingen anden dansk har da heller gjort det! Den 3. Oktober havde Knud Bach Lejlighed til at forelægge og faa drøftet L. S.' Syn paa Samhandelen, Landbruget vedrørende, imellem Danmark og Tyskland med Rigsministeren selv i Overværelse af dennes nærmeste Medarbejdere.

Datoen den 3. Oktober er kommet til at spille en vis Rolle i den offentlige Polemik, som er opstaaet omkring Tysklandsrejsen. Hauch og hans Folk har hoverende oplyst, at netop den Dato blev Danskerne enige med Tyskerne om, at vor Smørpris burde forhøjes, og hermed skulde der ligge et Bevis for, at Knud Bach og L. S. ikke skulde have haft Indflydelse paa Smørprisens Forhøjelse.

De ansvarlige, der har ladet Offentligheden saaledes indstille, har talt imod bedre Vidende, for de ved særdeles godt, at dette, at de danske Smøreksporthører kom til Enighed om en Højde paa Prisen med tyske Smørimportører allerhøjest kunde have den Virkning, at man paa afgørende Sted i Tyskland saa, at der herskede en saadan Enighed mellem de to paagældende underordnede Faktorer.

Men hverken Smøreksporudvalget eller de faglige tyske Myn-
digheder havde faaet Øren hos de afgørende Instanser. Til Trods
for at man havde fofsøgt at faa Reichnährstand og Rigsfinansens
Ledelse til at gaa med til den højere Smørpris, saa var det ikke
lykkedes.

Det lykkedes derimod for Knud Bach.

Under hans Ophold i Berlin i disse for dette Prisspørgsmaal
saa kritiske Dage opnaaede Knud Bach og hans Folk at faa etab-
leret den Forbindelse imellem de afgørende, højeste tyske Myn-
digheder, som var aldeles nødvendig for, at denne Ændring i selve
Prissystemet kunde blive til Virkelighed. Det lyder rigtigt, naar
det berettes, at det er »Fireaarsplanens« Diktator, Rigmarchal
Hermann Göring, som ogsaa i de store Linier varetager tysk Land-
brugs Tarv, der efter Henstilling har taget sig af Spørgsmaalet og
faaet opnaaet Enighed imellem Reichnährstand og Rigsfinans-
ledelsen.

Sømmet blev slaaet paa Hovedet, og den Polemik de gamle
Partiers Blade havde rejst, maatte standse, da det under en Rets-
forhandling blev vidnefast, at autoritative tyske Personligheder
havde erklæret over for L. S.' Forhandlere, at Smørprisens For-
højelse indtraadte paa Foranledning af de af L. S. Delegationen
gjorte Foranstaltninger i Berlin, og man erklærede ifølge Vidne-
udsagnet, fra tysk Side videre, at en forstaaelig Modstand mod en
saa stor Forhøjelse *ikke vilde være blevet overvundet uden L. S.'
Indsats.*

At der har fundet virkelig Forhandling Sted, og at der er opnaaet
positivt Resultat, fremgaar da ogsaa deraf, at Teksten til Knud
Bachs Meddelelse om Resultaterne af hans Tysklandsfærd er blevet
forelagt for de højeste tyske Instanser, der har anerkendt L. S.'
Erklæring som korrekt.

Til den fulde Forstaaelse af Situationen maa man fastholde den
Kendsgerning, at det er Regeringerne som saadanne — den danske
Regering paa den ene Side og den tyske Regering paa den anden
Side —, der alene gennem Regeringsdelegationerne fastlægger
Principperne, hvorefter Handelsforbindelsen bliver til Virke-
lighed.

Industrien og Landbruget o. s. v. har knap nok en Indstillings-
ret; de bliver kun hørt. Det er derfor som en Gang paaapeget absolut
imod bedre Vidende, naar Landbrugets Repræsentanter, som altsaa

ikke engang i denne Forbindelse med Rette kan kaldes Forhandlere, har fortalt, at de den paagældende Dato har *opnaet* en Forhøjelse af Smørprisen.

Det er ikke urimeligt, at Folk, som ikke kender ret meget til L. S., spørger: Men hvordan er det da lykkedes L. S.' Folk at faa Øre for deres Standpunkter i Tyskland. Det 3. Riges Folk har haft svært ved helt at forstaa de officielle Repræsentanter, som naaede frem til dem fra Danmarks Landbrug. Ægfolkene forlangte een Pris, Smørfolkene een og Baconfolkene een, der var tilsyneladende ingen Forbindelse imellem Grupperne, paa liberalistisk Vis søgte de hver for sig at opnaa mest for den Vare, de selv repræsenterede, og Tyskerne kunde ikke øjne, at der var nogen national Hensynstagen til selve Landbrugets Rentabilitet.

Allerhøjest var der en Skelen til de andre Grupper, idet man talte om, at Husmændene skulde have den og den Pris, og om, at det gjaldt, at de større Brugere endelig ikke fik for meget for deres Varer. Denne politiske Maade at tage Sagen paa, forstod det nationalsocialistiske Tyskland slet ikke. Man var indstillet paa at se paa Landbruget som en Helhed og paa rent sagligt Grundlag at søge at finde den Pris, Producenterne kunde levere Varerne til med rimelig Fordel.

Tyskerne har sagt, at L. S. talte det samme Sprog som de, naar det drejede sig om Landbrugsøkonomi, og det havde man allerede erfaret ved at sætte sig ind i de Landbrugsplaner, der var kommet til Tyskland i en 5 til 6 Aar.

Dette er de forstaaelige Aarsager til, at Reichnährstand gerne forhandler med Knud Bach og hans Arbejdsfæller, og at man under alle Forhold ønsker at høre L. S.' Mening.

Det officielle Tyskland forstaaer saa godt, at L. S. kæmper imod Tilskudspolitikken, og det anerkender dette, samtidig med, at det forstaaer, hvorledes L. S. igennem en Række Aar i strid politisk Modvind har søgt at faa dansk Landbrug ind under en Samling af faglige Interesser, uanset Brugsstørrelser og andet, der hidtil har dannet kunstige Skillelinier.

Knud Bach har paa alle mulige Maader faaet at føle, at der er blevet rejst en Kampagne imod ham, netop fordi han aabent har fortsat sine Forhandlinger med Tyskland, ogsaa efter d. 9. April, men man savner saglige Argumenter, der skulde bevise, at han har handlet urigtigt endsige nationalt uværdigt.

Knud Bach understreger — og det er betegnende for Hetzen, at det er nødvendigt — at han aldrig har blandet sig i eller søgt at blande sig i Forhandlingerne imellem de afgørende Myndigheder, Regeringsudvalgene.

Hvordan skulde han forøvrigt være kommet til det?

Knud Bach, der repræsenterer den eneste store faglige landsomfattende Landbrugssammenslutning, har modtaget legitime Indbydelser fra Tyskland, og han har faaet Lejlighed til at sige sin Mening i rent saglige Spørgsmaal, saadan som Snese af andre Danske har gjort det paa deres Omraader.

Det kan være fristende at drage en Sammenligning, og det skal da være denne: Omtrent samtidig med, at L. S.-Delegationen i 1940 drog til Tyskland, modtog Købmænd af alle Brancher i Danmark Indbydelser til at komme til tyske Messer. Der kom saa mange, at de maatte rejse i Ekstratog. De søgte og fik Forbindelser med tyske Købere og tyske Sælgere og blev enige med dem, vel vidende, at det var de to Landes Regeringer, der afgjorde, om Varerne skulde komme frem eller ikke, og om Pengene blev givet til fri Raadighed m. m. m.. Der var ingen, der følte Trang til at kalde *de* Folk Landsforræddere eller paastaa, at de paa nogen Maade havde handlet imod Danmarks Interesser.

Modstanderne af Knud Bach undervurderede fuldstændig hans Betydning, da de lod den politiske Storm bryde løs imod ham i Efteraaret 1940.

Hvor L. S.' Landsformand kom frem til Møder, viste det sig, at hans saglige og værdige Fremtræden slog alle af Marken. Endogsaa Møderne i Sønderjylland havde et Forløb, der fuldkomment slog Benene væk under Angriberne. De Politikere, som havde søgt at anfægte L. S. dernede, maatte blive fuldkomment tavse efter den enstemmige og talmæssigt overvældende Tilslutning, Knud Bach fik, efter at han havde redegjort for Forholdene.

Der kan kun anvendes ét rammende Ord for den Omtale, de gamle Partiers Presse giver L. S. efter Juli 1940, *løgnagtig!*

Partipressen fortæller saa at sige daglig, at der ingen Medlemmer er tilbage i L. S., og at Erhvervsudvalgets Dage er talte. Det kolossale Maskineri, Partisekretariatene og Rigsdagsmændene satte i Gang med stereotype ledende Artikler i alle Aviser,

med organiseret Optagelse af »Indsendere«, med Ungdomsforeningernes ulovlige Ombæring af Udmeldelses-Lister fra Dør til Dør, med — og først og fremmest — Hviskekampagne og Beskyldning for manglende Fædrelandssind, har kun resulteret i, at Knud Bach en Overgang mistede en halv Snes pCt. af sine bogførte Medlemmer.

Og hvad har den organiserede Krig for Udmeldelse af Erhvervsudvalget resulteret i?

Det er rigtigt, at Flertallet af Slagterier foreløbig er udmeldte, og at Antallet af tilsluttede Mejerier er faldet fra 943 til 535, men L. S. har aldrig paa Andelsforeningernes Generalforsamlinger mønstret saa stort et Stemmetal som netop nu i Kampen.

Til Trods for, at »Andelssagens sande Venner« og andre mystiske Organisationer benyttede sig af angribelige Fremgangsmaader, fik L. S. dog ca. 35 pCt. af de afgivne Stemmer, langt mere end man kunde vente i Betragtning af, at L. S. aldrig har haft mere end 25 pCt. af Andelsfolkene indtegnet som Medlemmer. Begge Parter var mødt »Mand af Hus«. Dog maa man ikke glemme, at L. S. Modstandere, i hvert Fald eet Sted — og saavidt vides flere Steder — tillod, at der blev afgivet Stemmer for ikke Tilstedeværende, indsendt i Forvejen gennem »Andelssagens Venner«.

Knud Bach kan med Rette sige, at der er vundet en vigtig Sejr i den endnu ikke endte Krig imellem de gamle Partier og hans faglige Gruppe.

Knud Bach, der som alle véd, hver Dag taler med Folk fra hele Landet, er overbevist om, at hans L. S. Tropper er ved at naa sit gamle Antal igen. Og der er Forhold, der synes at dokumentere Berettigelsen af denne Opfattelse: I et Amt, hvor Kontingentopkrævningen netop er sat i Gang, har man i første Omgang faaet 90 pCt. af Beløbet ind.

Knud Bach har ikke Aarsag til at miste Modet.

* * *

Den alvorlige Modgang, Knud Bach mødte efter den 9. April gjorde ham ikke svag. Han, der er saa dansk som nogen og kun dansk, fortsætter aabent sin Orientering med de tyske saglige Myndigheder, og Dag efter Dag faar L. S. Beviser for, at de afgø-

rende Kredse anerkender Knud Bachs Holdning og appellerer til hans saglige Indsats til Gavn for dansk Landbrug.

Den Mand maa være overordentlig stærk, som gaar frem efter saa lige en Linie som Knud Bach gør, ogsaa i dette Tilfælde. Det, som bevirker, at han er usaarlig, er — det føler enhver, som har med ham at gøre — hans dybe Overbevisning om, at han gør Nytte, og at han arbejder for Retfærdighed for Landbruget. Hans Tro er fast i Overbevisningen om, at hans Indsats har gavnet Land og Folk.

OMDØMMET



Sognepræst E. Bjørnbak, Randers

Bonden, som det danske Samfund ikke kan undvære.

EN AF DE MÆND, der kommer allermest rundt i Kredse, hvor den danske Landmand færdes, er Pastor *E. Bjørnbak*, Sct. Pederskirken i Randers. Der er knap nok det Forsamlingshus og vel sagtens slet ikke nogen Højskole, hvor denne Ætling af den stærke Bjørnbakske Æt ikke har talt med gamle og unge om, hvad der er Bondens Tarv og hvad ikke.

Det har derfor stor Betydning at høre, hvad en Mand som Bjørnbak kan have at sige om Knud Bach:

— »Maaske er jeg, indleder Bjørnbak, eet af de Mennesker herhjemme, der kender Knud Bach allerbedst, ikke alene fordi jeg nu har fulgt hans Færden igennem 31 Aar, men ogsaa fordi jeg ustandselig møder hans Navn i Landbokredse, blandt mine nære Venner, og fordi jeg meget ofte kommer op i Diskussion, netop om ham og hans Arbejde.

Jeg har, det ligger i hele min Oprindelse og Opdragelse, en Snært af Radikalismen i mig, og igennem mange Aar har jeg været Medarbejder ved den radikale Presse, og det er maaske først og fremmest blandt radikale Politikere og radikale Bladmænd, at jeg har maattet tage Dyster i Retfærdighedens Navn for Knud Bach.

Radikalismen har mødt Knud Bach med Mistro og Mangel paa Lyst til Forstaaelse, og som Følge heraf er det blevet til Kamp. Skal vi se ganske nøgternt paa det, saa er det jo Radikalismens Angst for at miste Husmanden, der faar den til at bekæmpe Bach og hans Gerning.

Der findes nogle Mappedusmænd, og de er af og til slemme, og det er lykkedes de politisk indstillede Husmænd at bilde et stort Antal af Smaabrugere ind, at Knud Bach er en Fare for dem. Jeg er altid aabent gaaet ind for Knud Bach i disse Kredse.

Naar radikale Folk, hvad de ofte gør, paastaar om Knud Bach, at han har en Dolk i Ærmet, saa spørger jeg dem altid om, hvad de har af Beviser, og det har aldrig hændt mig en eneste Gang, at de er kommet med saa meget som Skyggen af Bevis.

Knud Bach er saa fri netop for den Slags, som vistnok faa andre, og der findes næppe en Mand, der staar saa fjernt fra Perfedi som han.

Det paastaas ogsaa overfor Husmændene, at Knud Bach har ladet sig paavirke af en enkelt Gruppe indenfor Landbruget, det kan jeg ikke paa nogen Maade indse er Tilfældet, jeg har nøje tænkt over Knud Bachs Arbejde og Virkemaade i alle disse mange Aar, og jeg har aldrig set andet, end at han just, som han selv siger, altid tænker paa Helheden.

Skal jeg nævne en enkelt Begivenhed, ved hvilken Knud Bach har gjort et meget stort Indtryk paa mig, standser jeg ved Mødet i *Terndrup*.

Midt under al Virvaret kom *Martha* og *Knud Bach* tilstede, og

det var mærkeligt at se, hvordan der gik ligesom et Sæt i hver enkelt af Forsamlingen. Der var en eller anden, eller der var rettere sagt flere, som opfordrede Knud Bach til at tage Ordet, og det gjorde han.

Stille, kort, velgørende overlegent klarlagde han det hele, saadan at enhver i Forsamlingen forstod, hvor afgørende Situationen var og hvilken Betydning, Sammenholdet imellem Bønderne kunde faa.

Jeg glemmer aldrig Knud Bach den Dag, og jeg har fulgt hans offentlige Fremtræden ved mangfoldige andre Lejligheder. Derfor kan jeg for mit Vedkommende fastslaa som Overbevisning, at det økonomiske og faglige hos ham er parret med det aandelige. Det er jo forøvrigt svært at skille ud fra hinanden, hvad der er saakaldt politisk, og hvad der er fagligt; men Knud Bach er i Kraft af hele sin Opdragelse og som et Produkt af hans Arbejde netop blevet den rette Talsmand for al det, der er og bør være af godt i den danske Bonde. Han er Typen paa den veloplyste, velstillede Bonde, som det danske Samfund ikke kan undvære.

En Gang maa den Samling komme, som han har arbejdet for igennem de mange Aar, og det er kun et kunstigt Had imellem Grupperne, der har gjort den Udvikling langsommelig, der maa og skal resultere i, at alle Landbrugere kommer til Erkendelse og samler sig uanset de politiske og andre Skel, der nu ødelægger den Fremdrift, der skal til.

Det er aabenbart for den, der færdes meget i Borgerskabet, at man i Byerne er uinteresseret i en Bevægelse, som den Knud Bach er Skaberen af. Her turde man se et af Beviserne for, at det er rigtigt, at Fornyelsen og Hjælpen til Nationen skal komme fra Bonden. Saadan var det i gamle Dage, og saadan vil det vist altid blive.

Til at begynde med sagde jeg, at det vistnok først og fremmest var i de radikale Kredse, jeg havde mødt Hadet imod Knud Bach. Og man kan ikke vente andet end Had, saalænge der er Folk, der er interesseret i Splittelse. Men det er sandelig ikke alene de radikale, der har bekriget Knud Bach, det er hist og her nogle af de store Gaardmænd, der er alt muligt, som er bange for at miste deres Poster i Mejerier og Slagterier.

I det sidste svære Aar har det været mere nødvendigt end nogensinde at fælde sin Lanse for Knud Bach. Alle de mange, der hæn-

ger sig i ydre Ting, har kaldt Knud Bach og hans Medkæmpere ved de skændigste Navne.

Det er saa ubegribeligt, at det kan være Tilfældet.

Jeg kender ingen Mand, der er saa dansk i hele sit Sind, som netop Knud Bach. Man kan have sit Syn rettet mod Vest og man kan se imod Syd, men dette har ikke noget med Danskhed at gøre. Knud Bach er fri i sit Syn, han ser Tingene i Samling, og han arbejder, det vil jeg fastslaa nu og ved en hvilken som helst Lejlighed, *for Landbrugets Tarv, for Landets Skyld og for Menneskets Vel.*

EN MANDS ØKONOMI.

DER KAN VIST IKKE findes noget mere naturligt, naar man vil have at vide, hvordan en Mand er anset paa sin Hjemegn, end at spørge sig for i den Bank, med hvilken Manden har Forbindelse.

Og det er sket med Hensyn til Knud Bach.

I Banken for Bjerringbro og Omegn sidder Direktør *Roed*, og han er glad ved at fortælle om Proprietæren fra Rønge, der har været Kunde i den velfunderede Bank igennem hele dennes Eksistens, og *Roed* har personlig kendt Knud Bachs økonomiske Vilkaar i mere end tyve Aar.

— »Knud Bach er først og fremmest Landmand, og det, vi har haft at gøre med ham, viser netop, at hans økonomiske Dispositioner er knyttet til hans Bedrift, saadan som de helst skal være, naar Banken skal have Tillid til en Mand.

Der findes andre Typer for Landmænd, Folk der oftere køber og sælger, end de egentlig producerer, til dem hører Knud Bach ikke. Han har intet af det, vi her paa Egnen kalder smartness.

Skal jeg karakterisere Knud Bach er det gjort med to Ord: Han er *ubetinget reel*.

Det er blevet mig fortalt, og der er vist ogsaa skrevet en Del om, at han har haft Handeler, der har bragt ham Tab. Det kender jeg ikke noget til. Hvad hans Jordkøb angaar, har de været fornuftige, og han har med Rimelighed afrundet sin Ejendom ved at købe det, der laa nær ved ham og sælge det, der var saa langt borte, at det fordyrede Driften.

Han har en god sund Menneskeforstand og er nærmest forsigtig i Pengesager. Hvis der er nogen, der kommer og fortæller, at Knud Bach har spekuleret paa Børsen eller spillet paa anden Maade, købt Ejendom for at spekulere med dem eller den Slags Ting, saa kan jeg ganske roligt fortælle, at det er Usandhed.

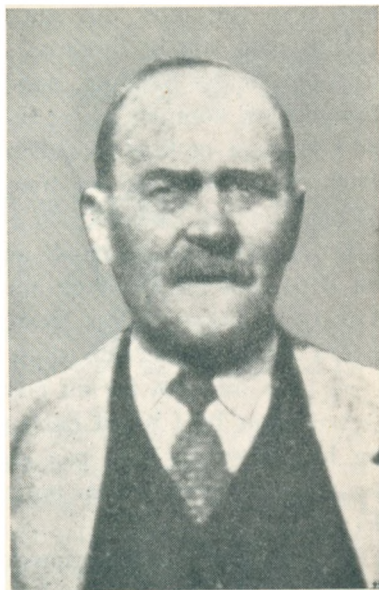
For Knud Bach, som for alle andre Landmænd, har der været en Overgang, hvor han sad mindre godt i det, end han gør nu, men han har holdt sig udenfor Kautionsforpligtelser og den Slags og har derfor redet Stormen af.

Knud Bachs økonomiske Anseelse her paa Egnen er upaaklagelig, og skal vi tale om det rent menneskelige, saa er der vist ikke een i hele Omegnen, der er saa yndet som han. Selv de, der er hans politiske Modstandere eller de, der bekæmper L. S., yder ham altid, naar det kommer til det afgørende, al mulig Anerkendelse som Menneske«.

OG LANDSBYEN SAGDE

Engang hvert Hundrede Aar sker det, selv imellem de allerbedste Naboer, at der kommer en lille Strid. Det kan blive til aarelange Kampe, men der kan ogsaa være Naboer, som gensidigt viser Storsind og glemmer, hvad der kan skille, saasnt det gælder om at sige god for den gamle Kending.

Paa Rønges store Udflyttergaard sidder Knud Bachs vestlige Nabo, *Christen Poulsen*. Han har haft en lille Uoverensstemmelse med Røngegaard, og det er naturligvis med lidt Beklemmelse, man kommer til Chresten Poulsens Hjem for at spørge ud om Naboejendommen.



Gaardejer *Chresten Poulsen*, Rønge

Chresten Poulsen har glemt alt andet end det gode Naboforhold, og han viser — det fremgaar tydeligt af hele hans Tale eller rettere af Samtalen med Hustruen og med de andre Naboer, som efterhaanden kommer til — at Folket i Røngeby i Virkeligheden er eet.

— »Røngegaard er i gode Hænder, det har den forresten altid været«, fortæller Chresten Poulsen. Det er ikke alene som Nabo jeg siger det, jeg har selv været Karl paa Gaarden, og der havde jeg min bedste og mest lærerige Plads.

Jeg er lidt yngre end Knud Bach, og jeg kan derfor mest tale om hans Tid. Rønegaaard er i god Stand, og det har den været hele Tiden, en Overgang havde Knud, medens han maatte rejse saa meget ud, daarlige Ledere derhjemme, sommetider maatte han være tre fire Dage borte, og saa vankede der paa hans stille Maade, naar han kom hjem igen og gik alle Tingene igennem. Det var kun en Overgang, og selv om Gaarden vel nok led en Smule under det — det rygtedes tilsidst — saa er det nu gaaet gevaldigt op igen, det er en Fornøjelse, og det er lærerigt at være Nabo til Knud Bach.

Fra gammel Tid var vi unge saadan lidt angste for Tonen paa Røngegaard, men der kom nyt Blod dernede, da Martha satte Bo der. Egentlig kunde man slet ikke mærke der kom en ung Kone ind; men lidt efter lidt saa blev det altsammen friskere.

Man gaar aldrig forgæves til Knud og Martha, navnlig ikke, hvis det gælder Sygdom, man behøver slet ikke at gaa, for de fra Røngegaard kommer af sig selv. Een af vore Slægtninge her hjalp de i 80 Dage, og hvis en Husmand ikke kan klare det, saa er Knud Bach ogsaa Manden, der træder til. De render altid til Knud for at faa Raad og Bistand.

Hans Hjælp er rigtignok heller ikke smaalig. Engang kom der en Husmand til Knud og spurgte, om han ikke nok maatte faa Lov til at laane et Par Heste for at køre Konens Lig til Kirke. Knud Bach sendte den store Automobil-Ligvogn.

— »Pas dit eget, før du passer andres«, er een af de Sætninger jeg ofte har hørt Knud Bach udtale, han har den vist fra Abig'll, og han anvender den paa sig selv. Derfor har han altid været respektabel, og derfor har hans Arbejde i Egnens Foreninger baaret Frugt.

Da han blev Organisationsmand fik han et Særpræg, fordi han tog mere Hensyn til Resultaterne, end til Mandens Anseelse fra gammel Tid. Inden han kom til, saa var det, f. Eks. naar det gjaldt

Heste, altfor ofte Manden der tog Præmien og ikke Dyret. Det vilde Knud Bach aldrig indlade sig paa.

Knud Bach er det vi kalder sindig, han diskuterer for at faa at vide, hvor han er henne, paa den Maade har han vist ikke haft saa mange Skuffelser i det daglige, som andre kan have haft; men hans Gerning udadtil, den maa have bragt ham mange Sorger.

Vor Nabo er dog ikke den Mand, der lader sig forstaa med, at han har haft Skuffelser, og det hænger nok sammen med, at han tror, han tilsidst faar alle med paa sine Tanker.

Det maa dog vist have taget særlig haardt paa ham, da saa mange Mennesker gik imod ham, fordi han tog ned og snakkede med Tyskerne. Men jeg vil nu sige, at alt det store Spektakel hele Landet over, det skal nok komme til at lægge sig. Det var godt, det blev Knud Bach, der blev L. S.' Formand.

Det, der gør det meste til, at Knud Bach er afholdt af alle, er, at han er i Stand til at se baade paa de Stores og de Smaas Fordel paa een Gang. Han har arbejdet paa at drive Splittelse ud af Samfundet og ud af Landbruget.

Og lige i disse Dage har Knud Bach opnaaet en stor Sejr. Der var blevet sat en politisk Kile ind, saadan at Husmændene var blevet udmeldt af vores Landboforening. I Fredags blev den Kile drevet ud, og Husmændene staar igen sammen med os andre.

Det har Knud Bach vist ikke faaet at vide endnu, gaa over og fortæl ham det, det er nemlig hans Tankegang, der har sejret, og han skal have Lov til at glæde sig over det«.

FAGFORENINGSMANDEN. – DEN TRO TJENER I 21 AAR

MARTIN PEDERSEN var kun en Knægt paa 15 Aar og tilmed kun en bitte Knægt, da han kom til Røngegaard for at tjene.

Paa det Tidspunkt var unge Fru Martha netop rykket ind som Kone i den gamle Gaard, og Martin Pedersens Fader, som var en driftig og sikker Mand, var ikke helt modig ved Situationen og han sagde. »Ja, hvis nu den unge Kone ikke laver god og rigelig Mad, saa skal min Dreng nok komme derfra i en Fart«... og Drengen blev der i 21 Aar.

Nu sidder Martin Pedersen, 52 Aar gammel, en veltjent Fagfor-
eningsmand og kendt som en af Slagteriets bedste Arbejdere, i
sit eget røde teglhængte Hus, midt i en stor og omsorgsfuld anlagt
Have ved den østlige Indkørsel til Bjerringbro. Han har faste Øjne,
er en ivrigt og knapt, men veltalende lille muskelstærk Mand og
han siger:

— »Da jeg kom til Røngegaard — jeg husker alt saa tydeligt —
var jeg egentlig mest spændt paa, hvordan den gamle Kone vilde
være overfor mig, jeg kendte hende naturligvis, saadan da, som
hele Egnen kendte hende, og jeg var vel nok lidt bange for hende.

Fru Abig'll var en bestemt og rettænkende og en sparsommelig
Kone, der dog midt i sin Bestræbelse for at føre Huset godt, sørgede
for Piger og Karle, saa der ikke var noget at klage over, tværtimod.
Hun gik selv foran i alt Arbejde i Køkken, Hus og Have, og kneb
det med Arbejdskraften i Høstens Tid, saa var hun ikke bange for
at tage fat. Der stod Respekt om hende.

Og det gjorde der ogsaa om unge Knud Bach. Han var dengang
næsten faamælt, men vi Karle lærte ham hurtigt at kende. Gaarden
var jo ualmindelig god at være paa, det var et godt Madsted. Mand
og Kone spiste sammen med Folkene, og de var overordentlig
gæstfri. Der kunde ikke komme et Menneske til Gaarden uden at
der blev taget vel imod dem, og vore Paarørende kom der tit, de
gik praktisk talt ud og ind, for de fleste af Knud Bachs Folk var
dengang og er endnu unge Mennesker fra Egnen. Saa at sige hele
min Familie har efterhaanden tjent Knud Bach.

Vi sled i det, og Knud Bach selv sled for. Det var ikke alene et
godt Madsted, det paa Røngegaard, vi havde ogsaa ordentlige Før-
hold at bo under, selv dengang, da det endnu var de gamle Byg-
ninger vi boede i, saa havde vi pæne Karlekamre, og ligesaa snart
Fortjenesten kom under forrige Krig, benyttede Knud Bach sine
Penge til at bygge ny Karlekamre og til at holde rent og pænt
omkring os; ligesom han naturligvis byggede om og udvidede selve
Gaarden.

Og der ligger vel ogsaa Bevis for almindelig Tilfredshed med
Husbond i, at Folkene blev længe paa Rønge; jeg har maaske nok
været der den længste samlede Periode, 21 Aar i Træk, med Und-
tagelse af de faa Maaneder, jeg var i Tjenesten, men der er mange,
som har tjent der igennem flere Aar, og den Slags finder ikke
Sted, naar der ikke er godt at være.

Knud Bach har ogsaa altid forstaaet at lønne sine Folk vel. Lønnen til os laa ofte en bitte Smule over, hvad der ellers var Skik paa Egnen, og han opmuntrede ofte Flid og Paapasselighed, saadan som han nu kunde finde paa det.

Selv om det i de senere Aar ikke mere var Skik og Brug rundt paa Egnen, ihvertfald ikke paa de større Gaarde, at Husbond og Madmoder færdedes sammen med og spiste sammen med os Folk, saa blev det stadig ved med at være Tilfældet paa Rønge. Og derigennem lærte vi Knud Bach og hans Kone at kende meget, meget bedre, end det eller er Tilfældet i andre Forhold.

Efterhaanden som Aarene skred, var det ligesom om Knud Bachs Sind blev lettere, og han nøjedes ikke med at lytte til, hvad vi nu talte om, men han kom med sine Raad, sin Bedømmelse af vore Forslag vedrørende vort Arbejde og Bedriften, og han mødte altid en Klage paa en rolig og saglig Maade. Nu om Dage vilde man vel have sagt, at der blev diskuteret meget i Folkestuen, men det var egentlig ikke det, der fandt Sted, vi talte sindigt Sagerne ud, og jeg tror nok, at vi altid lærte af hinanden.

Det blev nu ikke ved Snak og Tale alene, vi var jo unge Mennesker, og selv om vi havde slidt haardt i det fra tidlig Morgen, saa spillede Kræfterne dog i os igen ud paa Aftenen, og vi maatte ud i det frie. Der har været megen Snak om den stærke Mand paa Rønge, og Knud Bach var meget kraftig og meget villig til at bruge sine Kræfter, han var glad, naar han kunde kappes med os i Brydning og i Tovtrækning. Det gik som en Leg for ham, naar han selv sad ved Midten af et Tov og saa trak efter Behag rundt med en før Karl i hver af Tovenderne.

Jeg blev paa Rønge helt til 1923. Og i den Periode, jeg var der, voksede Knud Bach sig op til at være een af Egnens førende Mænd indenfor Landbruget, han kom ind i en Mængde Bestyrelser, og han havde saa at sige alle de offentlige Hverv, der dengang kunde blive betroet en ung Bondemand.

Nu skulde man maaske have troet — siger Martin Pedersen med et helt vidende Smil — at Knud Bachs offentlige Arbejde, som det vist ret ofte er Tilfældet, vilde gaa ud over Ledelsen af Bedriften, men det skete ikke, man kan maaske snarere sige tværtimod.

Vi syntes, at hans Syn paa Arbejdet derhjemme blev friere efterhaanden som han kom ud til Foredragsmøder og Forsamlinger, og vi lærte meget i Folkestuen, nu hvor Samtalerne kunde komme

til at dreje sig om Forhold, der ikke alene berørte vort eget Arbejde, selv om det naturligtvis altid maatte blive Bedriften, der var vor Maalestok for de Tanker og Forslag, vi kom til at snakke om.

Der blev talt ud, og der blev diskuteret. Knud Bach var lydhør, og han hørte gerne paa alle, ikke alene paa os fra Gaarden, men paa Folk, der kom til, men ligesom han var fast i sin Optræden under Arbejdet, saa var han det ogsaa i sine Meninger, naar han havde prøvet sine Tanker gennem Samtaler med os allesammen.

Selv havde jeg jo det Held, at jeg under min Tjeneste paa Rønge traf *Andrea*, der blev min Kone, og naar jeg nu har en ferm og dygtig Kone, som ikke alene kan styre Huset her, men ogsaa, naar det kniber i Sorg eller Glæde hos Naboerne, kan hjælpe til rundt omkring, saa er der ingen Tvivl om, at det kan jeg først og fremmest takke *Martha Bach* for. Hun havde oplært *Andrea* i Hus-holdning og til Sparsommelighed, hun kan baade faa Madvarer og Penge til at strække til, der gaar intet til Spilde i den store Husholdning derinde, og det gør der heller ikke i vor lille her-hjemme.

Knud Bach satte mig til alt forefaldende Arbejde paa Gaarden, og da han senere hen fik et Savværk knyttet til, arbejdede jeg ogsaa der, og endelig, da vi kom ind i Kartoffelmelperioden, fik jeg Lov til at virke med det ogsaa. Det gik med den Kartoffelmel, som det gik med al Kartoffelmel i Landet i den Periode, men der var vistnok det særlige ved Virksomheden paa Rønge, at den gik paa en Slags Andelsbasis, hvor ogsaa Arbejderne fik Del i det øjeblikkelige Udbytte.

I det hele taget maa jeg vist sige, at Knud Bach var en Mand, der var med Tiden til enhver Tid.

Han var ikke som mange Jyder den Mand, der ikke kunde lade være med at handle bare for Haandslagets Skyld, han handlede, synes jeg, saadan som han skulde, f. Eks. naar han solgte den Jord, der laa daarligt for hans Brug, den der laa længst væk, og sikrede sig den, der laa bedst. Jeg har aldrig hørt, at han har gjort andet end fornuftigt paa det Omraade.

En anden Ting, der adskilte Knud Bach fra mange andre Landmænd, var det, at han ikke var saadan politisk i den Forstand, at han drøftede store Spørgsmaal, der egentlig laa udenfor det, vi beskæftigede os med til daglig. Han havde sine selvstændige Me-

ninger, men det var allesammen nogle han havde erhvervet gennem Erfaringen med vort eget Arbejde.

Det kunde heller ikke forbavse os, der kendte Knud Bach, at han blev den førende Mand i den nye Landbo-Bevægelse. Det faldt i Virkeligheden sammen med alt det, han havde virket for i Mejeri, i Landboforening o. s. v., o. s. v. — Da L. S. kom i Fart, var jeg allerede paa Afstand. Knud Bach havde skaffet mig den Stilling paa Slagteriet, jeg har haft igennem mange Aar, det var dengang, det store danske Kartoffelmelseventyr var Slut, saa sørgede han for sine Folk, og dermed ogsaa for mig.

Saasnart Knud Bach blev den omtalte Mand, blev han hurtigt angrebet ogsaa blandt mine Fagforeningskammerater. Det var nu ikke saa meget, fordi det var ham. Alle Gaardmænd var lagt for Had, og det var ikke let blot at tage en Gaardmand i Forsvar.

Men Knud Bach havde lært mig at slaa i Bordet, og det er da ogsaa hændt, at jeg har maattet gaa haardt frem overfor mine Kammerater, naar Talen har været om min gamle Husbond, som de fortalte om uden at kende det mindste til.

Og nu i den allereseneste Tid har Knud Bach igen været et Stridens Spørgsmaal, og det paa en Maade, jeg aldrig nogensinde havde kunnet tænke mig vilde blive Tilfældet.

Uden at kunne være kommet direkte i Berøring med noget af det, der er sket med dansk Landbrug og med L. S. under Knud Bachs Førerskab efter 9. April, saa har jeg sagt til mine Kammerater, at jeg føler mig helt overbevist om, at Knud Bach er saa god en dansk Mand som overhovedet nogen.

Jeg er slet ikke forbavset over, at han har paataget sig vanskelige Opgaver, som han forud vidste maatte blive kritiseret af andre, og jeg vil give min Haand paa, at han ikke har foretaget sig noget til sin egen Fordel, eller for kun at gavne enkelte Mennesker.

Det ved jeg igennem mange Aars mange Samtaler; han har lært mig ikke alene at tænke paa mine egne Kaar og mit eget, han har vist mig Tingene i Sammenhæng, og derfor har jeg netop sagt:

»Knud Bach ser en Sammenhæng, dér hvor I andre kun ser en enkelt Ting. Saa I kan slet ikke dømme om hans Handlinger«.

Naar Knud Bach skal hyldes paa sin 70 Aars Dag, skal vi, hans gamle Medarbejdere, være paa Pletten!«



Fra venstre til højre: Husmand Anton Jensen Bach, med hvem Samtalen føres, Broderen Søren Jensen Bach, Faderen til de syv Husmænd, Søren P. Jensen Bach, Brødrene Sigurd Jensen Bach, Kristian Jensen Bach, Hans Jensen Bach, Valdemar Jensen Bach og Karl Jensen Bach.

Fotograferet paa Bondestævnet i Aarhus.

FADER OG SYV SØNNER

HUSMANDSFØREREN OM KNUD BACH.

ANTON BACH er sejt og stille, faatalende til daglig, og man vil maaske let tro, at han er en Mand som flest ude i den lille Vildmose.

Da Anton Bach gaar over de solsvedne Marker og naar dertil, hvor de første Tørv ligger i Bunker, bøjer han sig ned og tager en løs og uformelig Klump op, han gaar videre med den i Haanden uden et Ord til Forklaring.

Ude, hvor Tørveproduktionen foregaar i stor og rationel Stil, forklarer han sine Tilhørere hele det store Maskineri, hans Tal og

Angivelser er koncise, han har sat sig ind i hele Arbejdets Gang og i Arbejdets Værdi, og det varer ikke mange Minutter, inden hans Tilhørere fra Byen har faaet den Ledetraad i dansk Tørveproduktion af 1940, som de var kommet for at faa spundet.

Midt under det hele skifter Anton Bach den Tørv, han samlede op i Udkanten af Omraadet, over fra højre til venstre Haand, og han tager en af de velpressede faste, dybviolette Tørv og siger: — »Her ser I Forskellen paa en velbehandlet Tørv og en daarlig«.

Den Mand har Organisationstalent.

Den Evne, der er givet Anton Bach, er blevet taget i Brug af hans Husmandsfæller, han er og har i en lang Aarrække været Formand for Egnens Husmandsforening.

Forøvrigt kunde han som en smal Sag have dannet en lille Husmandsforening for sig selv; for hans gamle Fader, Husmand Søren Peder Jensen med Tilnavnet Bach og hans 7 Sønner er alle Husmænd. Deres Ejendomme ligger Øst for Gudomholm efter en lang Linie: Smaa, egnsprægede, velholdte Huse med møjsomt opdyrkede, men nu saa givtige Jorder — alle paa en Bræmme, der er fem Fjerdingvej lang.

I 1931, da de store Møder fandt Sted i Aalborg, dengang »Enighedslund« viste sig al, al for lille til de fire-fem Tusind Mødedeltagere, som var strømmet til fra hele Egnen, var Søren Peder Jensen Bach en af de mest lydhøre Tilhørere. Han var blandt de første, der meldte sig under Knud Bachs Fane, og der skulde ingen Diskussion til for at faa de syv Sønner ind i Rækkerne. De fulgte Faderen, og de fulgte Flertallet af Husmændene deroppe, som alle følte sig trykket af det uretfærdige Skel imellem Landbruget og de øvrige Erhverv.

— »Vi gik aabent og kraftigt til Værks, beretter Anton Bach, og det, at vi var L. S. Mænd og følte at vi havde Kammerater paa hele Egnen og snart ogsaa i hele Landet, gav os Mod til at søge at give vor Husmandsforening et helt andet Præg, end den hidtil havde haft.

Vores Husmandsforening var hidtil, ligesom Flertallet af Danmarks Husmandsforeninger, blevet drevet efter politisk Linie, det vilde vi ikke finde os i mere, vi vilde have Lov til at bestemme vore rent faglige Spørgsmaal, uanset hvad de gamle politiske Partier mente, og vi fik da ogsaa Flertallet for vor Opfattelse.

Det gik haardt til, der blev holdt Generalforsamling efter Gene-

ralforsamling, og de gamle Ledere holdt Underhaandsmøder med udensogns Assistance. Vi kaldte dem »Vi alene vide-Mændene«, og tilsidst fik de da at vide, at de var alene.

Vi maatte slaa haardt, f. Eks. da det gjaldt om at blive repræsenteret i Mejeriet, men, og det forekommer mig at være det vigtigste af det alt sammen, det var kun paa Møderne det gik varmt til. Mand og Mand imellem — Hus og Hus imellem — var vi lige gode Venner, og *er* vi lige gode Venner. Vi passer vort Arbejde, det er for os det vigtigste, og mon det ikke er det vigtigste for smaa og store Landbrugere hele Danmark over? Man skal ikke tro paa al den Ufred, der tales om paa Møderne, eller vi læser om i Bladene.

Der har ikke været Tale om Spor af Chikanerier overfor L. S. Mændene heroppe, maaske har der været noget af den Slags paa andre Steder, men vi er da fri.

Paa Sendemandsmøderne i Aarhus er det ind iblandt gaaet haardt til. Saadan gaar det Husmanden, naar Politiken render væk med ham. Det lykkes ofte Rigsdagsfolk at faa Husmændene til at gaa imod det, der er deres virkelige Interesse. Helt latterligt er det, naar Parti-Aviserne søger at bilde Læserne ind, at vi Snese Tusinde L. S. Husmænd er under Pisk, fordi der er et Par Lensgrever og Hofjægermestre, som ogsaa er menige Medlemmer af Sammenslutningen.

Blandt det galeste, der er indpodet Husmanden, er Modstanden imod det store Landbrug.... »Skulde vi være fattige for at holde Godsejerne nede«....?

Den klassepolitiske Splittelse, der har fjernet store Bønder fra smaa, eller rettere sagt, smaa Bønder fra store, er foraarsaget af Politikere, som har forfulgt egne Formaal. Det strider da ogsaa imod Bondens Natur at sætte Skel, og derfor forstaar vi heller ikke, at Landbrugeren og hans Medhjælper kan have modsatte Interesser.

Mig bekendt har der da heller ikke nogensinde indenfor L. S. været Brydninger imellem store og smaa, endsige været foretaget Afstemninger, hvor de to Grupper har staaet overfor hinanden.

Man har søgt at bruge Kornprisen som Sprængstof inden for Landbruget, men Sandheden er jo den, at Kornprisen er Grundprisen for alle Raastoffer, og det er kun skidt at faa Husmændene til at tro, at de maa punge ud uberettiget, naar Kornpriserne er rentable, ogsaa for de større Korndyrkere. Det er unaturligt at dele Landbruget i det kornkøbende og det kornproducerende.

Det er da heller aldrig, slutter Anton Bach sin Omtale af Forholdet imellem store og smaa Brugere, lykkedes mig at opnaa en virkelig Paavisning af, at Interesserne er modsatte.... »Alle Landbrugere har samme Virksomhed«.

Det har glædet os Husmænd, at Knud Bach stedse har arbejdet for Landarbejdernes Vel som den gode Husbond han er. Alt for mange Husmænd er jo tillige Landarbejdere, og vi forstaar Løsarbejderen Kaar og deres Trængsler. Det er derfor rimeligt, vi Husmænd arbejder for at faa en ordentlig Betaling for vort Arbejde og vore Produkter. Betalingen skal være ensartet for Arbejdet, men i mange Tilfælde tjener Husmændene mindre end Landarbejderne.

Tallene for Indkomstansættelserne 1940—41 er netop kommet, og de viser tilsyneladende, at Husmænd og Landarbejdere har saa at sige samme Indkomst gennemsnitligt, nemlig 1474 Kr. for Husmændenes Vedkommende og 1469 Kr. for Landarbejdernes. Naar man skal sammenligne disse Tal, maa man huske paa, at Husmandens Indkomst er Betaling for et Arbejde, som ikke er bundet af nogen 8 Timers Dag, og som saa at sige altid omfatter saavel Mandens som Hustruens og ofte Børns Arbejde.

Hvorfor vi samler os om Knud Bach?

Det gør vi ikke alene her paa Egnen, hvor Husmændene er i Flertal, men hele Landet over i stigende Antal, fordi han i Ord og Gerning har vist, at han er en god, jydsk, dansk Mand, en ærlig Landmand, og fordi hans stærke og udholdende Agitation altid har vist, at han vil Samfundets Vel.

Det er kun rimeligt, at Bølgerne slaar højt op om noget, der rager op, og ingen af os hænger da heller ved Knud Bach for Stads Skyld.

Det er min Overbevisning, fremhæver Anton Bach, at Flertallet af Husmændene i Virkeligheden er Tilhængere af L. S., men det kommer næppe til Orde, saalænge Politikerne i Foreningerne har Magten, og saalænge der er saa mange Medlemmer, der ikke er direkte Landmænd, og først og sidst ikke, saalænge vi ikke kan faa Partipressen til at fortælle, hvordan Forholdene i Virkeligheden er.

I Gudumholm har vi det rigtige Princip. Hos os skal alle, som sidder i vor Bestyrelse, være Landmænd og intet andet.

Saadan burde det være hele Landet over, og vi har da ogsaa stillet Forslag om Lovændringer i den Retning. Men det er ikke

til at faa Ørenlyd. Vi har været ude for, at vore Talsmænd, der har krævet rene Linier paa dette Omraade, simpelthen er blevet vist ud af Forsamlingen!

Mon ikke Tidspunktet nu skulde være inde til at faa rensed ud i Husmandsforeningerne?

Vi ser hen til den nye Tid, og det er utvivlsomt, slutter Anton Bach, at der blandt alle selvstændigt tænkende Husmænd er Enighed om, at Statsstøttens Tid maa være forbi. Stemmekøbspolitiken maa erstattes af en Produktionspris-Politik i Forbindelse med den almindelige Prisordning for hele Samfundet.

Det er Jorden, der skal bære vort Arbejde og Arbejdets Betaling, og den kan da ogsaa under normale Forhold give Løn til os alle. Hverken Bonden eller hans Medhjælpere skal hænge paa Samfundet.

Om Anton Bach, hans Fader og Brødre er der det at berette, at de er dygtige, solide Husmænd, der driver deres Landbrug som nogen af de bedste. De er ikke Præmieslugere, men deres Hjem og Brug, velholdte og velordnede som de er, bærer Præmien i sig selv.

Talende er det da ogsaa, at Søren Peder Jensen, kaldet Bach, hans Børn og hans Børnebørn, er blevet ved Jorden; ingen af dem har søgt over i andet Erhverv. Den forhen golde Hede har ved slidsomt Arbejde givet Ungdommen Fremdrift og Tilfredshed nok.



Anetavle
for
Gaardejer
KNUD BACH

Udarbejdet 1941 ved Personlhistorisk
Institut

FORKORTELSER:

• født
† død
oo gift
begr. begravet
ssts. sammesteds
1^o 2^o 1. Gang osv.
sg. Sogn

Jens Pedersen (Bach)
Gaardmand i Naarup i
Gern Sv., rævnes
1661-1688

Peder Jensen Bach
Gaardmand i Naarup i
Gern Sg., * (1660)
† Naarup (Januar) 1723

Jens Pedersen Bach
Gaardmand i Naarup i
Gern Sg., * ssts 1688,
begr. Gern 18. 6. 1778

Anne Nielsdatter
* 1691, begr. Gern
25. 1. 1778

Michel Madsen Kier
Kromand i Søbyvads Kro
i Gern Sg., * 1679,
begr. Gern 21. 2. 1737

**Kirsten Svendsdatter
Kronland**
* 1694, begr. Gern,
17. 4. 1768
[oo 2^o Peder Rasmussen]

**Johan Thomasen
Goltmann**
Gaardmand i Sorring i
Dallerup Sg., begr. ssts.
27. 4. 1749

Søren Sørensen
Gaardmand i Sorring i
Dallerup Sg., begr. ssts.
30. 6. 1765

Anne Pedersdatter
begr. Dallerup
20. 12. 1749

Laurids Poulsen
Møller i Toustrup Mølle i
Dallerup, begr. ssts.
10. 12. 1719

Niels Turresen
Gaardmand i Gern, * 1697,
begr. Gern 2. 11. 1760

Maren Nielsdatter
* 1697, begr. Gern
30. 9. 1759

Poul Lauridsen
Gaardmand i Dallerup,
beg. ssts. 26. 12. 1721

Helle
begr. D
[oo 2^o
F]

Niels Jensen Bach
Gaardmand i Trust i Tvilum
Sg., * Naarup 1717, begr.
Tvilum 9. 1. 1774

Abigael Michelsdatter
* Gern 1714, begr. Tvilum
30. 1. 1762
[oo 1^o 1732 Gmd. Henrik Laursen]
† 1742

Thomas Johansen
Gaardmand i Toustrup i
Dallerup Sg.,
* Sorring 1723, † Dallerup
7. 12. 1796

Else Sørensdatter
døbt Dallerup 18. 1. 1733
begr. ssts. 16. 1. 1780

Niels Pedersen
Gaardmand i Over Hvam
i Vium Sg., * 1723
† Over Hvam 8. 12. 1801

**Mette Kirstine
Christensdatter**
* 1727, begr. Vium
19. 2. 1804

Søren Jensen Bek
Fhv. Gaardmand i Over
Hvam i Vium Sg., * 1727,
† Over Hvam 9. 10. 1810

Anne Jensdatter
* 1731, † Over Hvam
21. 5. 1795

Jens Nielsen Turrisen
Smed i Gern, døbt ssts.
25. 4. 1728
† ssts. 19. 1. 1802

Sidsel Jensdatter
* 1726, begr. Gern
7. 5. 1762

Knud Poulsen
Gaardmand i Holmstol i
Skanderup Sg., døbt Dal-
lerup 4. 4. 1716. † Holm-
stol 1. 9. 1798
[oo 1^o Mette Pedersdatter, † 1762] oo 2^o (176

Peder Nielsen Bach
Gaardmand i Holmstol i Skande-
rup Sg., døbt Tvilum 16. 12. 1753
† Holmstol 17. 7. 1830

Maren Thomasdatter
døbt Dallerup 20. 8. 1775
† Holmstol 26. 7. 1846

Peder Nielsen
Fhv. Gaardmand i Over Hvam i
Vium Sg., * Over Hvam 1764,
† ssts. 9. 10. 1841

Anne Marie Sørensdatter
* Over Hvam 1775, † (efter 1841)
men ej i Vium Sg.)

Anders Jensen
Gaardmand i Holmstol i
Skanderup Sg., * Gern 1759
† Holmstol 16. 6. 1826

Birthe Knudsdatter
døbt Skanderup 13. 10. 1771
† Holmstol 22. 2. 1850

Niels Pedersen Bach
Gaardejer i Røngegaard i Sønder
Vinge Sg., * Holmstol 2. 2. 1801
† Rønge 20. 4. 1860

Jens Nielsen Bach
Gaardejer i Røngegaard i Sønder
Vinge Sg., * ssts. 1. 11. 1843,
† ssts. 18. 6. 1875

Karen Pedersdatter
* Over Hvam 26. 9. 1806
† Rønge 28. 11. 1876

oo Skanderup 10. 11. 1865

Knud Karl Nielsen Bach
Gaardejer, Røngegaard, * ssts. 26. 9. 1871
oo Grensten 4. 8. 1903

Martha Petrea Bach Pedersen
* Herskind 2. 8. 1883

**Jens Anker Vestergaard
Bach**
* Rønge 14. 8. 1904
oo Bjerringbro 3. 8. 1928
Ragna Madsen
* Bjerringbro 26. 3. 1907

Arne Pedersen Bach
* Rønge 5. 1. 1908
† 26. 12. 1928

Knud Bach
* Rønge 14. 5. 1931

Birgit Bach
* Rønge 29. 7. 1933

Christian Bach
* Rønge 26. 9. 1936

Niels Lett
Kronens Fæstebonde i Skibby
i Harlev Sogn, nævnes 1602-16

Peder Nielsen Lett
Fhv. Kronbonde i Skibby i Harlev
Sg., nævnes 1609-53

Ingeborg Sørensdatter
† Skibby (1662)

Peder Nielsen
Gaardmand og Sandem. i Molle-
rup i Linaa Sg., nævnes
1615-16

(Jens Pedersen Bach)
Gaardmand i Naarup i Gern
Sg., nævnes 1661 1688

Peder Jensen Bach
Gaardmand i Naarup i Gern
Sogn, * (1660) † Naarup
(Januar) 1723

Albert Ibsen
Gaardmand i Rodegaard i
Skørring Sg. 1660-70

Søren Pedersen Lett
Gaardmand i Harlevholm i Harlev
Sg. † Harlevholm 1682
[oo 1^o Anne Madsdatter Kaas]
oo 2^o....

Edel Christensensdatter
† Harlevholm 1683
[oo 2^o Gmd. Mads Lauridsen]

Niels Pedersen
Gaardmand og Sandem. i Molle-
rup i Linaa Sg. † Mollerup
12. 12. 1683

Bertel Pedersen
Gaardmand i Forlev i Skande-
rup Sg. † Forlev 1691
(Skifte 18. 8. 1^o oo....

**Karen
Ibsdatter**
† (efter 1691)

Jens Albertsen
Gaardmand i Rodegaard i
Skørring Sg. 1688
† (før 1718) oo....

Anne Sørensdatter Lett
af Harlevholm. †....

Anders Nielsen
Gaardmand i Svostrup, beg. ssts.
6. 11. 1726 oo....

Mette Nielsdatter Moldrup
* Linaa 1658, begr. Svostrup
22. 8. 1734

Laurids Poulsen
Møller i Toustrup Mølle i
Dallerup, begr. ssts.
10. 12. 1719

Jens Pedersen Bach
Gaardmand i Naarup i Gern
Sg., * ssts. 1688, begr.
Gern 18. 6. 1778

Anne Nielsdatter
* 1691
begr. Gern 25. 1. 1778

Michel Madsen Kier
Kromand i Søbyvads Kro i
Gern Sg. * 1679 begr. i Gern.
21. 2. 1737 oo (1713)

**Kirsten Svendsdatter
Kronland**
* 1694 begr. Gern. 17. 4. 1768
[oo 2^o Peder Rasmussen]

Jacob Berthelsen
Gaardmand i Forlev i Skande-
rup Sg., * Forlev 1671
beg. Skanderup 11. 10. 1740
oo (1714)

Margrethe Jensdatter
* 1697
begr. Skanderup 25. 6. 1761

Søren Jensen Leth
Gaardmand i Oustrupgaard i Røgen Sg., fhv.
Hestehandler i Aarhus
* Rodegaard 1680, begr. Røgen 7. 1. 1742
oo....

**Maren Andersdatter
Dyhr**
døbt Svostrup 28. 3. 1694
begr. Røgen 12. 7. 1757

Maren Nielsdatter
* 1697, begr. Gern
30. 9. 1759
11. 1. 1728

Poul Lauridsen
Gaardmand i Dallerup,
beg. ssts. 26. 12. 1721
oo....

Helle Sørensdatter
begr. Dallerup 21. 3. 1764
[oo 2^o Gmd. Niels
Rasmussen]

Niels Jensen Bach
Gaardmand i Trust i Tvilum
Sg., * Naarup 1717, begr.
Tvilum 9. 1. 1774

oo Tvilum 30. 6. 1743

Abigael Michelsdatter
* Gern 1714 begr. Tvilum
30. 1. 1762
[oo 1^o 1732 Gmd. Henrik
Laursen † 1742]

Jens Jacobsen
Gaardmand i Oustrupgaard i
Røgen Sg. * Forslev 1715
† Oustrupgaard (1782)

oo Røgen 30. 7. 1739

Anne Sørensdatter Lett
døbt Røgen 2. 2. 1717
† Oustrupgaard (1784)

Sidsel Jensdatter
* 1726, begr. Gern
7. 5. 1762
22. 2. 1758

Knud Poulsen
Gaardmand i Holmstol i
Skanderup Sg., døbt Dal-
lerup 4. 4. 1716. † Holm-
stol 1. 9. 1798
[oo 1^o Mette Pedersdatter, † 1762] oo 2^o (1762)

**Niels Nielsen
Beder**
Gaardmand i Gødvad
* 1731, † Gødvad
18. 10. 1805 oo (1752)

**Mette Marie
Adamsdatter**
* 1736, † Gødvad
16. 4. 1783

Jens Nielsen Bach
Gaardmand i Oustrup i Røgen
Sg., døbt Tvilum 7. 4. 1744
† Oustrup 29. 5. 1810

oo Røgen 12. 6. 1775

Margrethe Jensdatter
døbt Røgen 23. 10. 1754
† Oustrup 9. 3. 1811

Jensen
Holmstol i
* Gern 1759
16. 6. 1826

Birthe Knudsdatter
døbt Skanderup 13. 10. 1771
† Holmstol 22. 2. 1850

Thøger Nielsen
Gaardmand i Røgen, døbt
Gødvad 4. 11. 1753. † Røgen
14. 8. 1816.
[oo 1^o Kirsten Simonsdatter]

oo 2^o Røgen 8. 10. 1800

Abigael Jensdatter
døbt Røgen 21. 5. 1777, † ssts.
17. 10. 1846. [oo 2^o 1817
Gaardmand Jens Mikkelsen]

Knud Andersen
Gaardmand i Holmstol i Skande-
rup Sg., * ssts. 19. 11. 1803.
† Holmstol 5. 10. 1893

oo Skanderup 18. 2. 1832

Mette Marie Thøgersdatter
* Røgen 25. 6. 1807
† Holmstol 17. 5. 1867

Abigael Knudsen
* Holmstol 1. 4. 1842
† Røngegaard 10. 12. 1924

